दिखुक्पा वंशावली

वंशावली किताब

लिकुवापोखरी-९, खोटाङ्ग सगरमाथा, नेपाल

[redacted]

किताब	: **दिखुक्पा वंशावली**
अनु. तथा सम्पादन	: दिखुक्पा सेवा समाज
भाषा सम्पादन	: दिखुक्पा सेवा समाज
प्रकाशन	: दिखुक्पा सेवा समाज
सर्वाधिकार	: दिखुक्पा सेवा समाज
प्रकाशन मिति	: २०७४ साल
प्रकाशित	: ५०० प्रति
कम्प्यूटर लेआउट	: प्रकाश नेपाली, काठमाडौं
मूल्य	:

अग्रज संकलक

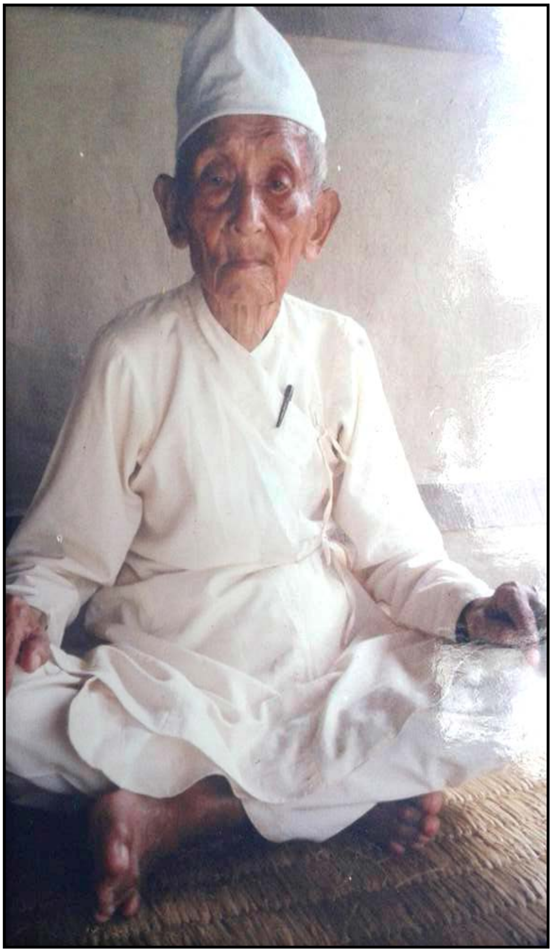

दिखुक्पा वंशमा १२ औँ पुस्तामा बि. स. १९७३ सालमा जन्मनुभएका श्री उजिन्द्र बाहादुर राई कमानध्वज राईका कान्छा सुपुत्र हुनुहुन्थ्यो सोही कारणले "कान्छा राई" को नामले पनि प्रचलित हुनुहुन्थ्यो । उहाँको योगदान दिखुक्पा वंशमा अतुलनिय र अपुरणिय छ । उहाँ नामुद ज्योतिष शास्त्री साथै वरिष्ट कानुनविद पनि हुनुहुन्थ्यो । राणाकालिन समयमा आफ्नो २०/२२ को अल्लारे उमेरमै पुर्व ४ नं. भोजपुर गोस्वारा अड्डाबाट सोह्र (१६) भागी ऐन पासगरी वकिल सोसरहको लालमोहर (लाइसेन्स) प्राप्त गरि वकालतको अभ्यास गरि एउटा सफल कानुनवेत्ताको परिचय बनाउन सफल हुनुभएको थियो ।

माथिका दुईबाहेक उहाँको एउटा महत्वपुर्ण योगदान दिइ जानुभएको छ हामी सम्पुर्ण दिखुक्पा वंशलाई र त्यो हो वंशावली संकलन र इतिहासकार । आज हामीले प्रकाशन गर्न लागेको वंशावलीको जग पनि उहाले नै बसालिदिनुभएको हो । जसमा हामीले पछिल्ला केही पुस्ताहरु थपेर यसलाई पुर्णता दिएकाछौँ । यसबाहेक उहाले छाडि जानुभएको स्थानिय इतिहासहरु पनि निकट भविष्यमा प्रकाशन गर्ने जमर्को गरिनेछ ।

बि. स. २०६३ मा देहावसान हुनुभएका हाम्रा बहुमुखी प्रतिभाका धनि जिवा श्री उजिन्द्र बाहादुर राईमा हार्दिक श्रदान्जली सहित यो वंशावली समर्पित गरिन्छ ।

- दिखुक्पा सेवा समाज

भुमिका

नेपालभित्र र बाहिर वसोवास गर्ने सम्पूर्ण दिखुक्पा परिवार पहिचान, उत्पतिजन्य अवधारणा, ऐतिहासिक पैतृकता, मुख्य वसोवास क्षेत्रहरु, संस्कार विशेषताहरुको खोजमुलक कार्य गर्न अथवा वंशजान-पहिचान र विशेषताहरुको खोजयुक्त कार्य गर्न अथवा वंशजान-पहिचान (चिनजान) कार्यक्रम तथा दाजुभाइ आत्मिएता अझै मजवुत होस भनी आपसी सहयोगको भावना जगाई दिखुक्पा वंशलाई एक सूत्रमा बाध्ने उद्देश्यले २०५६ सालमा दिखुक्पाहरुको मुलथलो खोटाङ जिल्ला लिकुवापोखरी-९ तेन्दुवामा सम्पूर्ण दिखुक्पाहरुद्वारा दिखुक्पा समिति गठन गरिएको थियो र फेरी आफ्नो उद्देश्य तथा संस्कृतिलाई बचाइ राख्नको निम्ति र अझ वंशज एकता नितान्त आवश्यक भएकोले २०७१ सालमा फेरी उपसमिति गठन गरी वंशावली प्रकाशन २ दिखुक्पा समितिलाई पूर्णता दिइएको थियो । हाल विभिन्न जिल्ला तथा गा.वि.स. अथवा पहाड देखि तराई, तराई देखि देश बाहिर सम्म वसोवास गर्नु भएको सम्पूर्ण दिखुक्पा बन्धुहरुको पारिवारिक नामावली संकलन गरी र सम्माननीय अग्रज जीवाश्री उजिन्द्र बहादुर दिखुक्पा राई द्वारा हस्तलिखित अभिलेख विवरणलाई आधार मानी यो पुस्तक प्रकाशन गरिएको छ ।

यस वंशावलीमा संकलन भएको जति सबै छोरीहरुको नाम तथा विवाह गरेर गएको ठाउँ, पाछा र सम्पूर्ण दिखुक्पाहरुको नाम तथा जन्म मिति समावेश गरिएको छ । हाल दिखुक्पा पाछाहरुको वसोवास स्थलहरुमा, खोटाङ जिल्लाको लिकुवापोखरी गा.वि.स.मा तेन्दुवा, गैरिगाउँ, र ठुल्ढुङ्गा, वाप्लुखा गा.वि.स.मा संङकुलुङ र तराईमा सुनसरी, मोरङ, उदयपुर, सिराह, जनकपुर, झापा देखि काठमाडौंमा विभिन्न ठाउँमा अवस्थित छौ र दिखुक्पाहरुको पेशालाई हेर्दा भारतिय गोरखा सैनिक देखि बेलायती गोरखा सैनिक सम्मको सुरुवाति अहिले सम्म कायमै छ । अनि नेपालको निजामति सेवा देखि अरु ब्यापार व्यवसाय देखि वैदेशिक रोजगार र घरायसी कृषि सम्म आबद्ध छौँ ।

दिखुक्पा वंशावलीको मूल उद्देश्य वंशावली पुस्तक प्रकाशन मात्र नभएर हामी किरात राई, राईबाट पाछा, पाछाबाट उपपाछा हुंदै कसरी दिखुक्पा उप-पाछामा परिणत भयौँ भन्ने कुराको खोजमुलक कार्य तथा भावी पुस्ताको लागि सन्देश पनि हो र हाम्रो संस्कृति, संस्कार र परम्पराहरु के-के हुन् ? यसलाई कसरी बाचाई राख्न सकिन्छ ? यी कुराहरुको प्रवर्द्धन र जगेर्नाको लागि यो आवश्यक भएकोले दिखुक्पा वंशावली गठन भएको छ ।

- दिखुक्पा सेवा समाज

दिखुक्पा वंशावली सम्बन्धमा

खोटाङ्ग जिल्लाको दक्षिण पुर्वी भेगमा अवस्थित सावा खोलाको आसपास सावाली सातपाछा भनेर कहलिएको राई वान्तावा समुह भित्रको एउटा महत्वपुर्ण सदस्य हो "दिखुक्पा पाछा" । एउटै पुर्खाको सन्तान नै वंश र आज अस्तित्वमा रहेको सम्पुर्ण दिखुक्पाहरु पनि एउटै पुर्खाको सन्तान भएकोले दिखुक्पा वंश भन्दा फरक पर्दैन । हामी सम्पुर्ण दिखुक्पा एउटै वंश एउटै रगतको दाजुभाई हौं । हाम्रो सम्पुर्ण वंशको जानकारी र सुचना समावेश गरिएको संगालो नै वंशावली हो । त्यसैले हामी दिखुक्पाहरुको परिचयपत्रको रुपमा दिखुक्पा वंशावली प्रकाशन गर्न आवश्यक महशुस गरिएकोले वंशावली पुस्तक प्रकाशन गरिएको छ ।

दिखुक्पा वंशको पृष्ठभुमी अथवा संक्षिप्त इतिहास बारे खोजतलास गर्दा के कुरा बुझिन्छ भने हामी यो भेगमा अन्तैबाट सरेर आएको थियौं भन्ने कुरा थाहा पाउँछौ । हालको भोजपुर जिल्लाको दिल्पा भन्ने गाउँबाट एवैछा पाछाको खारुसुन नाम गरेका ब्यात्ति टेम्के, सेल्मेको जंगलमा शिकार खेल्दै यो सावाढापमा आइपुगे । उनलाई यस भेगमा आइपुगेपछि फर्केर जाने मन भएन । त्यसैले बस्नको लागी खोङ्ताराङ्ग ओढार रोजे । त्यही बसेर उनले आफ्नो साखा सन्तान फैलाए जो कालान्तरमा त्यही वरिपरि बसे । खारुसुनको दुई छोरा थिए तुलसा र उर्तुचा । तुलसाको दुई भाई छोराहरु, दिखुक्पा र बारालुन, त्यसैगरी उर्तुचाको चाही दावा मात्र छोरा थिए । यी तीन भाईको समयकालमा सावा भेगमा सावाली सातपाछाको

निर्माण गर्नुपर्ने परिस्थिति उत्पन्न हुदा यी तीनै भाईको नामलाई नै पाछाको मान्यता प्रदान गरी खिम्दुङ्ग, राताङ्गखा, याङ्गमा र सोनाहाङ्ग सहितको सावाली सातपाछाको निर्माण भयो । यसरी नै एउटा ब्यक्तिको नामबाट पाछामा परिणत भई आजको दिनसम्म पनि त्यसैलाई पालना गर्ने गरिएको छ । यसरी हेर्दा हामी दिखुक्पा वंशको मुल जरा खारुसुन हो भन्ने कुरामा कसैको शंका नहोला । उनै खारुसुन यस भेगमा आएर आफ्नो सन्तान फैलाए पछि गएर उनका सन्तानमा पनि बिभाजन भयो । त्यही बिभाजित हांगामध्ये एक हामी दिखुक्पा हौं । जसलाई हामी एउटा वंशको रुपमा स्थापित गरी यो वंशावली प्रकाशन गरेका छौँ ।

हामी सम्पुर्ण दिखुक्पाहरु एउटा पुर्खा र एउटै थलोको सन्तान भए पनि आज बिभिन्न कारणले यत्रतत्र फैलिएका छौं । यसरी फैलँदै जाने क्रममा हाम्रो भौगोलिक साथै भावनात्मक दुरी पनि बढ्दै गईरहेको छ । सन्तान घटेको भन्दा बढेको राम्रो, नासिनु भन्दा फैलेकै राम्रो तर दुरी चाही बढ्नु भएन भन्ने मान्यता लाई आत्मासाथ गदै संसारको जुनै कुनामा रहे पनि आफ्नो वंश अथवा दाजुभाई बिर्सनु हुन्न । यसको मुख्य कारण हो, भोली गएर आफ्नै वंशभित्र विहेवारी होला भन्ने हो । हाम्रो संस्कारमा वंशभित्रको बैवाहिक सम्बन्ध वर्जित छ । यस कुरालाई विज्ञानले

पनि सही हो भन्ने कुरा प्रमाणित गरेको छ । त्यसैले भोली गएर आफु र आफ्नो सन्तानमा त्यस्तो दुखद् घट्नाहरु नघटुन् भन्नको लागी पनि आफ्नो वंशसंग परिचित हुन आवश्यक छ । यो मात्रै होइन हामी एक सामाजिक प्रणी हौ र हाम्रो हरेक कृयाकलापमा समाजको आवश्यक पर्छ । त्यो समाज भनेकै आफ्नो वंश हो आफ्नो दाजुभाई हो । त्यसैले आफ्नो दाजुभाईसंग सधै नजिक रहनुपर्छ ताकी आफ्नो जीवनयापन सहज र सरल रहोस् । यही उद्देश्य प्राप्तीको लागी दिखुक्पा सेवा समाजको गठन भएको छ । त्यसै क्रममा दिखुक्पा सेवा समाजले आफ्नो पहिलो खुड्कीलोको रुपमा वंशावली प्रकाशनलाई लिएको छ । वंशावली प्रकाशनको मुल उद्देश्य भनेकै आफ्नो पितापुर्खा संग अनभिज्ञ हालका पुस्ताहरुलाई आफ्नो पुस्ता र वंशसंग परिचित गराउनु साथै आउने पिढीको लागी आफ्नो इतिहास सुरक्षित गरिदिने भन्ने हो । यसका साथै आफ्नो वंशको उत्थान र संरक्षण सम्वर्द्धन गर्ने भन्ने मूल लक्ष्यका साथ दिखुक्पा सेवा समाज अगाडी बढ्दो छ । यो वंशावली प्रकाशनले हामी सम्पुर्ण वंशलाई अझ नजिक ल्याउनेछ अनि हाम्रो भाईचाराको सम्बन्ध अझ धेरै प्रगाढ बनाउनेछ भन्ने बिश्वस्त छौ ।

अन्तमा, वर्षौंदेखिको हामी सबैको मनमा रहेको चाहाना आफ्नो वंशको वंशावली बनेको हेर्ने कुरालाई सार्थक पार्न सफल भएकोमा सम्पुर्ण दिखुक्पा वंशमा बधाई तथा शुभकामना ।

रामप्रसाद राई
अध्यक्ष
दिखुक्पा सेवा समाज
केन्द्रिय कार्य समिति
लिकुवापोखरी-९, खोटाङ्ग सगरमाथा, नेपाल

संकलकको दुई शब्द

दिखुक्पा वंशावली संकलन गर्ने क्रममा विशेषत हाम्रो अग्रज काका श्री उजिन्द्र बहादुर राईद्वारा हस्तलिखित अभिलेख पुर्खेउली, पुर्खा पिताको नामलाई आधार मानी संकलन गरिएको छ । ... पनि तयार पारिएको यस वंशावलीले पुर्खाहरुको सम्मान सम्फना ..... हाम्रो लागि मार्ग निर्देश र भावी पिंढीहरुको लागि मातृत्व प्रदान गर्नेछ भन्ने आशा छ ।

वंशावली कसरी शुरु भयो र किन यो आवश्यक छ ? भन्ने अर्थमा हामी किरात राई पनि यो परिवर्तनशिल समय संगै विभिन्न तह, पाछामा पनि परिवर्तन हुँदै गइरहेका छौं र जनगणनाको हिसाबले पनि हामी धेरै भइ सक्यौं, त्यही कुराहरुलाई स्मरण गर्दै दिखुक्पा राईको पनि अव वंशावली आवश्यक छ अथवा सम्पूर्ण वंशहरु एकिकृत हुन आवश्यक छ र यसलाई शुरु र संकलन गर्ने क्रममा हामीले वंश भेला गऱ्यौं, विभिन्न समस्या र कठिनाईको वावजुत हामीले यो कार्य सम्पन्न गरेका छौं ।

र विभिन्न कारणवस केहि कमी, कमजोरी वा छुट हुन सक्छ । त्यसलाई हामीले सबैले फेरी संकलन गरी, समस्याको समाधान गरी अर्को परिमार्जित संस्करण तयार गर्न सकिन्छ भन्दै सम्पूर्ण दिखुक्पाहरुलाई नमस्कार भन्दै बिदा चाहन्छु ।

सु. पशुपति राई
मोरङ, विराटचोक

वंशावली हेर्ने तरिका

सामान्यतया वंशाली सुरुदेखि अन्तसम्म एउटै पानामा अटाउनुपर्ने हो तर पुस्तकमा ढाल्दा त्यो सम्भव नभएकोले छुट्टा छुट्टै पानाहरुमा राखिएको छ । यसरी राख्दा दिन खोजिएको सुचना र जानकारीहरु केहि अस्पष्ट देखिन सक्छ त्यसैलाई मध्यनजरमा राख्दै केही सांकेतिक चिन्हहरु प्रयोग भएकाछन् । जसलाई निम्न अनुसार उल्लेख गरिएको छ :

पुस्ता संख्या

संकेत	पुस्ता संख्या
◇	यो संकेत भित्रको नं. पुस्ता नं. हुनेछ
(........)	जन्ममिति बि. स. मा
(०)	वंश अगाडि नबढेको
जे.	जेठी श्रीमती
का.	कान्छी श्रीमती
सु.	सुबेदार (दर्जानी चिन्ह)

विभिन्न कारणले गर्दा सम्मपुर्ण दक्षाहरुको वृष्तित विवरण उल्लेख भएन होला त्यसको लागि क्षमाप्राथीछौँ साथै आउदा संस्करणहरुमा पुन समेट्दै जानेछौँ भन्ने प्रण पनि गर्दछौँ ।

बिषय सूची

क्र.सं.	विवरण	पेज नं.
१.	अग्रज संकलक	ख
२.	भुमिका	ग
३.	दिखुक्पा वंशावली सम्बन्धमा	घ
४.	संकलकको दुई शब्द	च
५.	वंशावली हेर्ने तरिका	६
६.	कुलभक्त	३-१३
७.	चर्तुदल	१४-१९
८.	मानध्वज	२०-२५
९.	कमानध्वज	२६-३०
१०.	सर्वध्वज	३१-३५
११.	नरध्वज	३६-३८
१२.	खड्गध्वज	३९-४१
१३.	पंचध्वज	४२-४३
१४.	वालध्वज	४४-४६
१५.	गृधमान	४७
१६.	पद्यसुर	४८
१७.	विक्रमसिं	४९-५१
१८.	खड्ग बहादुर	५२-५४
१९.	टेब बहादुर	५५
२०.	एमानसिं	५७
२१.	धनसुर	५८
२२.	नरदल	६०-६४
२३.	हाम्रा संस्कारहरु	६५-७५
२४.	फोटोहरु	७६-९९

कुलभक्त

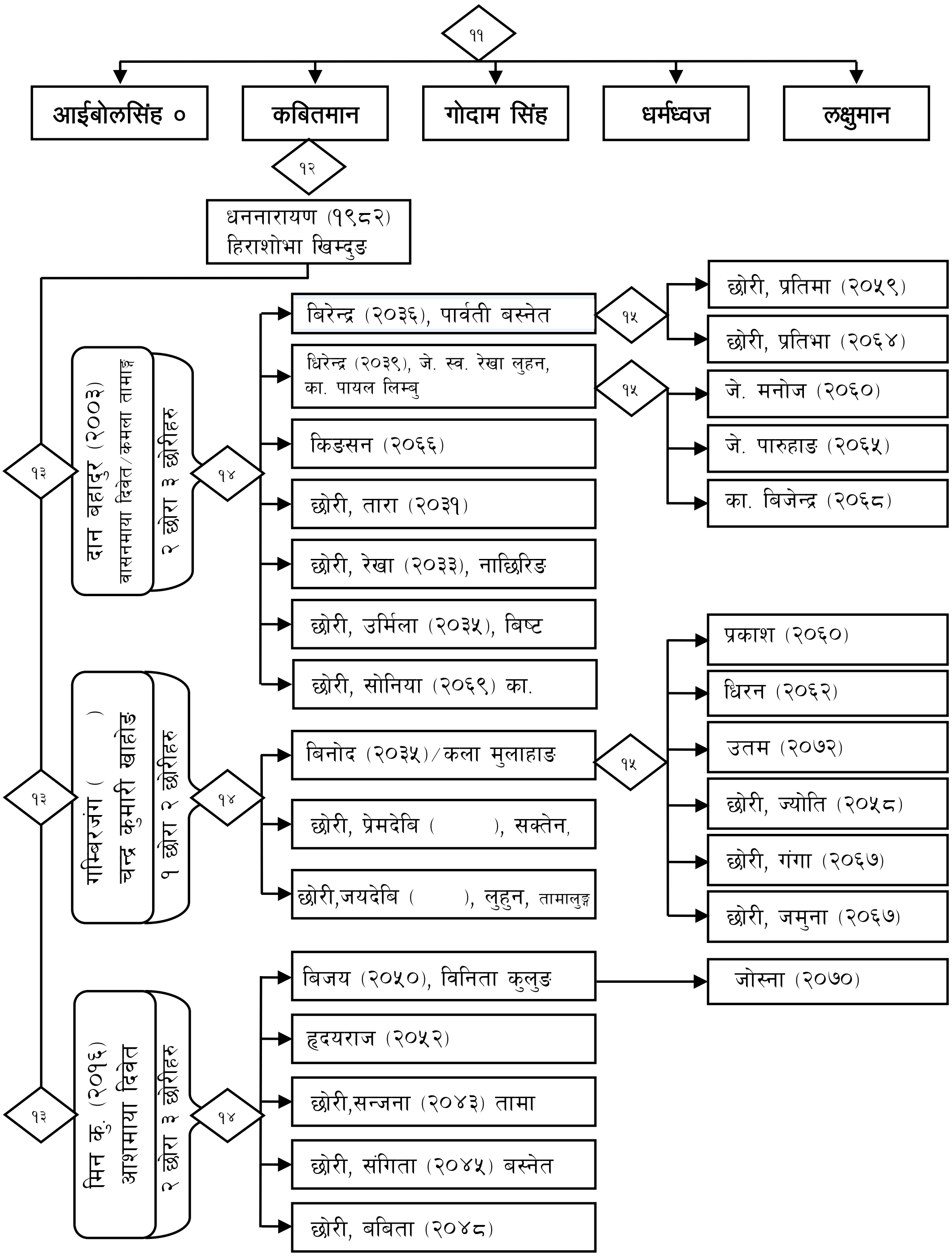

११
आईबोलसिंह ०
कबितमान
गोदाम सिंह
धर्मध्वज
लक्ष्मुमान
१२
धननारायण (१९८२)
हिराशोभा खिम्दुङ
१३
दान बहादुर (२००३)
बासनमाया दिवेत/कमला तामाङ
२ छोरा ३ छोरीहरु
१४
बिरेन्द्र (२०३६), पार्वती बस्नेत
धिरेन्द्र (२०३९), जे. स्व. रेखा लुहन, का. पायल लिम्बु
किङसन (२०६६)
छोरी, तारा (२०३१)
छोरी, रेखा (२०३३), नाछिरिङ
छोरी, उर्मिला (२०३५), बिष्ट
छोरी, सोनिया (२०६९) का.
१५
छोरी, प्रतिमा (२०५९)
छोरी, प्रतिभा (२०६४)
१५
जे. मनोज (२०६०)
जे. पारुहाङ (२०६५)
का. बिजेन्द्र (२०६८)
१३
गम्बिरजंग ( )
चन्द्र कुमारी खाहाङ
१ छोरा २ छोरीहरु
१४
बिनोद (२०३५)/कला मुलाहाङ
छोरी, प्रेमदेबि ( ), सक्तेन,
छोरी,जयदेबि ( ), लुहुन, तामालुङ्ग
१५
प्रकाश (२०६०)
धिरन (२०६२)
उतम (२०७२)
छोरी, ज्योति (२०५८)
छोरी, गंगा (२०६७)
छोरी, जमुना (२०६७)
१३
मिन कु. (२०१६)
आशमाया दिवेत
२ छोरा ३ छोरीहरु
१४
बिजय (२०५०), विनिता कुलुङ
हृदयराज (२०५२)
छोरी,सन्जना (२०४३) तामा
छोरी, संगिता (२०४५) बस्नेत
छोरी, बबिता (२०४८)
जोस्ना (२०७०)

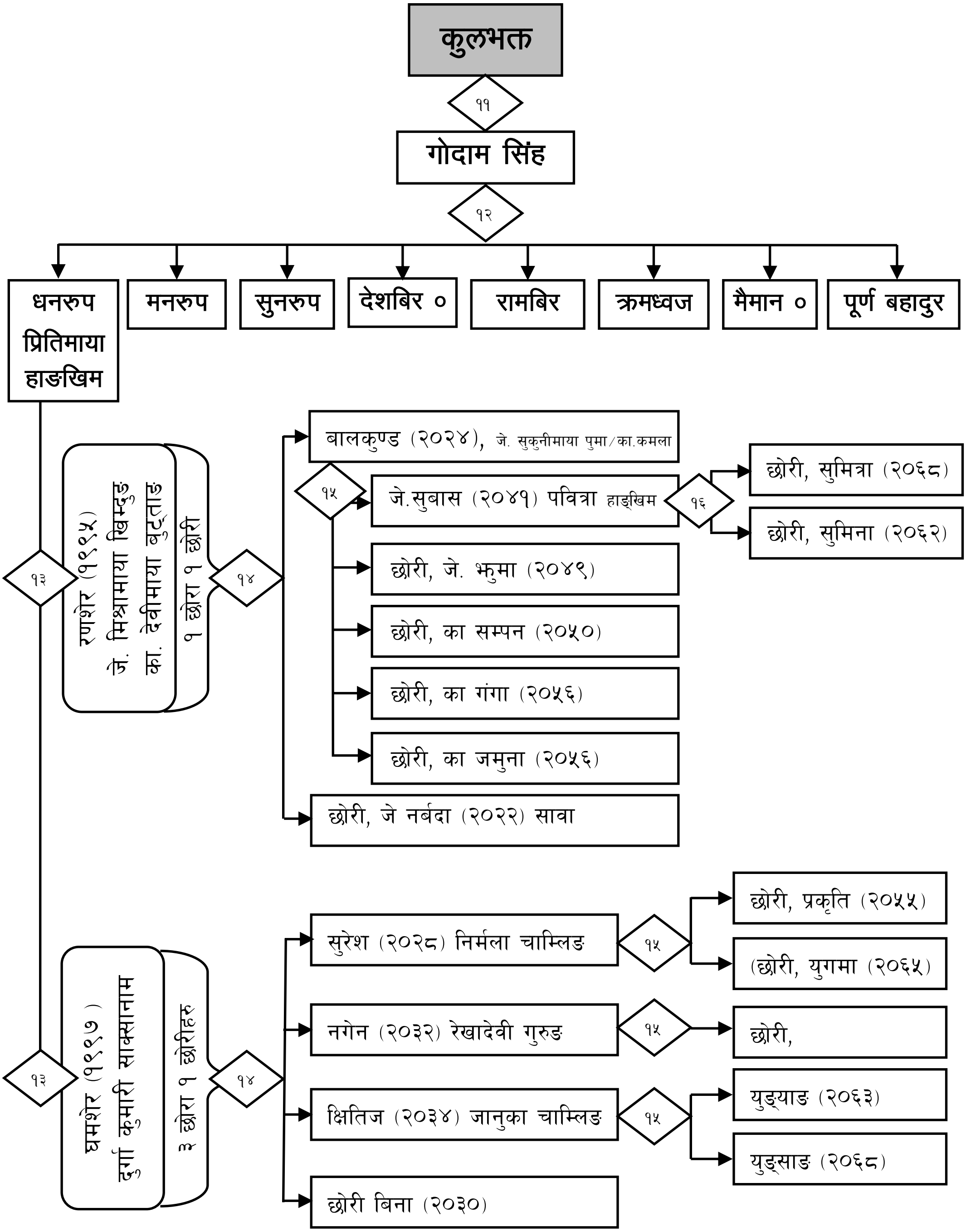
कुलभक्त
११
गोदाम सिंह
१२
धनरुप प्रितिमाया हाङखिम
मनरुप
सुनरुप
देशबिर ०
रामबिर
क्रमध्वज
मैमान ०
पूर्ण बहादुर
१३
रणशेर (१९९५) जे. मिश्रामाया खिम्दुङ का. देवीमाया बुट्ताङ
१ छोरा १ छोरी
१४
बालकुण्ड (२०२४), जे. सुकुनीमाया पुमा/का.कमला
१५
जे.सुबास (२०४१) पवित्रा हाङ्खिम
१६
छोरी, सुमित्रा (२०६८)
छोरी, सुमिना (२०६२)
छोरी, जे. झुमा (२०४९)
छोरी, का सम्पन (२०५०)
छोरी, का गंगा (२०५६)
छोरी, का जमुना (२०५६)
छोरी, जे नर्बदा (२०२२) सावा
१३
घमशेर (१९९७) दुर्गा कुमारी साक्सानाम
३ छोरा १ छोरीहरु
१४
सुरेश (२०२८) निर्मला चाम्लिङ
१५
छोरी, प्रकृति (२०५५)
(छोरी, युगमा (२०६५)
नगेन (२०३२) रेखादेवी गुरुङ
१५
छोरी,
क्षितिज (२०३४) जानुका चाम्लिङ
१५
युङ्याङ (२०६३)
युङसाङ (२०६८)
छोरी बिना (२०३०)

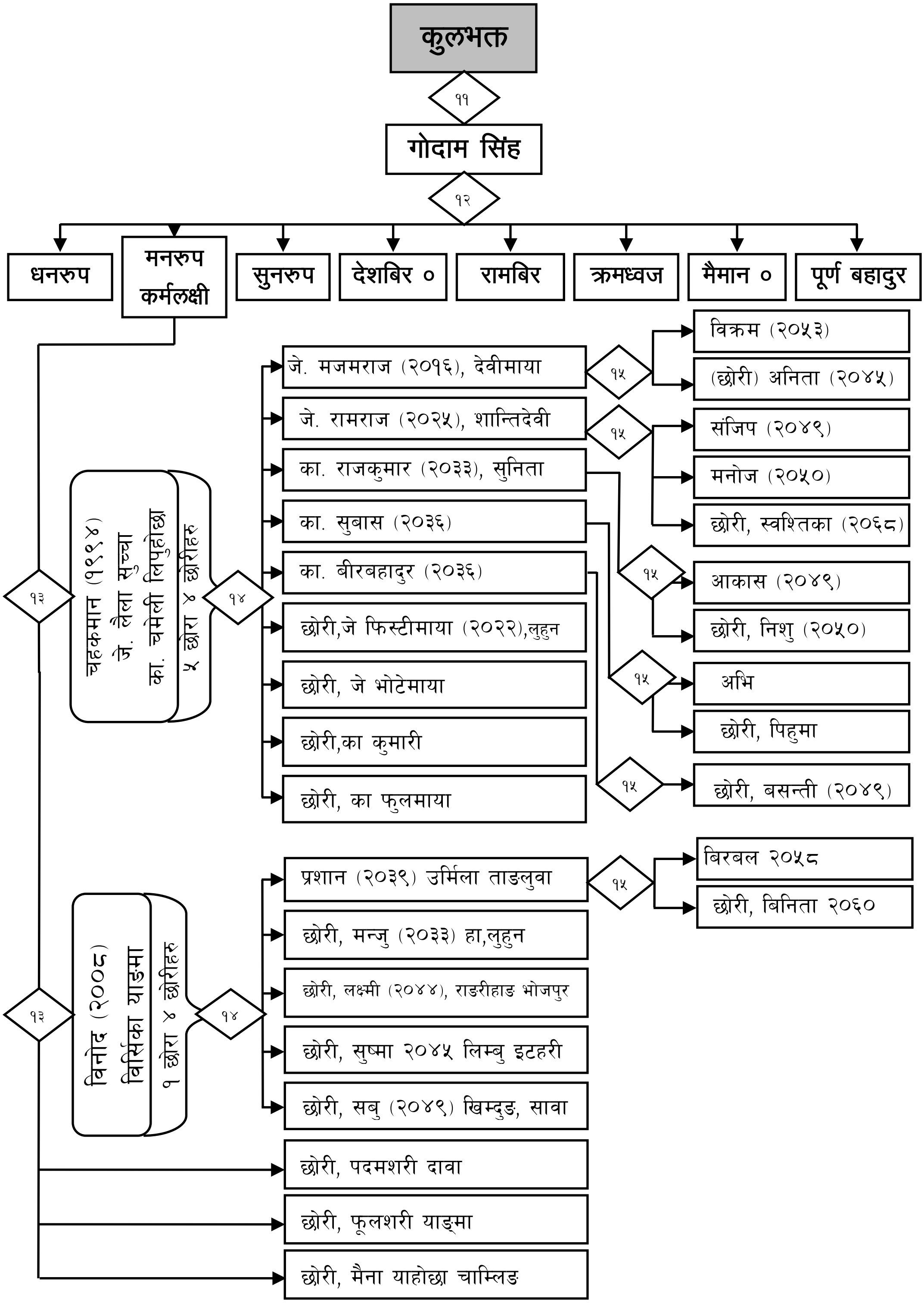
कुलभक्त
११
गोदाम सिंह
१२
धनरुप
मनरुप
कर्मलक्षी
सुनरुप
देशबिर ०
रामबिर
क्रमध्वज
मैमान ०
पूर्ण बहादुर
१३
चहकमान (१९९४)
जे. लैला सुन्चा
का. चमेली लिपुहोछा
५ छोरा ४ छोरीहरु
१४
जे. मजमराज (२०१६), देवीमाया
जे. रामराज (२०२५), शान्तिदेवी
का. राजकुमार (२०३३), सुनिता
का. सुबास (२०३६)
का. बीरबहादुर (२०३६)
छोरी,जे फिस्टीमाया (२०२२),लुहुन
छोरी, जे भोटेमाया
छोरी,का कुमारी
छोरी, का फुलमाया
१५
विक्रम (२०५३)
(छोरी) अनिता (२०४५)
संजिप (२०४९)
मनोज (२०५०)
छोरी, स्वशितका (२०६८)
आकास (२०४९)
छोरी, निशु (२०५०)
अभि
छोरी, पिहुमा
छोरी, बसन्ती (२०४९)
१३
विनोद (२००८)
विर्सिका याङमा
१ छोरा ४ छोरीहरु
१४
प्रशान (२०३९) उर्मिला ताङलुवा
छोरी, मन्जु (२०३३) हा,लुहुन
छोरी, लक्ष्मी (२०४४), राङरीहाङ भोजपुर
छोरी, सुष्मा २०४५ लिम्बु इटहरी
छोरी, सबु (२०४९) खिम्दुङ, सावा
१५
बिरबल २०५८
छोरी, बिनिता २०६०
छोरी, पदमशरी दावा
छोरी, फूलशरी याङ्मा
छोरी, मैना याहोछा चाम्लिङ

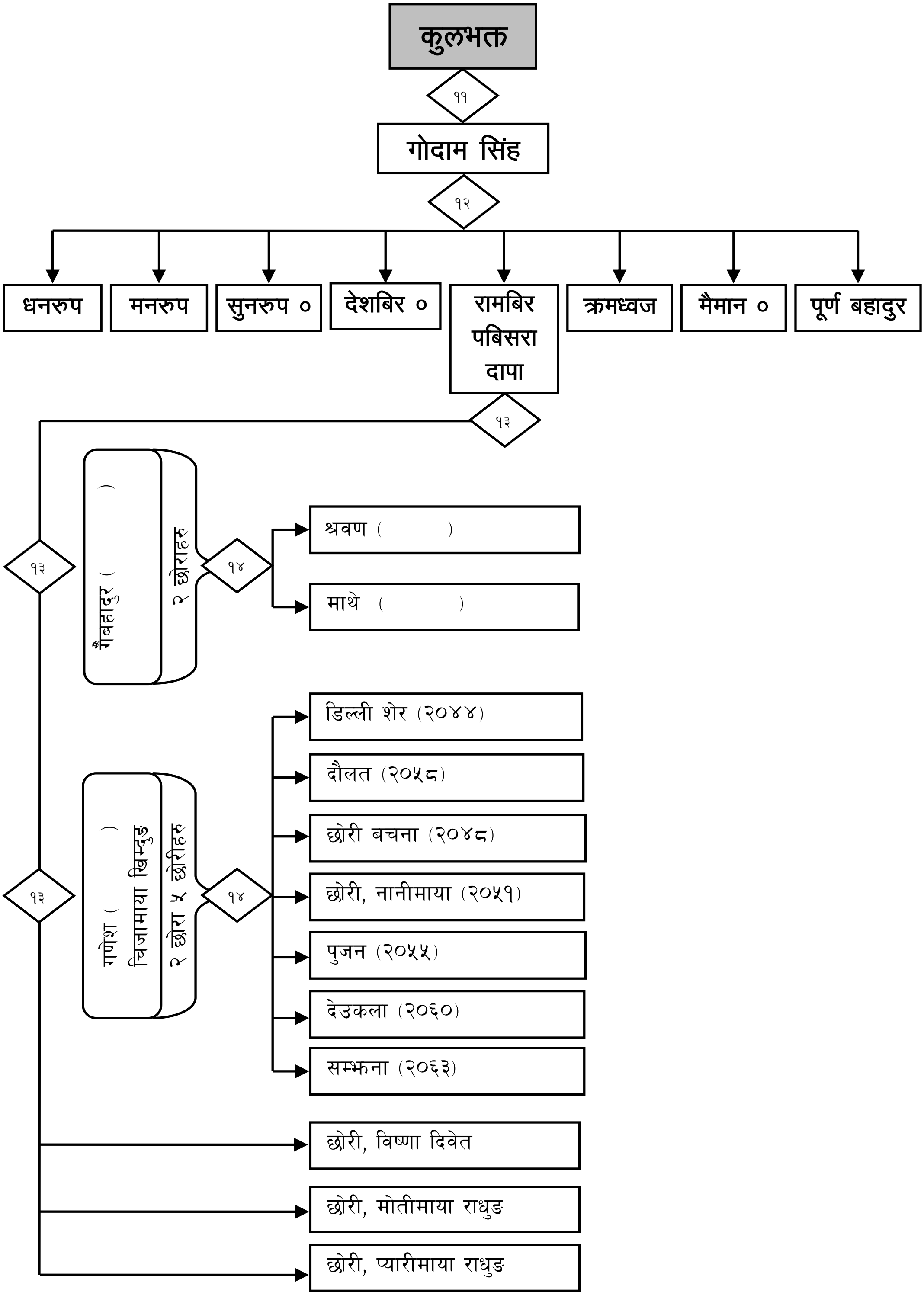
कुलभक्त
११
गोदाम सिंह
१२
धनरुप
मनरुप
सुनरुप ०
देशबिर ०
रामबिर
पबिसरा
दापा
क्रमध्वज
मैमान ०
पूर्ण बहादुर
१३
१३
गैबहादुर (   )
२ छोराहरु
१४
श्रवण (   )
माथे (   )
१३
गणेश (   )
चिजामाया खिम्दुङ
२ छोरा ५ छोरीहरु
१४
डिल्ली शेर (२०४४)
दौलत (२०५८)
छोरी बचना (२०४८)
छोरी, नानीमाया (२०५१)
पुजन (२०५५)
देउकला (२०६०)
सम्झना (२०६३)
छोरी, विष्णा दिवेत
छोरी, मोतीमाया राधुङ
छोरी, प्यारीमाया राधुङ

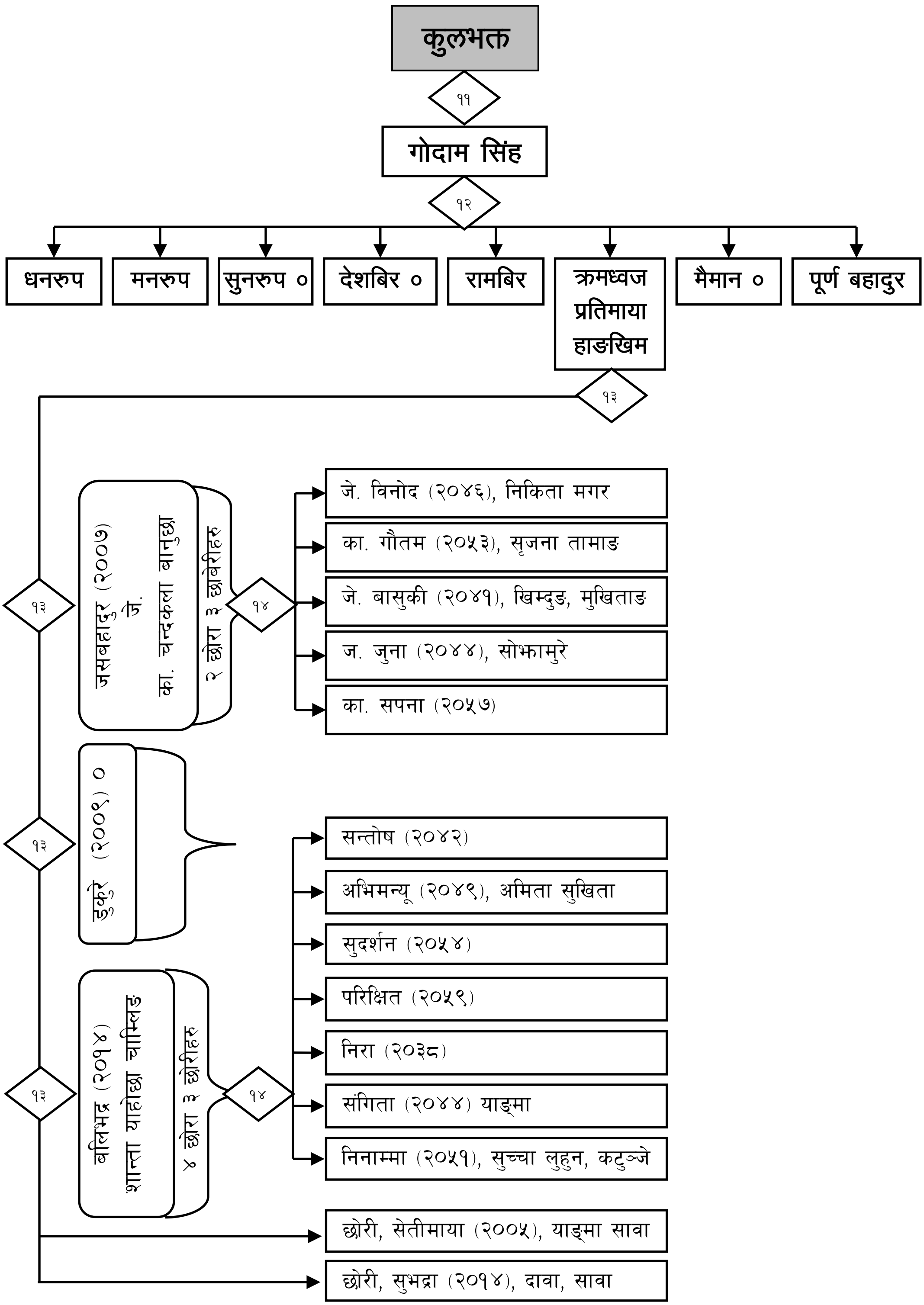
कुलभक्त
११
गोदाम सिंह
१२
धनरुप
मनरुप
सुनरुप ०
देशबिर ०
रामबिर
क्रमध्वज
प्रतिमाया
हाङखिम
मैमान ०
पूर्ण बहादुर
१३
१३
जसबहादुर (२००७)
जे.
का. चन्द्रकला बानुछा
२ छोरा ३ छोरीहरु
१४
जे. विनोद (२०४६), निकिता मगर
का. गौतम (२०५३), सृजना तामाङ
जे. बासुकी (२०४१), खिम्दुङ, मुखिताङ
ज. जुना (२०४४), सोभ्कामुरे
का. सपना (२०५७)
१३
इकुरे (२००९) ०
१३
बलिभद्र (२०१४)
शान्ता याहोछा चाम्लिङ
४ छोरा ३ छोरीहरु
१४
सन्तोष (२०४२)
अभिमन्यू (२०४९), अमिता सुखिता
सुदर्शन (२०५४)
परिक्षित (२०५९)
निरा (२०३८)
संगिता (२०४४) याङ्मा
निनाम्मा (२०५१), सुच्चा लुहुन, कटुञ्जे
छोरी, सेतीमाया (२००५), याङ्मा सावा
छोरी, सुभद्रा (२०१४), दावा, सावा

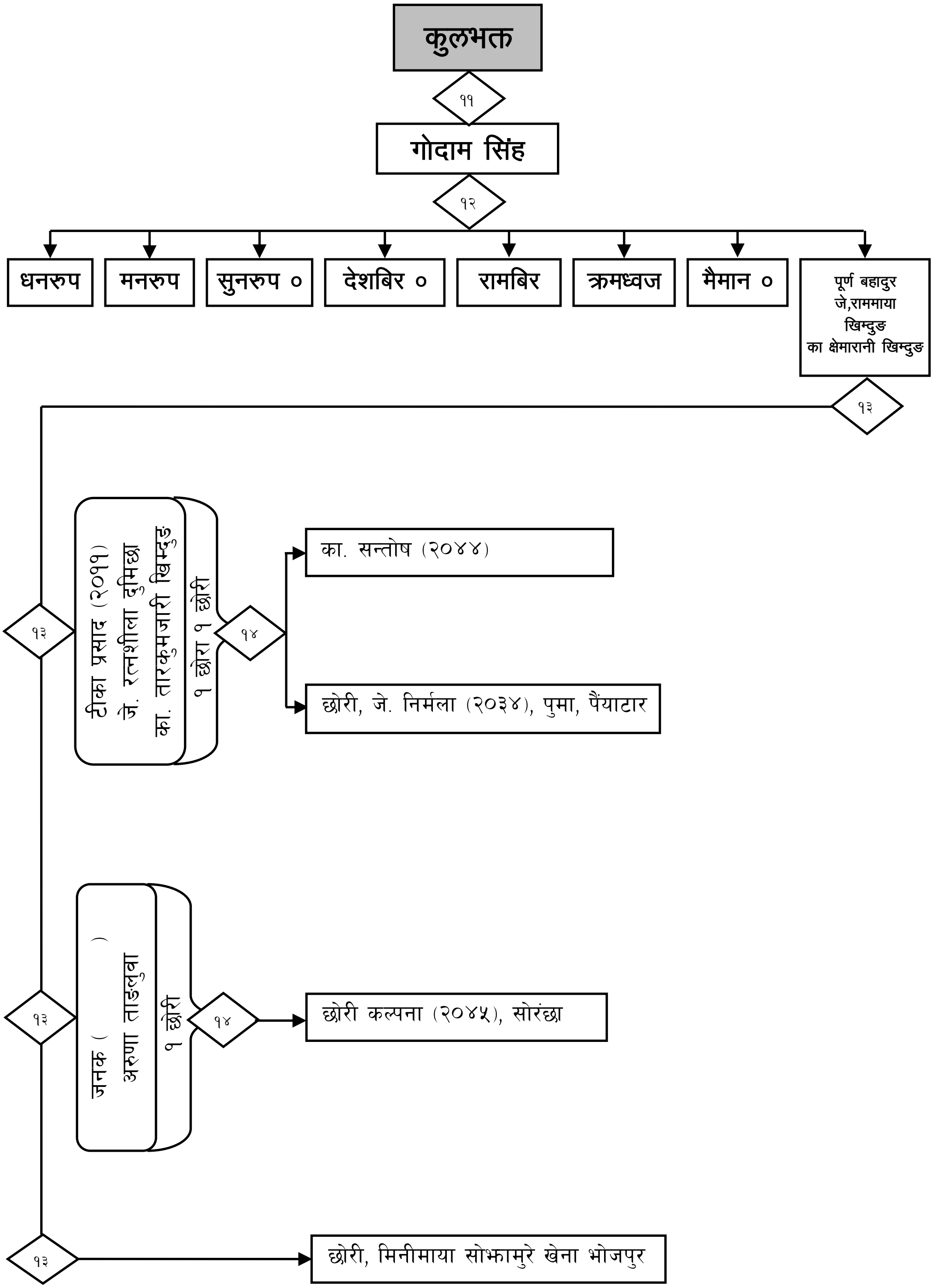
कुलभक्त
११
गोदाम सिंह
१२
धनरुप
मनरुप
सुनरुप ०
देशबिर ०
रामबिर
क्रमध्वज
मैमान ०
पूर्ण बहादुर
जे,राममाया
खिम्दुङ
का क्षेमारानी खिम्दुङ
१३
१३
टीका प्रसाद (२०११)
जे. रत्नशीला दुमिछा
का. तारकुमजारी खिम्दुङ
१ छोरा १ छोरी
१४
का. सन्तोष (२०४४)
छोरी, जे. निर्मला (२०३४), पुमा, पैंयाटार
१३
जनक ( )
अरुणा ताङलुवा
१ छोरी
१४
छोरी कल्पना (२०४५), सोरंछा
१३
छोरी, मिनीमाया सोभामुरे खेना भोजपुर

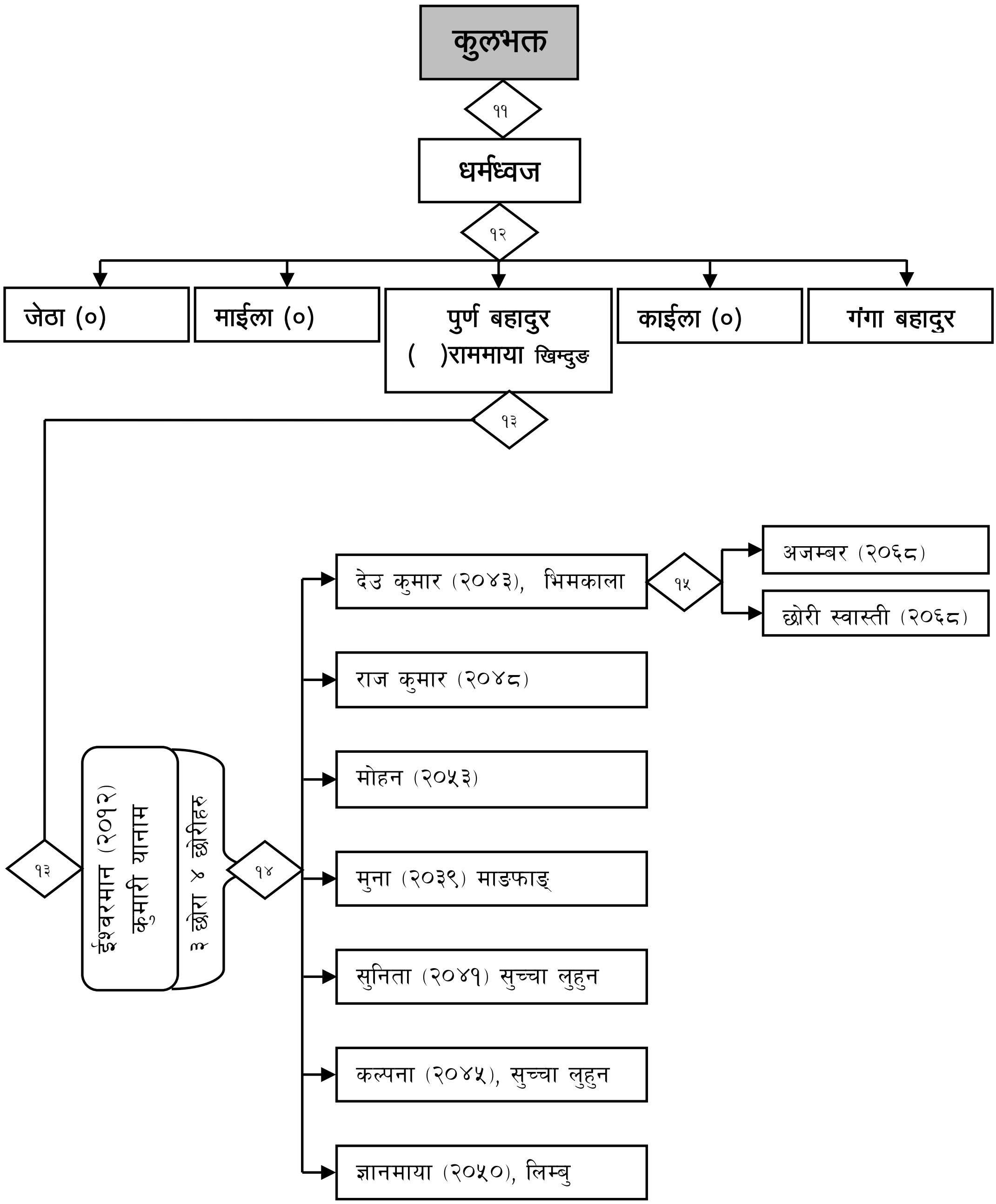
कुलभक्त
११
धर्मध्वज
१२
जेठा (०)
माईला (०)
पुर्ण बहादुर
( )राममाया खिम्दुङ
काईला (०)
गंगा बहादुर
१३
१३
ईश्वरमान (२०१२)
कुमारी यानाम
३ छोरा ४ छोरीहरु
१४
देउ कुमार (२०४३), भिमकाला
१५
अजम्बर (२०६८)
छोरी स्वास्ती (२०६८)
राज कुमार (२०४८)
मोहन (२०५३)
मुना (२०३९) माङफाङ्
सुनिता (२०४१) सुच्चा लुहुन
कल्पना (२०४५), सुच्चा लुहुन
ज्ञानमाया (२०५०), लिम्बु

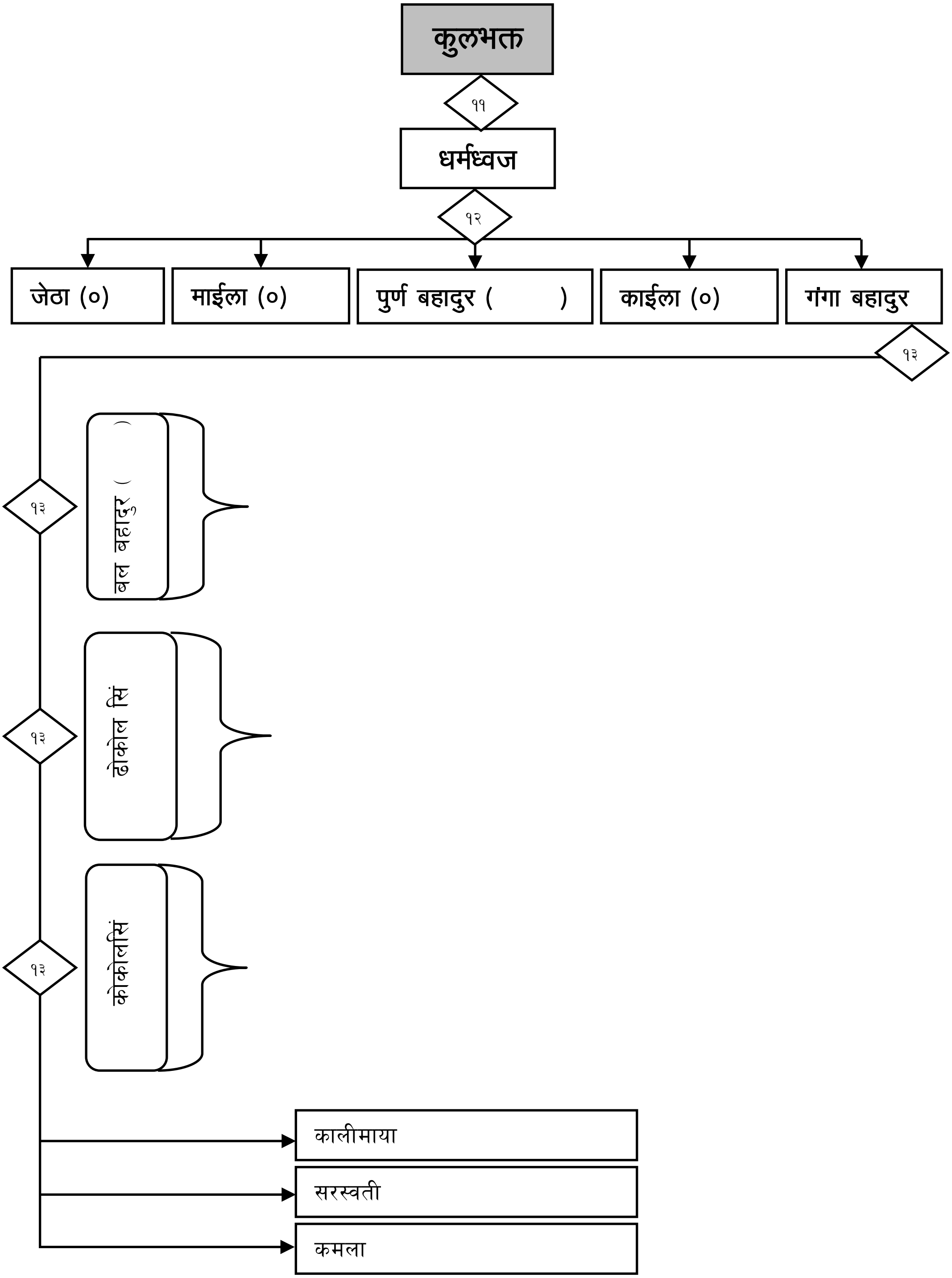
कुलभक्त
११
धर्मध्वज
१२
जेठा (०)
माईला (०)
पुर्ण बहादुर (   )
काईला (०)
गंगा बहादुर
१३
१३
बल बहादुर (   )
१३
ढोकेल सिं
१३
कोकेलसिं
कालीमाया
सरस्वती
कमला

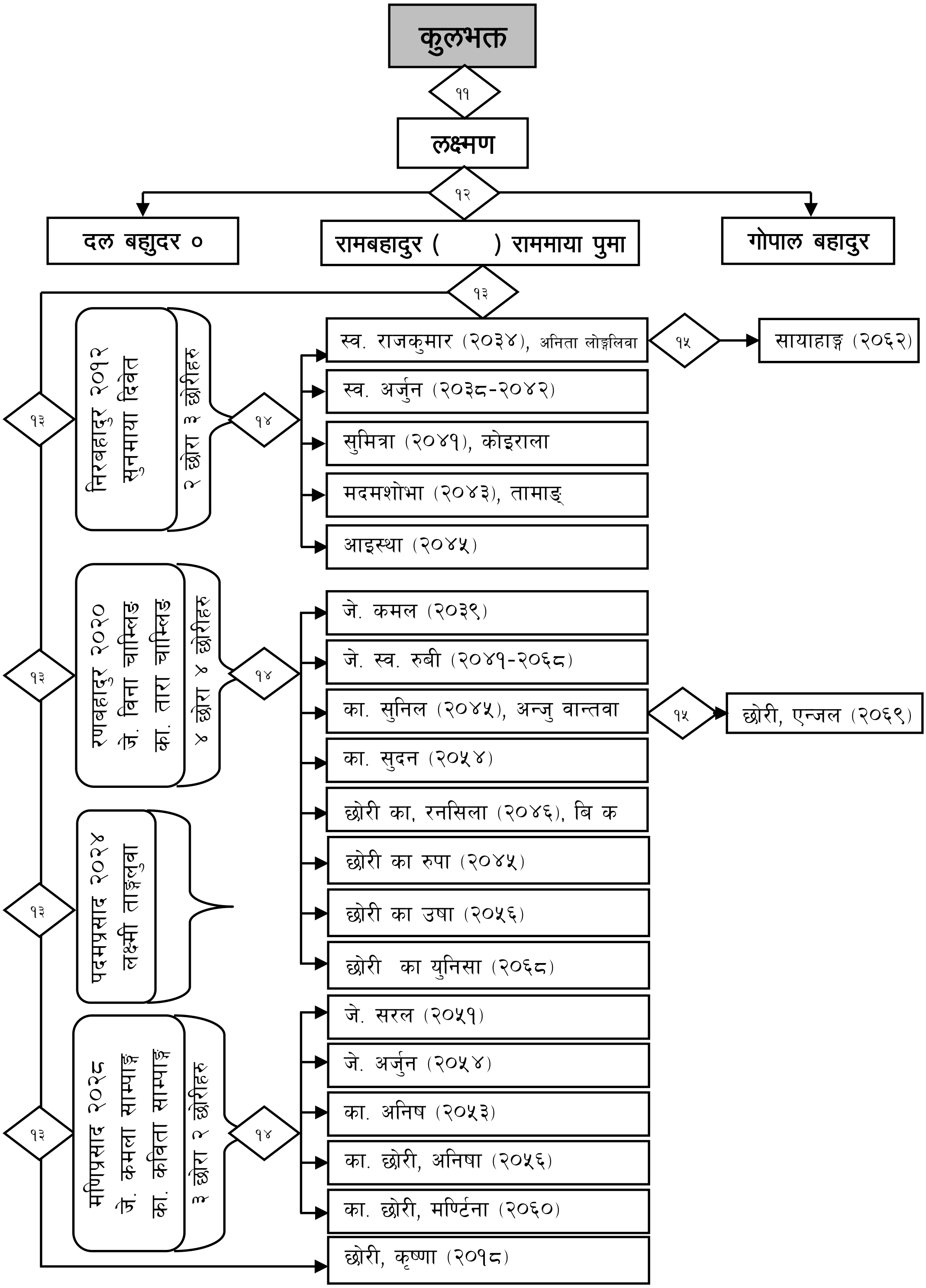

कुलभक्त
११
लक्ष्मण
१२
दल बहादुर ०
रामबहादुर ( ) राममाया पुमा
गोपाल बहादुर
१३
निरबहादुर २०१२
सुनमाया दिवत
२ छोरा ३ छोरीहरु
१४
स्व. राजकुमार (२०३४), अनिता लोङ्गलिवा
१५
सायाहाङ्ग (२०६२)
स्व. अर्जुन (२०३८-२०४२)
सुमित्रा (२०४१), कोइराला
मदमशोभा (२०४३), तामाङ्
आइस्था (२०४५)
१३
रणबहादुर २०२०
जे. बिना चाम्लिङ
का. तारा चाम्लिङ
४ छोरा ४ छोरीहरु
१४
जे. कमल (२०३९)
जे. स्व. रुबी (२०४१-२०६८)
का. सुनिल (२०४५), अन्जु वान्तवा
१५
छोरी, एन्जल (२०६९)
का. सुदन (२०५४)
छोरी का, रनसिला (२०४६), बि क
छोरी का रुपा (२०४५)
छोरी का उषा (२०५६)
छोरी का युनिसा (२०६८)
१३
पदमप्रसाद २०२४
लक्ष्मी ताङलुवा
१३
मणिप्रसाद २०२८
जे. कमला साम्पाङ
का. कविता साम्पाङ
३ छोरा २ छोरीहरु
१४
जे. सरल (२०५१)
जे. अर्जुन (२०५४)
का. अनिष (२०५३)
का. छोरी, अनिषा (२०५६)
का. छोरी, मर्ण्टिना (२०६०)
छोरी, कृष्णा (२०१८)

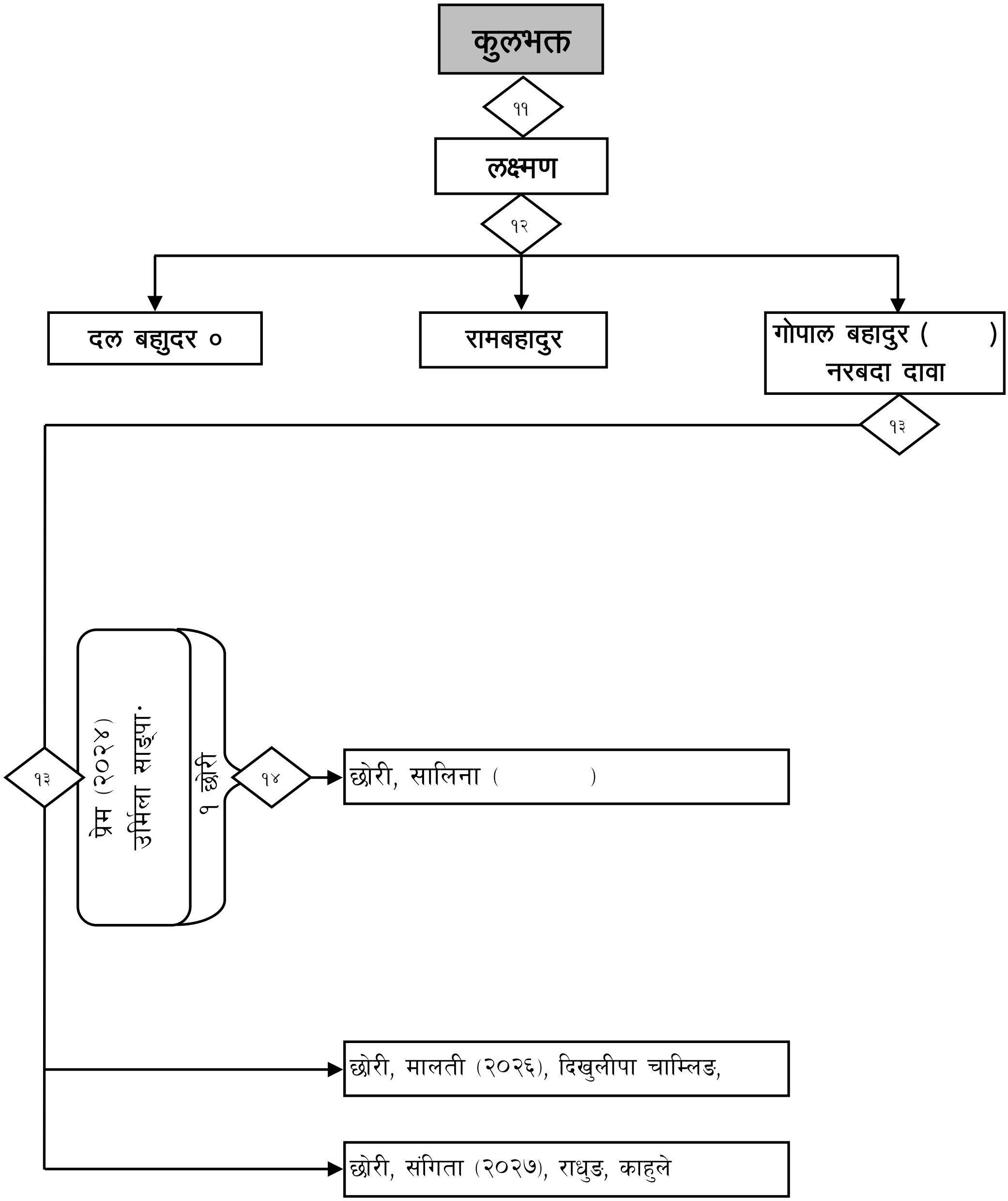
कुलभक्त
११
लक्ष्मण
१२
दल बह्युदर ०
रामबहादुर
गोपाल बहादुर ( )
नरबदा दावा
१३
१३
प्रेम (२०२४)
उर्मिला साइंपा·
१ छोरी
१४
छोरी, सालिना ( )
छोरी, मालती (२०२६), दिखुलीपा चाम्लिङ,
छोरी, संगिता (२०२७), राधुङ, काहुले

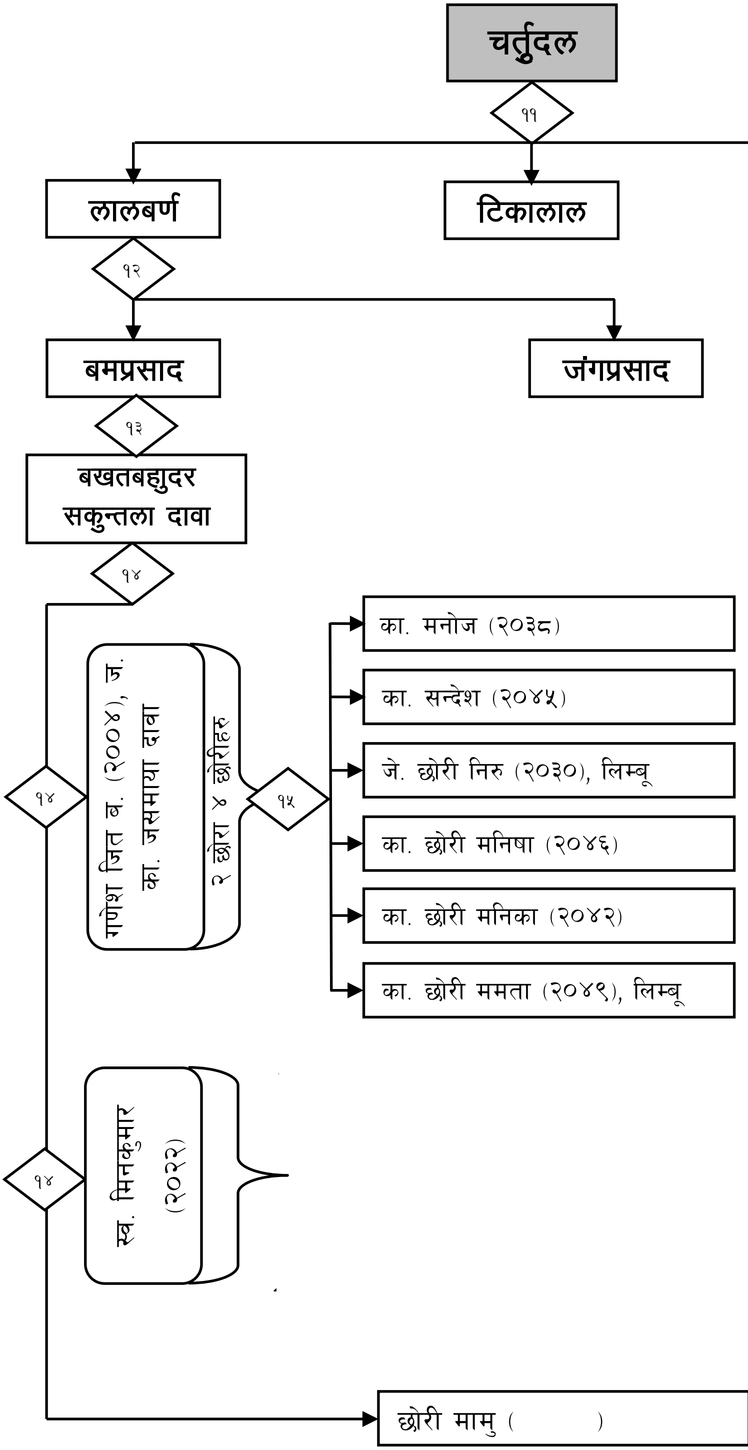
चर्तुदल
११
लालबर्ण
टिकालाल
बिन्द्रलाल
१२
बमप्रसाद
जंगप्रसाद
१३
बखतबहादुर
सकुन्तला दावा
१४
१४
गणेश जित ब. (२००४), ज्र.
का. जसमाया दावा
२ छोरा ४ छोरीहरु
१५
का. मनोज (२०३८)
का. सन्देश (२०४५)
जे. छोरी निरु (२०३०), लिम्बू
का. छोरी मनिषा (२०४६)
का. छोरी मनिका (२०४२)
का. छोरी ममता (२०४९), लिम्बू
१४
स्व. मिनकुमार
(२०२२)
छोरी मामु ( )

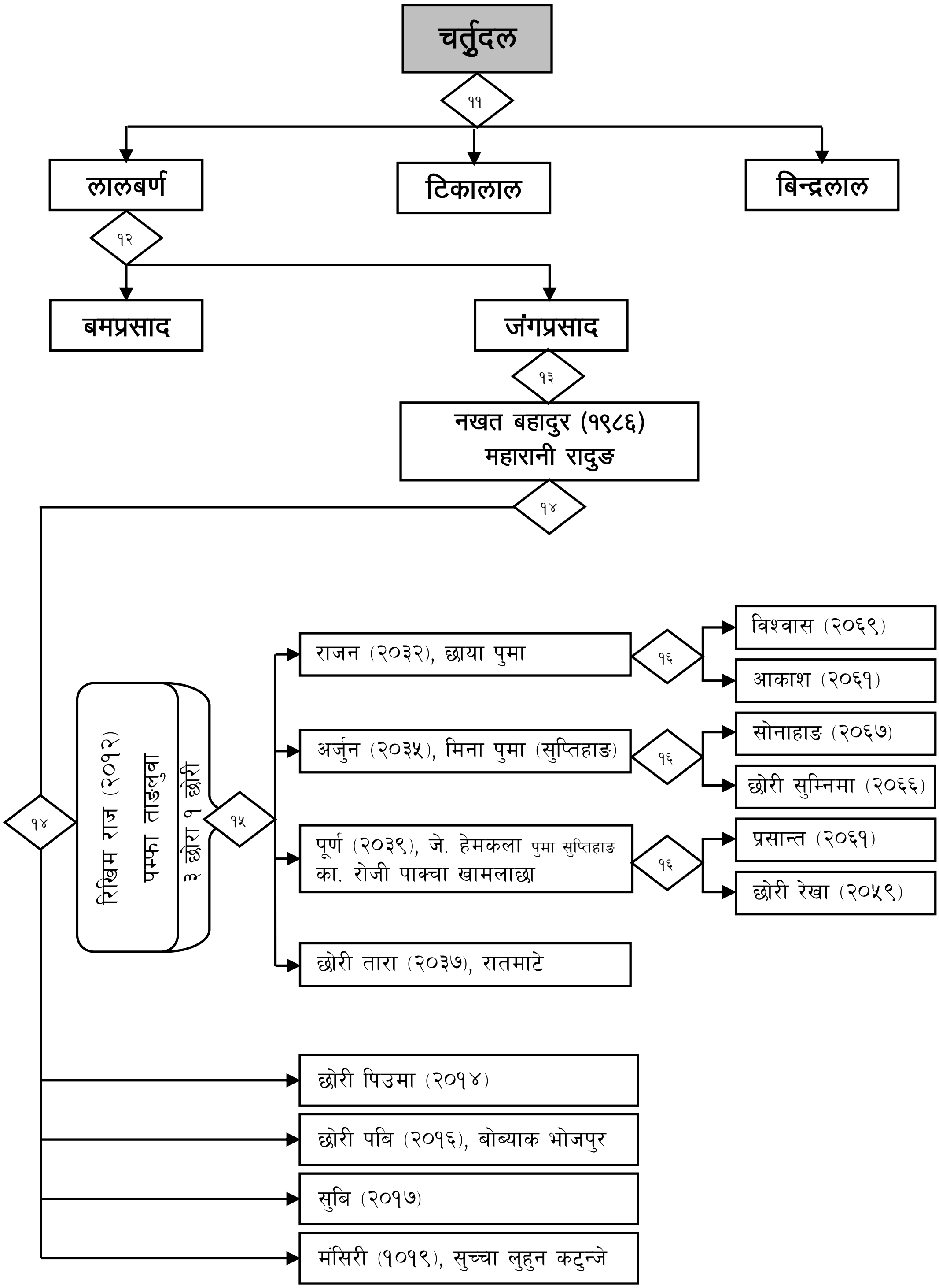
चर्तुदल
११
लालबर्ण
टिकालाल
बिन्द्रलाल
१२
बमप्रसाद
जंगप्रसाद
१३
नखत बहादुर (१९८६)
महारानी रादुङ
१४
रिखिम राज (२०१२)
पम्फा ताङलुबा
३ छोरा १ छोरी
१५
राजन (२०३२), छाया पुमा
१६
विश्वास (२०६९)
आकाश (२०६१)
अर्जुन (२०३५), मिना पुमा (सुप्तिहाङ)
१६
सोनाहाङ (२०६७)
छोरी सुम्निमा (२०६६)
पूर्ण (२०३९), जे. हेमकला पुमा सुप्तिहाङ
का. रोजी पाक्चा खामलाछा
१६
प्रसान्त (२०६१)
छोरी रेखा (२०५९)
छोरी तारा (२०३७), रातमाटे
छोरी पिउमा (२०१४)
छोरी पबि (२०१६), बोब्याक भोजपुर
सुबि (२०१७)
मंसिरी (१०१९), सुच्चा लुहुन कटुन्जे

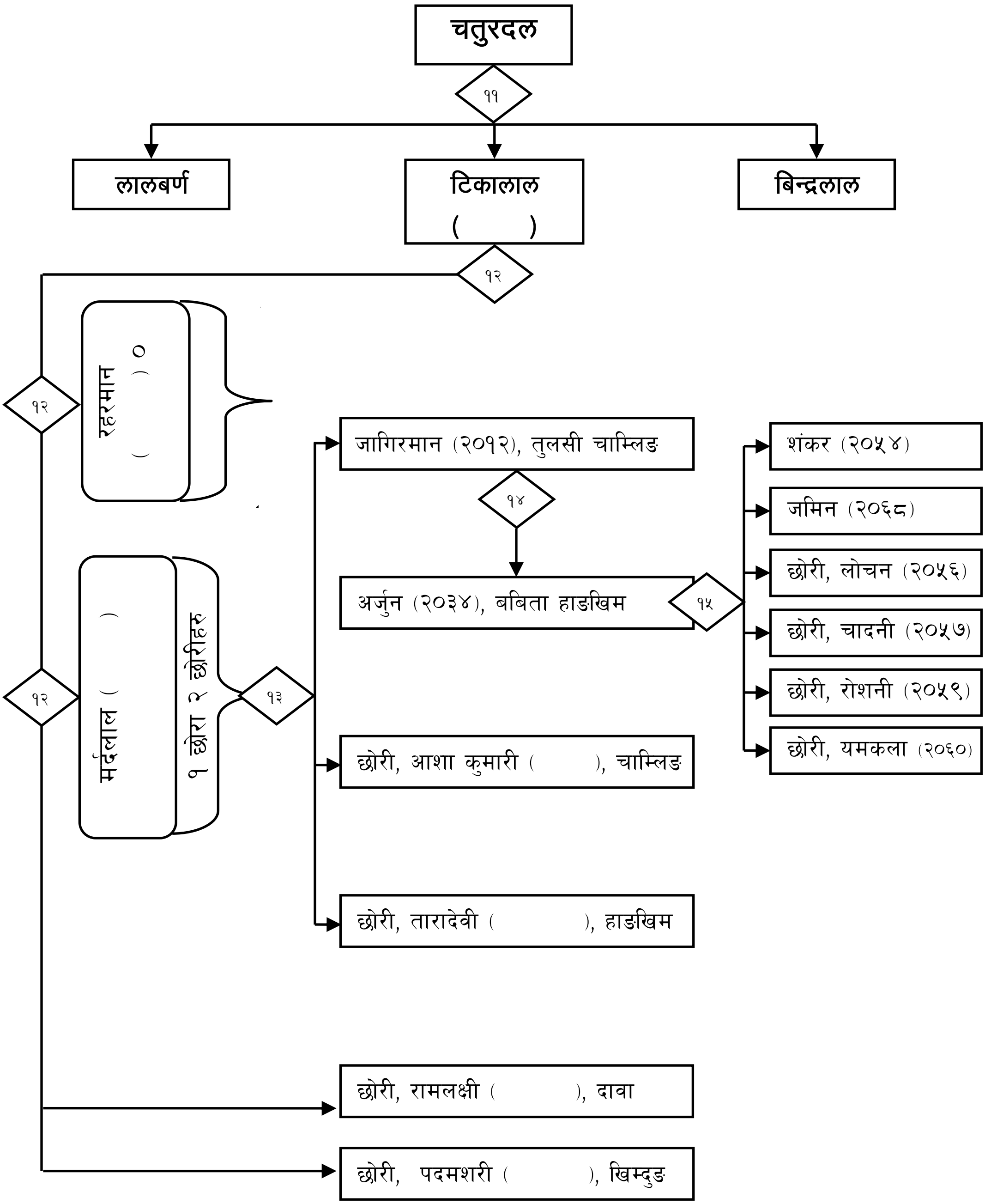
चतुरदल
११
लालबर्ण
टिकालाल ( )
बिन्द्रलाल
१२
रहरमान ( ) ०
१२
मर्दलाल ( )
१ छोरा २ छोरीहरु
१३
जागिरमान (२०१२), तुलसी चाम्लिङ
१४
अर्जुन (२०३४), बबिता हाङखिम
१५
शंकर (२०५४)
जमिन (२०६८)
छोरी, लोचन (२०५६)
छोरी, चादनी (२०५७)
छोरी, रोशनी (२०५९)
छोरी, यमकला (२०६०)
छोरी, आशा कुमारी ( ), चाम्लिङ
छोरी, तारादेवी ( ), हाङखिम
छोरी, रामलक्षी ( ), दावा
छोरी, पदमशरी ( ), खिम्दुङ

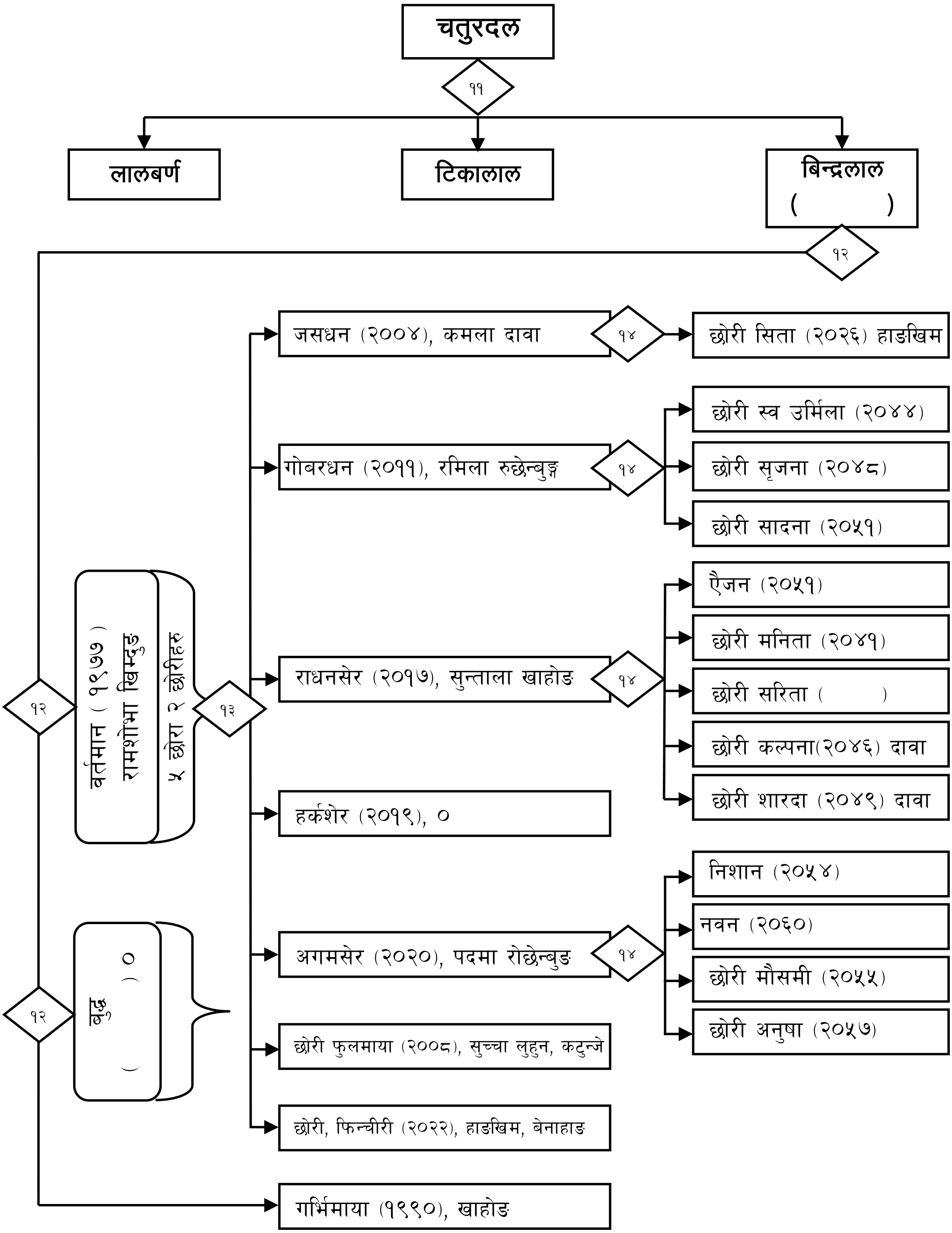
चतुरदल
११
लालबर्ण
टिकालाल
बिन्द्रलाल
( )
१२
वर्तमान (१९७७)
रामशोभा थिमदुङ
५ छोरा २ छोरीहरु
१३
जसधन (२००४), कमला दावा
१४
छोरी सिता (२०२६) हाङखिम
गोबरधन (२०११), रमिला रुछेन्बुङ्ग
१४
छोरी स्व उर्मिला (२०४४)
छोरी सृजना (२०४८)
छोरी सादना (२०५१)
राधनसेर (२०१७), सुन्ताला खाहोङ
१४
ऐजन (२०५१)
छोरी मनिता (२०४१)
छोरी सरिता ( )
छोरी कल्पना(२०४६) दावा
छोरी शारदा (२०४९) दावा
हर्कशेर (२०१९), ०
अगमसेर (२०२०), पदमा रोछेन्बुङ
१४
निशान (२०५४)
नवन (२०६०)
छोरी मौसमी (२०५५)
छोरी अनुषा (२०५७)
१२
( ) ०
छोरी फुलमाया (२००८), सुच्चा लुहुन, कटुन्जे
छोरी, फिन्चीरी (२०२२), हाङखिम, बेनाहाङ
गर्भिमाया (१९९०), खाहोङ

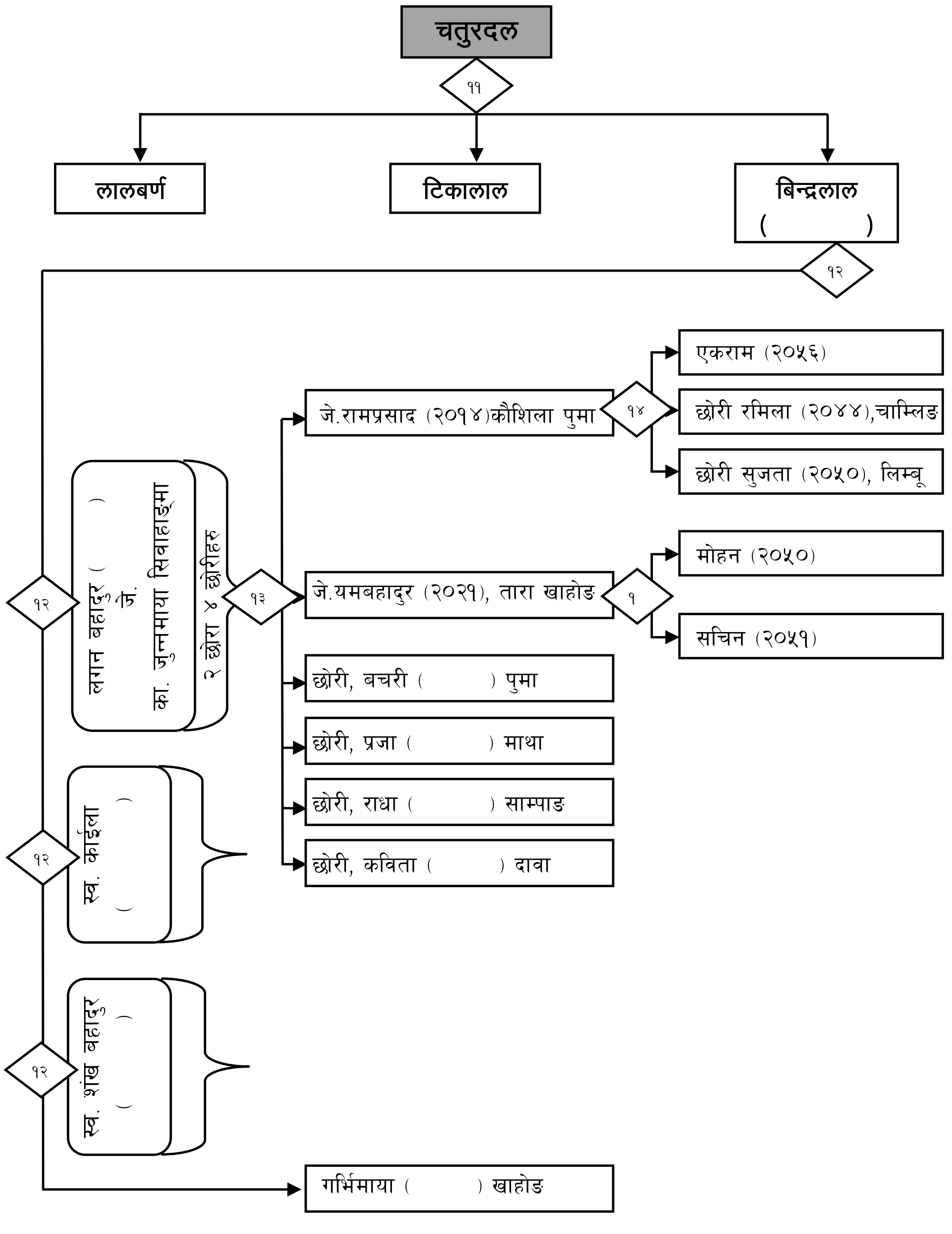
चतुरदल
११
लालबर्ण
टिकालाल
बिन्द्रलाल
(   )
१२
लगन बहादुर (   )
जे.
का. जुन्नमाया सिवाहाङ्मा
२ छोरा ४ छोरीहरू
१३
जे.रामप्रसाद (२०१४)कौशिला पुमा
१४
एकराम (२०५६)
छोरी रमिला (२०४४),चाम्लिङ
छोरी सुजता (२०५०), लिम्बू
जे.यमबहादुर (२०२१), तारा खाहोङ
१
मोहन (२०५०)
सचिन (२०५१)
छोरी, बचरी (   ) पुमा
छोरी, प्रजा (   ) माथा
छोरी, राधा (   ) साम्पाङ
छोरी, कविता (   ) दावा
१२
स्व. काईला (   )
१२
स्व. शंख बहादुर (   )
१२
गर्भिमाया (   ) खाहोङ

मानध्वज

११

- सिंहलाल ०
- विरजंग/चिजामाया
  - १२
  - बरण्ड बहादुर (१९९१) जे. मैया, मा. टिकामाया, का. मनकुमारी — ५ छोरा ३ छोरीहरु
    - १३
    - विश्वराज (२०२२), फूलमाया चाम्लिङ
      - १४
      - विवश (२०५३)
      - रिवश (२०५८)
      - छोरी, अनिता (२०५१)
    - अश्वराज (२०२७)
    - रविन चन्द्र (२०२९), अनिता साम्पाङ
      - १४
      - तिमन (२०६५)
      - छोरी, रोदा (२०६९)
      - छोरी, यदिदा (२०७४)
    - शुभ चन्द्र (२०३३), जुनिता बान्तवा
      - १४
      - अभिदान (२०६९)
    - शिव चन्द्र (२०३६), शान्मति चाम्लिङ
      - १४
      - मिहाङ (२०६९)
      - छोरी, तुबशिखा, (२०६६)
    - छोरी बशुन्धरा (२०२४)
    - छोरी जाम्बाशरा (२०४१)चाम्लिङ्ग रतन्छा
    - छोरी दिपशिखा (२०४२) चम्लिङ्ग रतन्छा
  - १२
  - ग्रेटबहादुर (१९९३) जे. निमाया, का. टिका कुमारी — ३ छोराहरु
    - १३
    - जे.मदन कुमार (२०२०), पञ्चमाया लुहुनछा
      - १४
      - सागर (२०४६) प्रेमकला लोङ्ली
      - दामोदर (२०६०)
      - अकबर (२०५८)
      - ग्रेजर (२०६२)
      - रोजर (२०६५)
      - छोरी ईन्दिरा (२०४९)
      - छोरी शभद्रा (२०५१)
      - छोरी देउभद्रा(२०६८)
    - का.अरुण कुमार (२०२४), शोभा लामा
      - १४
      - नुमाहाङ (२०५७)
    - का.बद्री प्रसाद (२०२६) अम्बिका हाङखिम
      - १४
      - बिहामाङ (२०६१)
      - छोरी एन्ना (२०६८)
  - छोरी , कुमारी (२००३) बुत्ताङ्ग छापगाउँ
- भरतजंग
- शेरजंग
- धनजंग
- स्व. पिचतजङ्ग

मानध्वज

११

- सिंहलाल ०
- विरजंग/चिजामाया
- भरतजंग
- शेरजंग
- धनजंग
- स्व.

विरजंग/चिजामाया — १२

- १२ — उजिरमान (१९९५), देवी कुमारी खाम्राङ हाङ्खिम — २ छोरा ३ छोरीहरु
  - १३
    - नरेश (२०२९), इन्दु लिम्बु — १४ — छोरी, यास्मिन (   )
    - रमेश (२०३५), रुपा याम्फु — १४ — हाङनाम २०६१
    - छोरी, शोभा (२०३३), थुम्राहाङ्ग पुमा
- १२ — बिबिसेन (१९९७), जनुमाया मेख्यु लुहुन — ४ छोरा १ छोरी
  - १३
    - भिक्टोर (२०३२)
    - सिक्टन (२०३४), कमला बुत्ताङ लुहुन — १४
      - छोरी, कोङ्मी (   )
      - छोरी,चेन्मी (   )
    - परान (२०४३)
    - ग्रेन (२०४५)
    - छोरी, जिना (२०३८), कोयु राई
- १२ — गोबर्धन (१९९९), शुक्र कुमारी हाङ्खिम — २ छोरा ५ छोरीहरु
  - १३
    - दिपक (२०२६), फुलमाया सुच्चा लुहुन — १४
      - खान्नुहाङ (२०५६)
      - सायाहाङ (२०६१)
    - बरुण (२०४०), दिक्षा थुलुङ
    - स्व. छोरी, देवकी
    - छोरी, समिता (२०२९), बुत्ताङ लुहुन
    - छोरी, शर्मिला (२०३३)
    - छोरी, मनिका (२०३५)
    - छोरी, लक्ष्मी (२०३९), साङ्सेन
- छोरी , कुमारी (२००३) बुत्ताङ्ग छापगाउँ

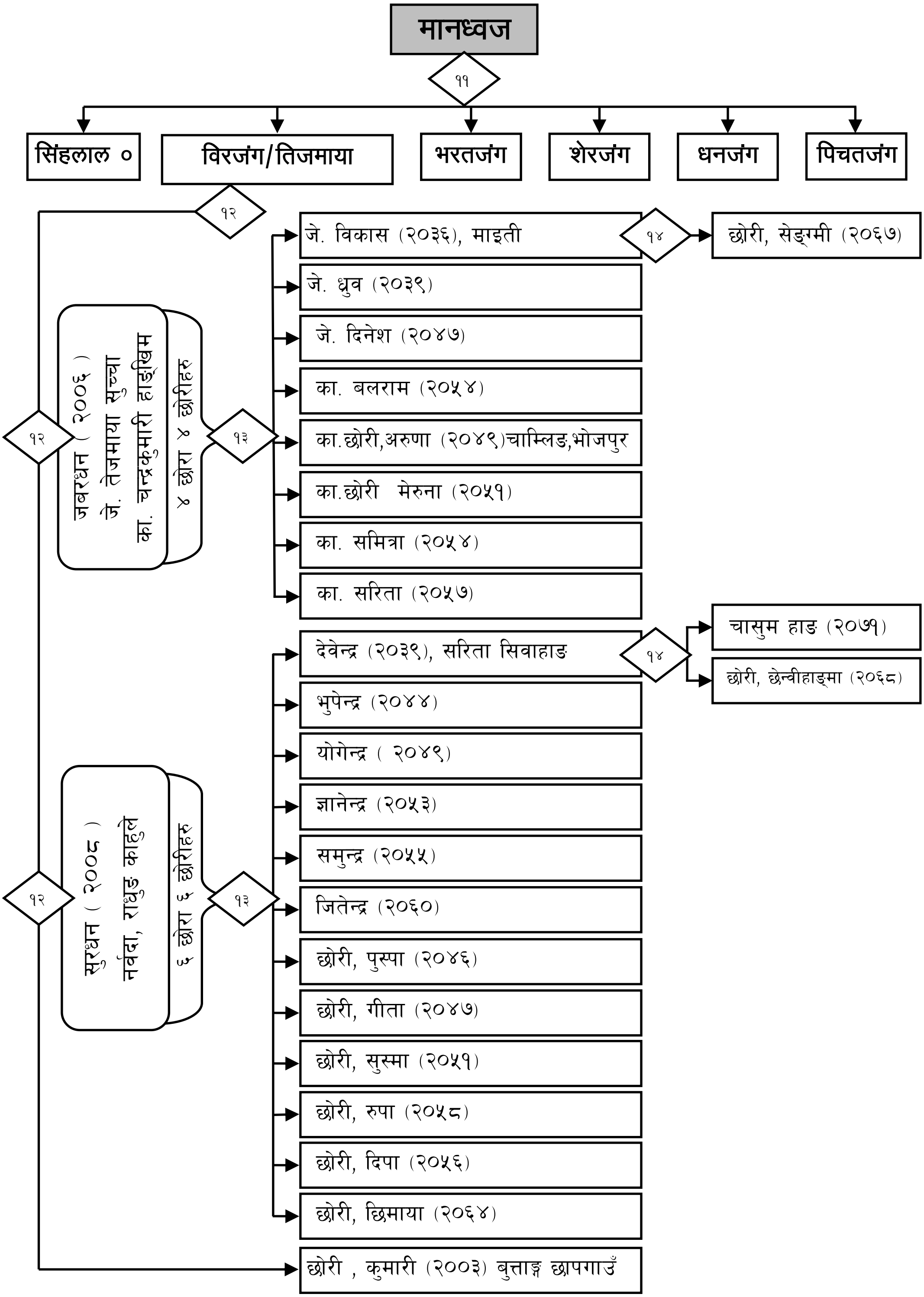
मानध्वज
११
सिंहलाल ०
विरजंग/तिजमाया
भरतजंग
शेरजंग
धनजंग
पिचतजंग
१२
जबरधन (२००६)
जे. तेजमाया सुच्चा
का. चन्द्रकुमारी हाङ्खिम
४ छोरा ४ छोरीहरु
१३
जे. विकास (२०३६), माइती
१४
छोरी, सेङ्गमी (२०६७)
जे. ध्रुव (२०३९)
जे. दिनेश (२०४७)
का. बलराम (२०५४)
का.छोरी,अरुणा (२०४९)चाम्लिङ,भोजपुर
का.छोरी मेरुना (२०५१)
का. समित्रा (२०५४)
का. सरिता (२०५७)
सुरधन (२००८)
नर्वदा, राधुङ काहुले
६ छोरा ६ छोरीहरु
देवेन्द्र (२०३९), सरिता सिवाहाङ
चासुम हाङ (२०७१)
छोरी, छेन्वीहाङ्मा (२०६८)
भुपेन्द्र (२०४४)
योगेन्द्र (२०४९)
ज्ञानेन्द्र (२०५३)
समुन्द्र (२०५५)
जितेन्द्र (२०६०)
छोरी, पुस्पा (२०४६)
छोरी, गीता (२०४७)
छोरी, सुस्मा (२०५१)
छोरी, रुपा (२०५८)
छोरी, दिपा (२०५६)
छोरी, छिमाया (२०६४)
छोरी , कुमारी (२००३) बुत्ताङ्ग छापगाउँ

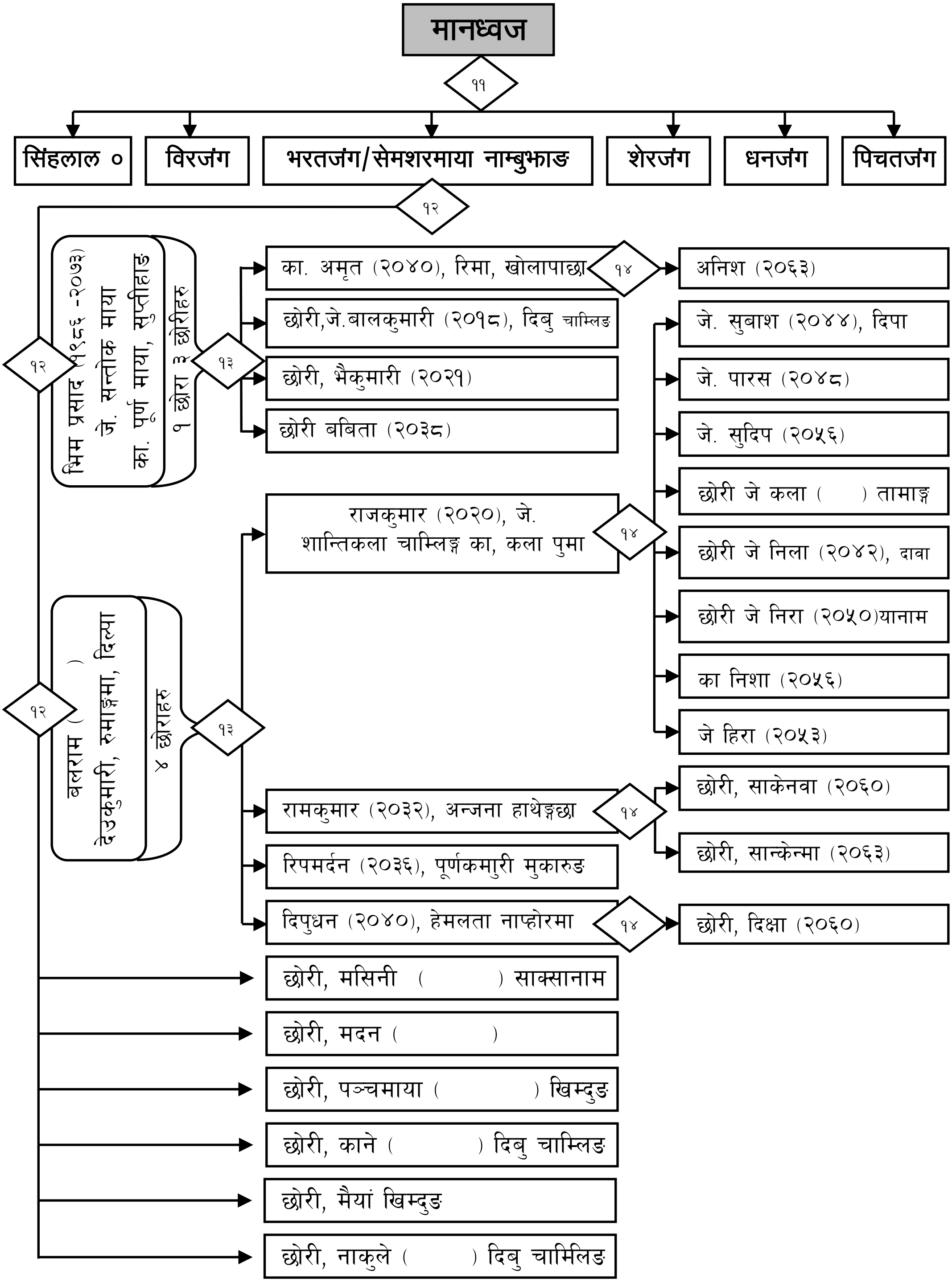
मानध्वज
११
सिंहलाल ०
विरजंग
भरतजंग/सेमशरमाया नाम्बुभ्फाङ
शेरजंग
धनजंग
पिचतजंग
१२
१२
भिम प्रसाद (१९८६ -२०७३)
जे. सन्तोक माया
का. पूर्ण माया, सुप्तीहाङ
१ छोरा ३ छोरीहरु
१३
का. अमृत (२०४०), रिमा, खोलापाछा
छोरी,जे.बालकुमारी (२०१८), दिबु चाम्लिङ
छोरी, भैकुमारी (२०२१)
छोरी बबिता (२०३८)
१४
अनिश (२०६३)
१२
बलराम ( )
देउकुमारी, रमाङ्मा, दिल्या
४ छोराहरु
१३
राजकुमार (२०२०), जे. शान्तिकला चाम्लिङ्ग का, कला पुमा
१४
जे. सुबाश (२०४४), दिपा
जे. पारस (२०४८)
जे. सुदिप (२०५६)
छोरी जे कला ( ) तामाङ्ग
छोरी जे निला (२०४२), दावा
छोरी जे निरा (२०५०)यानाम
का निशा (२०५६)
जे हिरा (२०५३)
रामकुमार (२०३२), अन्जना हाथेङ्गछा
१४
छोरी, साकेनवा (२०६०)
छोरी, सान्केन्मा (२०६३)
रिपमर्दन (२०३६), पूर्णकमारी मुकारुङ
दिपुधन (२०४०), हेमलता नाप्होरमा
१४
छोरी, दिक्षा (२०६०)
छोरी, मसिनी ( ) साक्सानाम
छोरी, मदन ( )
छोरी, पञ्चमाया ( ) खिम्दुङ
छोरी, काने ( ) दिबु चाम्लिङ
छोरी, मैयां खिम्दुङ
छोरी, नाकुले ( ) दिबु चामिलिङ

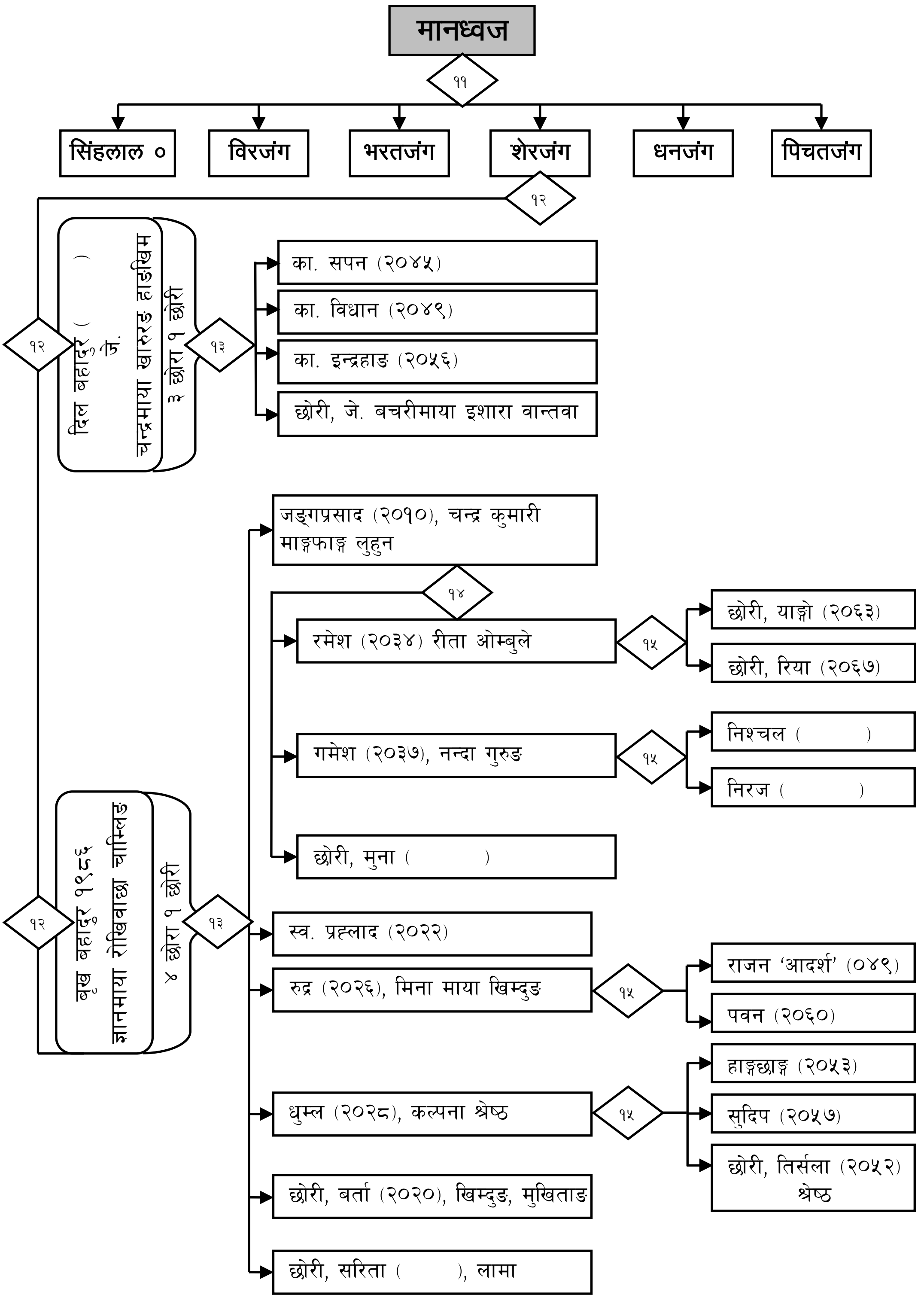
मानध्वज
११
सिंहलाल ०
विरजंग
भरतजंग
शेरजंग
धनजंग
पिचतजंग
१२
१२
दिल बहादुर ( ) जे.
चन्द्रमाया खाम्रङ हाङखिम
३ छोरा १ छोरी
१३
का. सपन (२०४५)
का. विधान (२०४९)
का. इन्द्रहाङ (२०५६)
छोरी, जे. बचरीमाया इशारा वान्तवा
१२
बुद्ध बहादुर १९८६
ज्ञानमाया रोखिवाछा चाम्लिङ
४ छोरा १ छोरी
१३
जङ्गप्रसाद (२०१०), चन्द्र कुमारी माङ्गफाङ्ग लुहुन
१४
रमेश (२०३४) रीता ओम्बुले
१५
छोरी, याङ्गो (२०६३)
छोरी, रिया (२०६७)
गमेश (२०३७), नन्दा गुरुङ
१५
निश्चल ( )
निरज ( )
छोरी, मुना ( )
स्व. प्रह्लाद (२०२२)
रुद्र (२०२६), मिना माया खिम्दुङ
१५
राजन 'आदर्श' (०४९)
पवन (२०६०)
धुम्ल (२०२८), कल्पना श्रेष्ठ
१५
हाङ्गछाङ्ग (२०५३)
सुदिप (२०५७)
छोरी, तिर्सला (२०५२) श्रेष्ठ
छोरी, बर्ता (२०२०), खिम्दुङ, मुखिताङ
छोरी, सरिता ( ), लामा

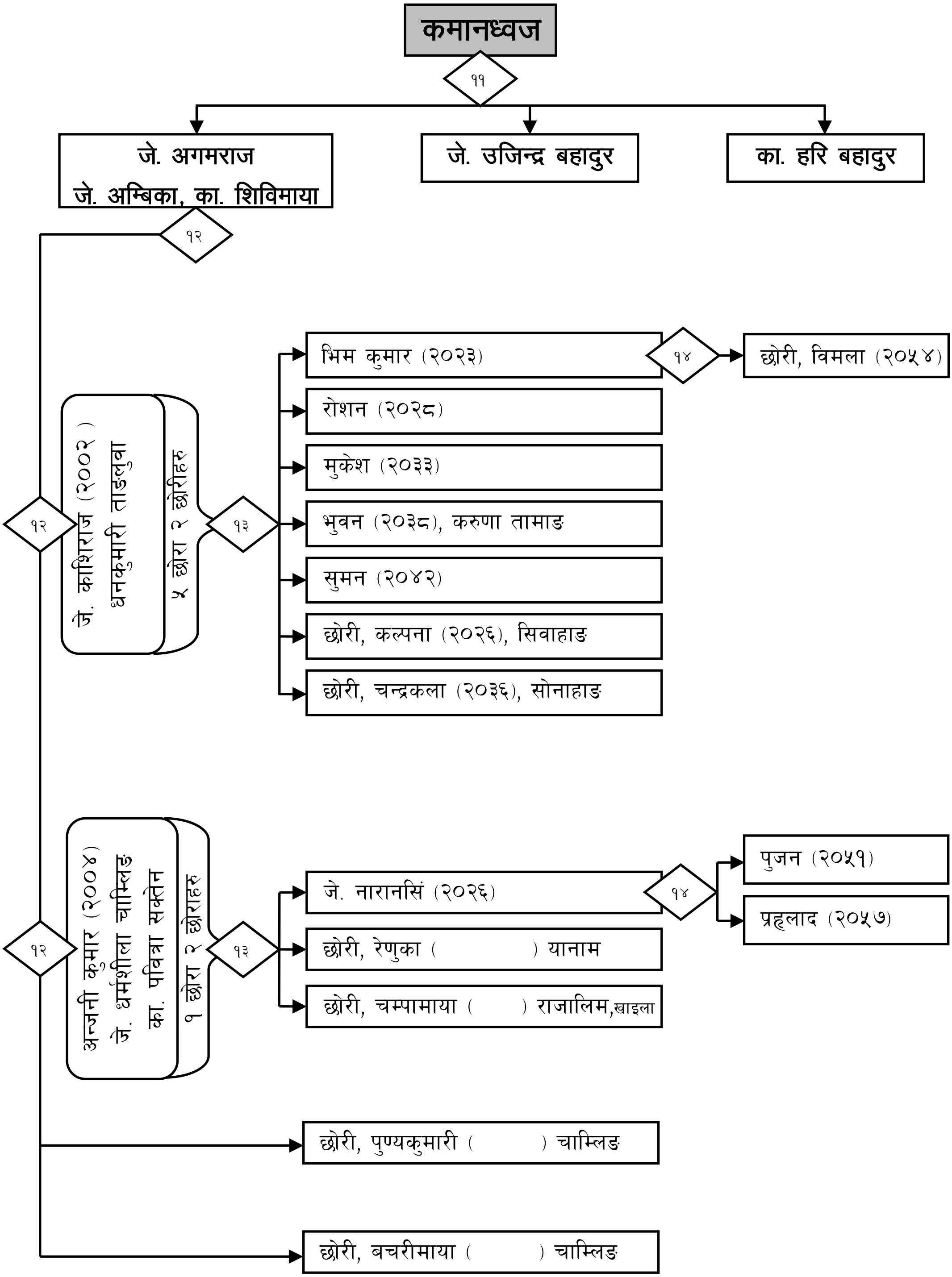
कमानध्वज
११
जे. अगमराज
जे. अम्बिका, का. शिविमाया
जे. उजिन्द्र बहादुर
का. हरि बहादुर
१२
१२
जे. काशिराज (२००२)
धनकुमारी ताङलुवा
५ छोरा २ छोरीहरु
१३
भिम कुमार (२०२३)
१४
छोरी, विमला (२०५४)
रोशन (२०२८)
मुकेश (२०३३)
भुवन (२०३८), करुणा तामाङ
सुमन (२०४२)
छोरी, कल्पना (२०२६), सिवाहाङ
छोरी, चन्द्रकला (२०३६), सोनाहाङ
१२
अन्जनी कुमार (२००४)
जे. धर्मशीला चाम्लिङ
का. पवित्रा सक्तेन
१ छोरा २ छोराहरु
१३
जे. नारानसिं (२०२६)
१४
पुजन (२०५१)
प्रह्लाद (२०५७)
छोरी, रेणुका ( ) यानाम
छोरी, चम्पामाया ( ) राजालिम,खाइला
छोरी, पुण्यकुमारी ( ) चाम्लिङ
छोरी, बचरीमाया ( ) चाम्लिङ

कमानध्वज

(११)

- जे. अगमराज, जे. अम्बिका, का. शिविमाया (१२)
  - जे. धर्मकुमार (२०१०), मिश्रा कुमारी दावा — २ छोरा ४ छोरीहरु (१३)
    - कल्याण (२०३८), का. सबिता अम्बुले (१४)
      - जे. छोरी, पूजा (२०५८)
      - जे. छोरी, पुष्पा (२०६०)
      - का.छोरी,सिक्का (२०६५)
    - प्रदिप (२०४२), शोभा चाम्लिङ (१४)
      - सुप्रभात (२०७०)
      - छोरी, प्रसन्ना (२०६९)
    - छोरी राधा (२०४०), सुम्तिाहाङ
    - छोरी, मनिका (२०४४), चाम्लिङ
    - छोरी, इन्दिरा (२०४६), चाम्लिङ
    - छोरी, कृष्णा (२०५४)
  - का. प्रेम कुमार ( ), रामकुमारी दावा — १ छोरा ७ छोरीहरु (१३)
    - देशकुमार (२०४१), जे नविना सोभ्फामुरा, का तारा मुलाहाङ
    - छोरी, प्रविणा ( ), लिम्बू, ताप्लेजुङ
    - छोरी, अनु (२०३८), पुमा, ताम्बुवा
    - छोरी, संरचना (२०४९), पुमा, ताम्बुवा
    - छोरी, प्रमिला (२०५२), चाम्लिङ
    - छोरी, उर्मिला (२०५३), पुमा
    - छोरी, निर्मला (२०६७)
    - छोरी, अनिता (२०६८)
  - छोरी, पुण्यकुमारी ( ) चाम्लिङ
  - छोरी, बचरीमाया ( ) चाम्लिङ
- जे. उजिन्द्र बहादुर
- का. हरि बहादुर

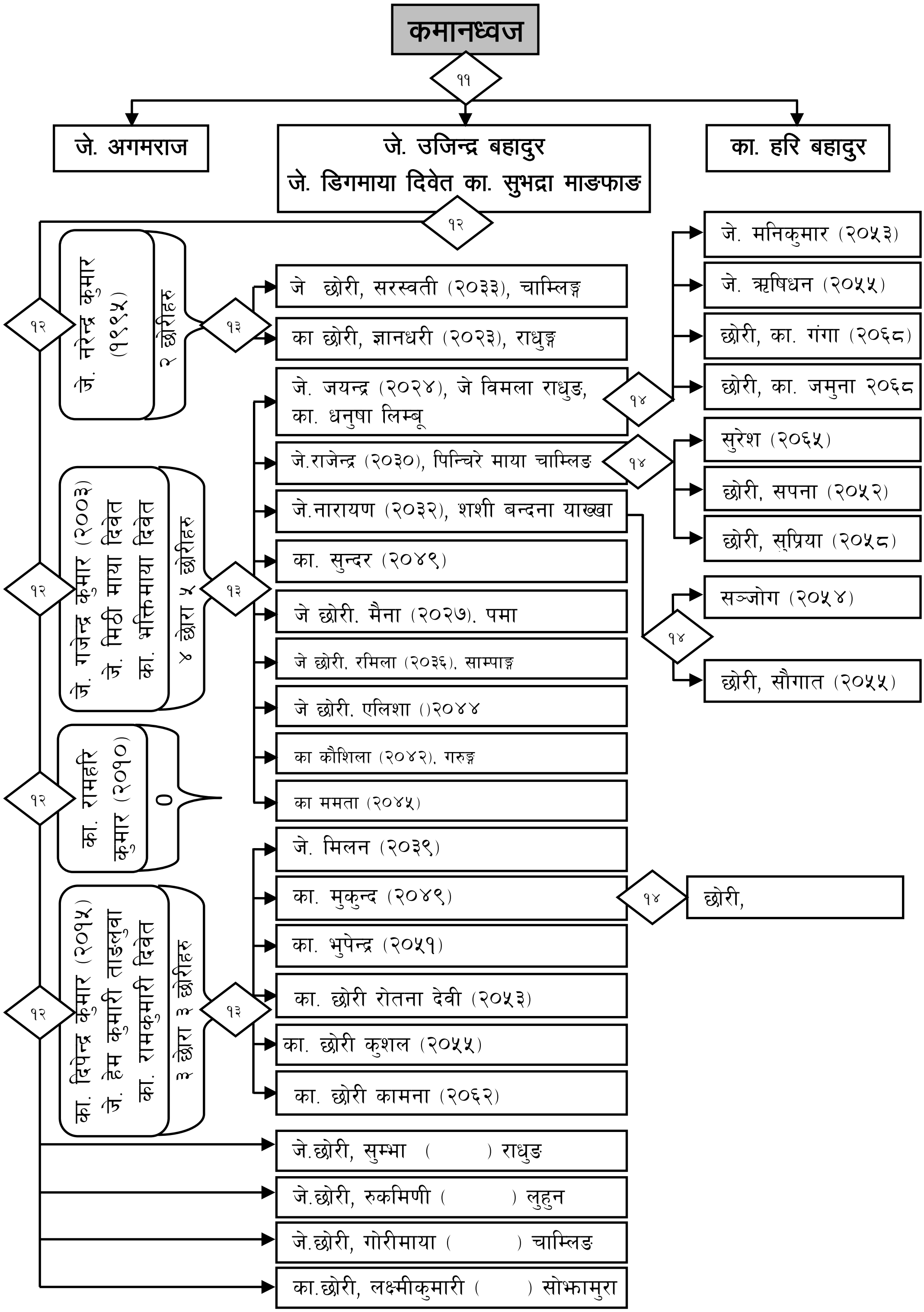
कमानध्वज
११
जे. अगमराज
जे. उजिन्द्र बहादुर
जे. डिगमाया दिवेत का. सुभद्रा माङफाङ
का. हरि बहादुर
१२
१२
जे. नरेन्द्र कुमार (१९९५)
२ छोरीहरू
१३
जे छोरी, सरस्वती (२०३३), चाम्लिङ्ग
का छोरी, ज्ञानधरी (२०२३), राधुङ्ग
१२
जे. गजेन्द्र कुमार (२००३)
जे. मिठी माया दिवेत
का. भक्तिमाया दिवेत
४ छोरा ५ छोरीहरू
१३
जे. जयन्द्र (२०२४), जे विमला राधुङ, का. धनुषा लिम्बू
१४
जे. मनिकुमार (२०५३)
जे. ऋषिधन (२०५५)
छोरी, का. गंगा (२०६८)
छोरी, का. जमुना २०६८
जे.राजेन्द्र (२०३०), पिन्चिरे माया चाम्लिङ
१४
सुरेश (२०६५)
छोरी, सपना (२०५२)
छोरी, सुप्रिया (२०५८)
जे.नारायण (२०३२), शशी बन्दना याख्खा
१४
सञ्जोग (२०५४)
छोरी, सौगात (२०५५)
का. सुन्दर (२०४९)
जे छोरी. मैना (२०२७). पमा
जे छोरी. रमिला (२०३६). साम्पाङ्ग
जे छोरी. एलिशा ()२०४४
का कौशिला (२०४२). गरुङ्ग
का ममता (२०४५)
१२
का. रामहरि कुमार (२०१०)
0
१२
का. दिपेन्द्र कुमार (२०१५)
जे. हेम कुमारी ताङलुवा
का. रामकुमारी दिवेत
३ छोरा ३ छोरीहरू
१३
जे. मिलन (२०३९)
का. मुकुन्द (२०४९)
१४
छोरी,
का. भुपेन्द्र (२०५१)
का. छोरी रोतना देवी (२०५३)
का. छोरी कुशल (२०५५)
का. छोरी कामना (२०६२)
जे.छोरी, सुम्भा ( ) राधुङ
जे.छोरी, रुकमिणी ( ) लुहुन
जे.छोरी, गोरीमाया ( ) चाम्लिङ
का.छोरी, लक्ष्मीकुमारी ( ) सोफ्फामुरा

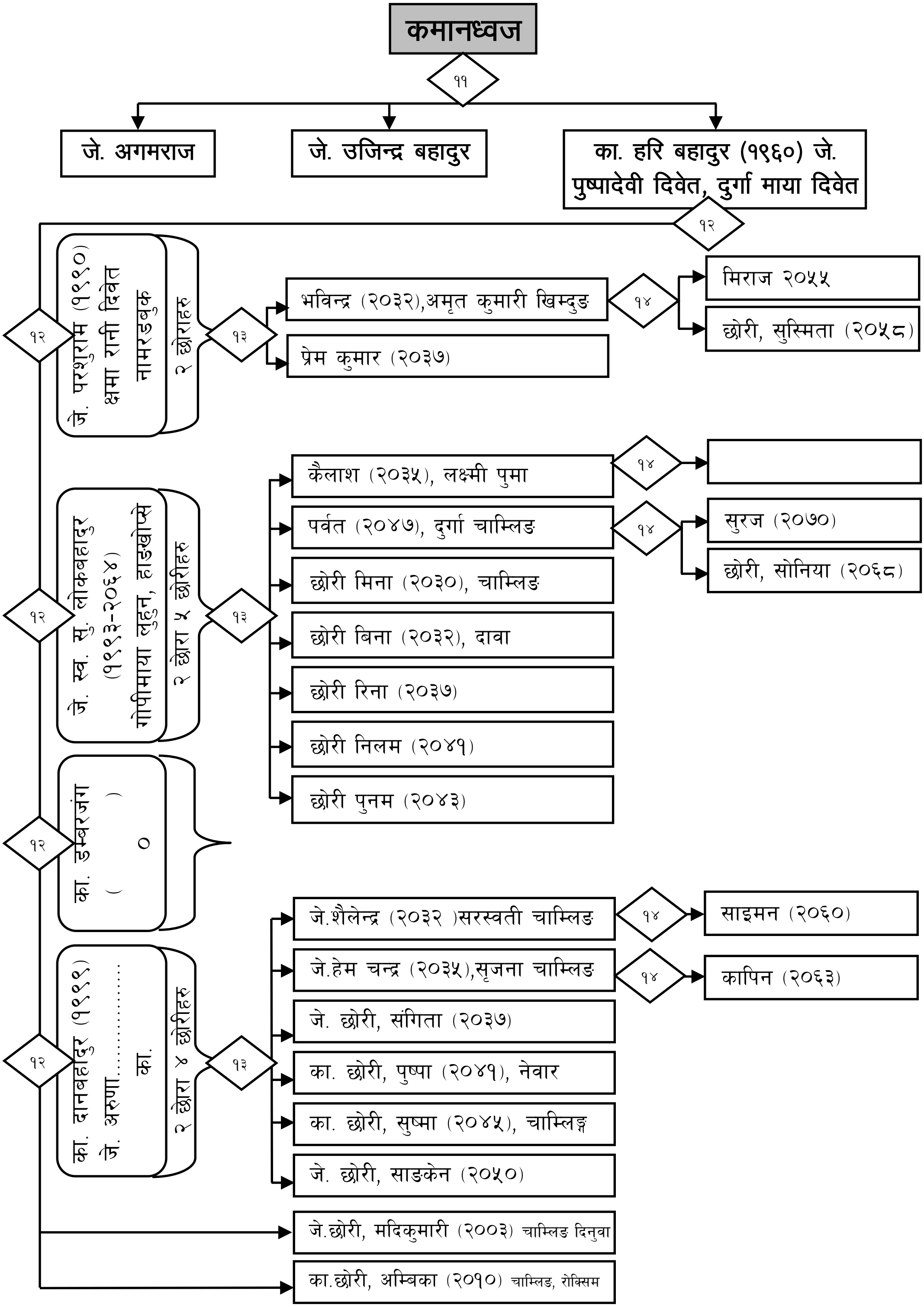
कमानध्वज
११
जे. अगमराज
जे. उजिन्द्र बहादुर
का. हरि बहादुर (१९६०) जे. पुष्पादेवी दिवेत, दुर्गा माया दिवेत
१२
१२
जे. परशुराम (१९९०)
झमा रानी दिवेत
नामरङबुक
२ छोराहरु
१३
भविन्द्र (२०३२),अमृत कुमारी खिम्दुङ
प्रेम कुमार (२०३७)
१४
मिराज २०५५
छोरी, सुस्मिता (२०५८)
१२
जे. स्व. सु. लोकबहादुर
(१९९३-२०६४)
गोपीमाया लहुन, हाङखोसे
२ छोरा ५ छोरीहरु
१३
कैलाश (२०३५), लक्ष्मी पुमा
१४
पर्वत (२०४७), दुर्गा चाम्लिङ
१४
सुरज (२०७०)
छोरी, सोनिया (२०६८)
छोरी मिना (२०३०), चाम्लिङ
छोरी बिना (२०३२), दावा
छोरी रिना (२०३७)
छोरी निलम (२०४१)
छोरी पुनम (२०४३)
१२
का. डम्बरजंग
(०)
१२
का. दानबहादुर (१९९९)
जे. अरुणा..............
का.
२ छोरा ४ छोरीहरु
१३
जे.शैलेन्द्र (२०३२)सरस्वती चाम्लिङ
१४
साइमन (२०६०)
जे.हेम चन्द्र (२०३५),सृजना चाम्लिङ
१४
कापिन (२०६३)
जे. छोरी, संगिता (२०३७)
का. छोरी, पुष्पा (२०४१), नेवार
का. छोरी, सुष्मा (२०४५), चाम्लिङ्ग
जे. छोरी, साङकेन (२०५०)
जे.छोरी, मदिकुमारी (२००३) चाम्लिङ दिनुवा
का.छोरी, अम्बिका (२०१०) चाम्लिङ, रोक्सिम

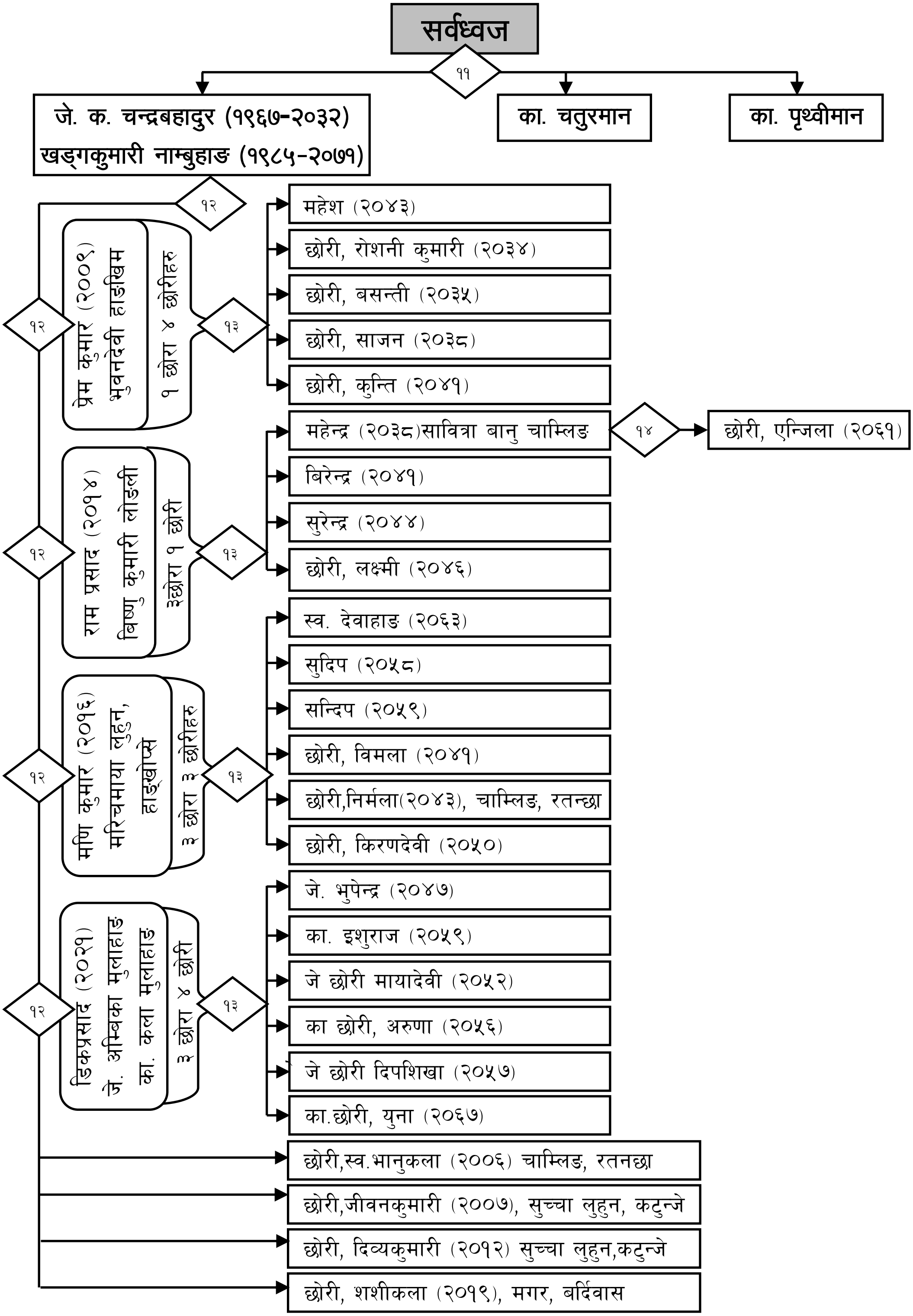

सर्वध्वज
११
जे. क. चन्द्रबहादुर (१९६७-२०३२)
खड्गकुमारी नाम्बुहाङ (१९८५-२०७१)
का. चतुरमान
का. पृथ्वीमान
१२
प्रेम कुमार (२००९)
भुवनदेवी हाङखिम
१ छोरा ४ छोरीहरु
१३
महेश (२०४३)
छोरी, रोशनी कुमारी (२०३४)
छोरी, बसन्ती (२०३५)
छोरी, साजन (२०३८)
छोरी, कुन्ति (२०४१)
राम प्रसाद (२०१४)
बिष्णु कुमारी लोडली
३छोरा १ छोरी
महेन्द्र (२०३८)सावित्रा बानु चाम्लिङ
१४
छोरी, एन्जिला (२०६१)
बिरेन्द्र (२०४१)
सुरेन्द्र (२०४४)
छोरी, लक्ष्मी (२०४६)
मणि कुमार (२०१६)
मरिचमाया लुहुन, हाङखोप्से
३ छोरा ३ छोरीहरु
स्व. देवाहाङ (२०६३)
सुदिप (२०५८)
सन्दिप (२०५९)
छोरी, विमला (२०४१)
छोरी,निर्मला(२०४३), चाम्लिङ, रतन्छा
छोरी, किरणदेवी (२०५०)
डिकप्रसाद (२०२१)
जे. अम्बिका मुलाहाङ
का. कला मुलाहाङ
३ छोरा ४ छोरी
जे. भुपेन्द्र (२०४७)
का. इशुराज (२०५९)
जे छोरी मायादेवी (२०५२)
का छोरी, अरुणा (२०५६)
जे छोरी दिपशिखा (२०५७)
का.छोरी, युना (२०६७)
छोरी,स्व.भानुकला (२००६) चाम्लिङ, रतनछा
छोरी,जीवनकुमारी (२००७), सुच्चा लुहुन, कटुन्जे
छोरी, दिव्यकुमारी (२०१२) सुच्चा लुहुन,कटुन्जे
छोरी, शशीकला (२०१९), मगर, बर्दिवास

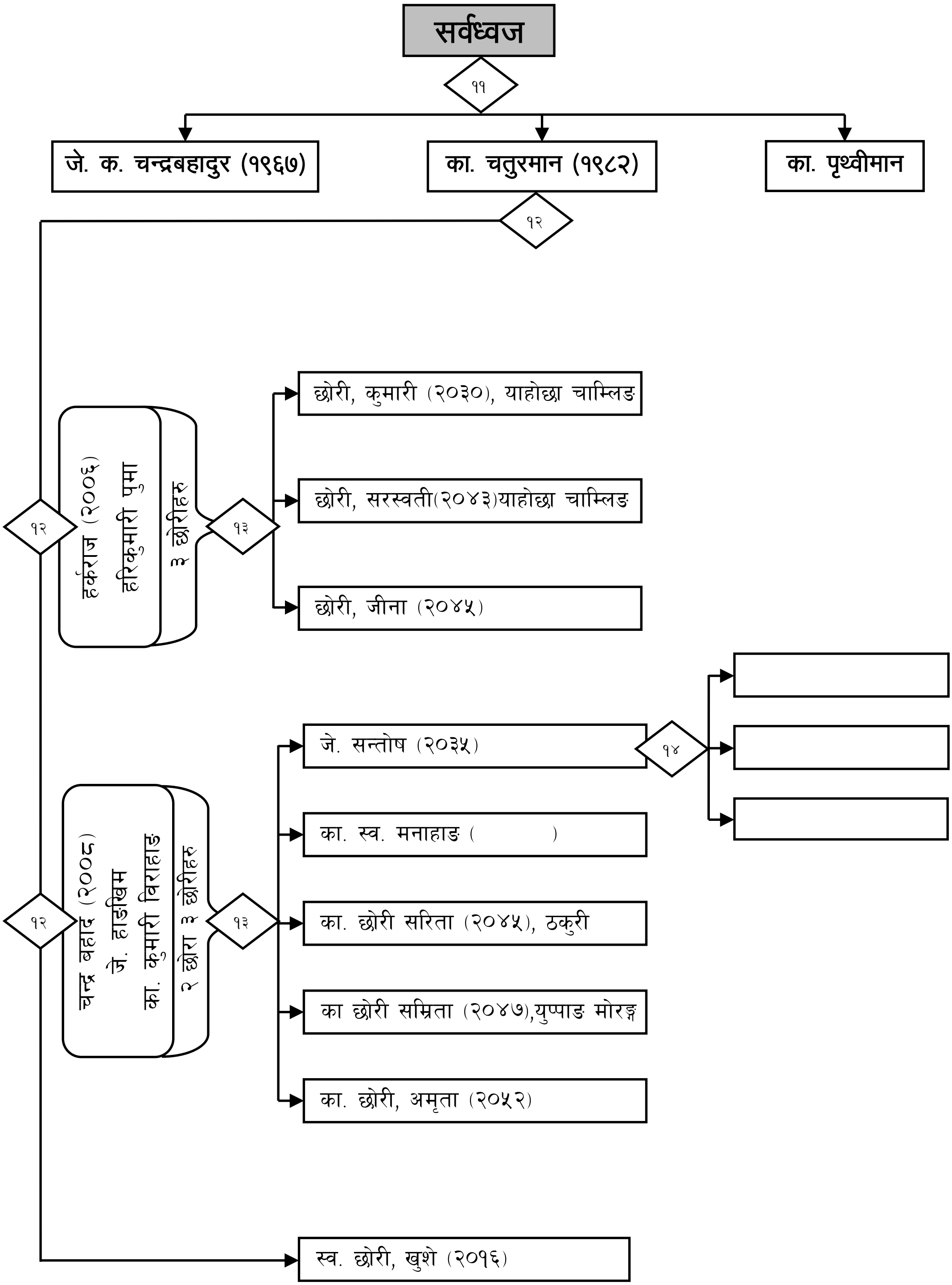

सर्वध्वज
११
जे. क. चन्द्रबहादुर (१९६७)
का. चतुरमान (१९८२)
का. पृथ्वीमान
१२
१२
हर्कराज (२००६)
हरिकुमारी पुमा
३ छोरीहरु
१३
छोरी, कुमारी (२०३०), याहोछा चाम्लिङ
छोरी, सरस्वती(२०४३)याहोछा चाम्लिङ
छोरी, जीना (२०४५)
१२
चन्द्र बहादुर (२००८)
जे. हाङखिम
का. कुमारी बिराहाङ
२ छोरा ३ छोरीहरु
१३
जे. सन्तोष (२०३५)
१४
का. स्व. मनाहाङ (   )
का. छोरी सरिता (२०४५), ठकुरी
का छोरी सम्रिता (२०४७),युप्पाङ मोरङ्ग
का. छोरी, अमृता (२०५२)
स्व. छोरी, खुशे (२०१६)

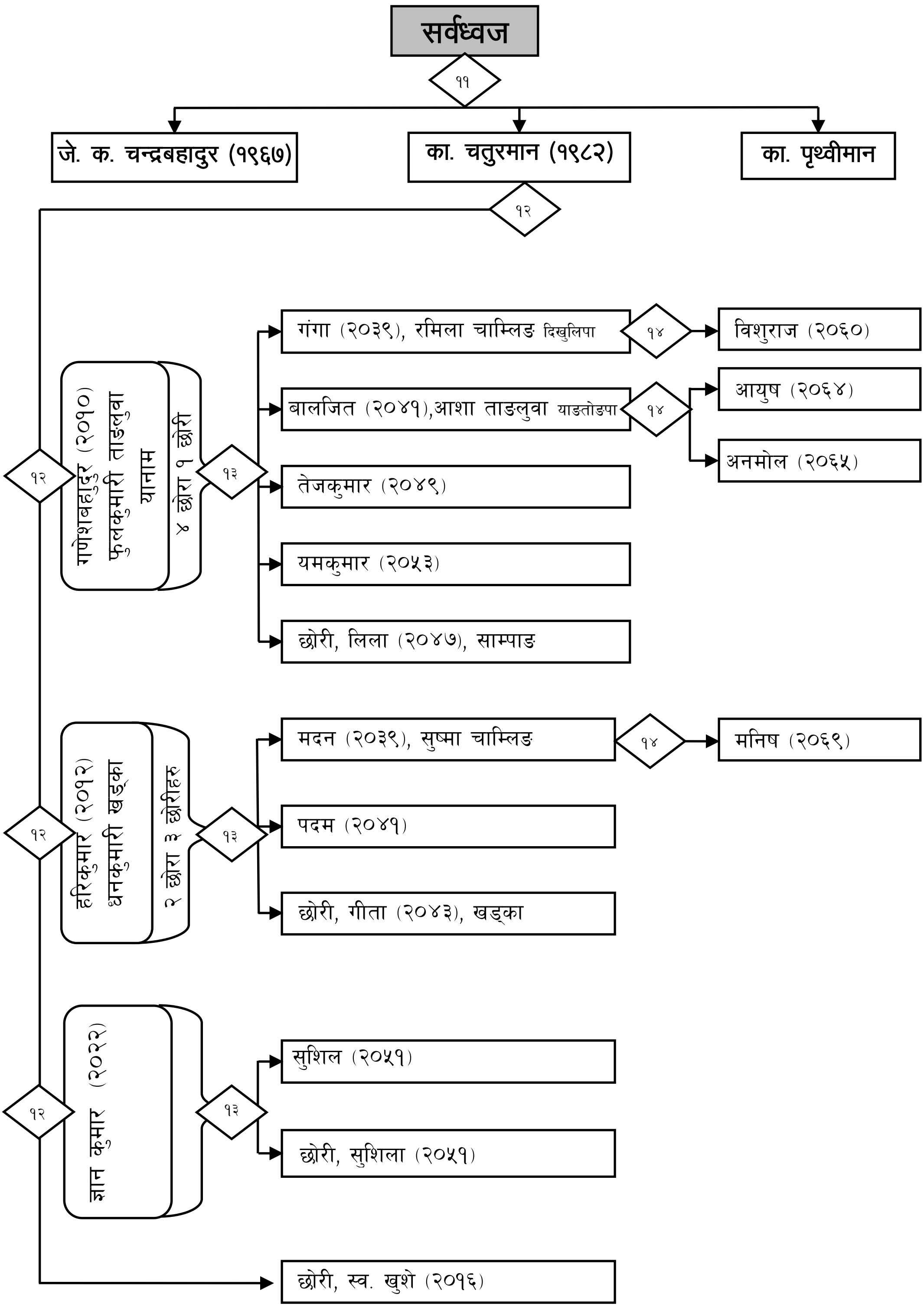
सर्वध्वज
११
जे. क. चन्द्रबहादुर (१९६७)
का. चतुरमान (१९८२)
का. पृथ्वीमान
१२
गणेशबहादुर (२०१०)
फुलकुमारी ताङलुवा
यानाम
४ छोरा १ छोरी
१३
गंगा (२०३९), रमिला चाम्लिङ दिखुलिपा
१४
विशुराज (२०६०)
बालजित (२०४१),आशा ताङलुवा याङतोङपा
१४
आयुष (२०६४)
अनमोल (२०६५)
तेजकुमार (२०४९)
यमकुमार (२०५३)
छोरी, लिला (२०४७), साम्पाङ
१२
हरिकुमार (२०१२)
धनकुमारी खड्का
२ छोरा ३ छोरीहरु
१३
मदन (२०३९), सुष्मा चाम्लिङ
१४
मनिष (२०६९)
पदम (२०४१)
छोरी, गीता (२०४३), खड्का
१२
ज्ञान कुमार (२०२२)
१३
सुशिल (२०५१)
छोरी, सुशिला (२०५१)
छोरी, स्व. खुशे (२०१६)

सर्वध्वज

११

जे. क. चन्द्रबहादुर (१९६७)

का.चतुरमान (१९८२)

का. पृथ्वीमान (१९८७-   )
जे. बदमकुमारी राधुङ, का. अम्बिका खिम्दुङ

१२

१२

स्व. टिका प्रसाद (२०१९)

छोरी, मिश्रा देवी २०१२ नाछिरिङ, एसेलुखर्क

छोरी, जुना देवी २०२९ सिवाहाङ, बासिखोरा, भोजपुर

नरध्वज

११

- **दिलप्रसाद (१९६४-२०४६)** — **बदिमाया यानम छा** (१२)
  - १२ — स्व ढाकमान ( )
  - १२ — भिम बहादुर १९९७-२०५८ — १ छोरा २ छोरीहरु
    - १३
      - दिलिप (२०२१)
        - १४
      - छोरी राम्रीमाया
      - छोरी पुतलीमाया
  - १२ — मेघनाथ (२०००) जे,.......... का, काविनी
    - १३
      - जे,चुडाराज (२०३०),अमृता साम्पाङ
        - १४
          - छोरी, हिमचुली (२०६९)
          - छोरी, दिलमोती (२०७१)
      - का,बिकाश (२०४६) रत्नमाया बुनभेन्मा
      - का, दिपेन्द्र (२०४८) लक्ष्मी खिम्बुले
      - छोरी, स्व कमला (२०४१)
      - छोरी, बिमला (२०४३), खिम्बुले
  - १२ — स्,पशुपति कुमार (२०१३) पुर्णशरी रछेन्बुं, , रबी पाचथर — १ छोरा १ छोरी
    - १३
      - आशिष (२०५५)
      - छोरी, आबनी (२०४५), मोक्तान
- **हर्कमान (१९६८-२००९)** — **जितमाया होमदिहोछा**

नरध्वज

- ११
  - दिलप्रसाद (१९६४-२०४६)
  - हर्कमान (१९६८-२००९)
    जितमाया, होमदिहोछा
    - १२
      - स्व. लोकनाथ (१९९६)
        जे. रामदेवी राथाङ्छा
        का. रामसरी राथाङ्छा
        २ छोरा १ छोरी
        - १३
          - का. विकास (२०४३)
            - १४
          - का. अर्जुन (२०४८)
          - का. छोरी, सिता (२०४१)
      - रामकुमार (१९९९)
        मिना वाडापाछा
        ४ छोरा ४ छोरीहरु
        - १३
          - विदुर राज (२०२८), बिना याङमामा
            - १४
              - प्रज्वल (२०६३)
              - छोरी, सेन्मी (२०५७)
          - देवेन्द्र (२०३४), सबिता एवइछा
            - १४
              - सज्वल (२०६३)
          - दिपक (२०३६), मेनुका
            - १४
              - छोरी, यस्मी (२०६९)
          - स्व. सुरेन्द्र (२०४३)
          - छोरी लक्ष्मी (२०३१),बोमाखाम,दुम्छा
          - छोरी सरस्वती (२०३९) भालु साम्पाङ्ग
          - छोरी भगवती (२०४६), चौधरी
          - छोरी शारदा (२०४९), दुमी बसाहा
      - स्व. हेमनाथ (२००१-२०३४)
      - स्व विष्णुकुमार (२०१०)
        चन्द्रकुमारी, माङ्पाङ्छा, रबी पाँचथर
        २ छोरा १ छोरी
        - १३
          - विजय (२०४१), मनमाया, लीसाम्पाङ
          - अनुप (२०४६), सुष्मा चेम्जोङ लिम्बू
            - १४
              - एरोन (२०६९)
          - छोरी, यशोधा (२०४३), कुलुङ
      - छोरी, खुशे

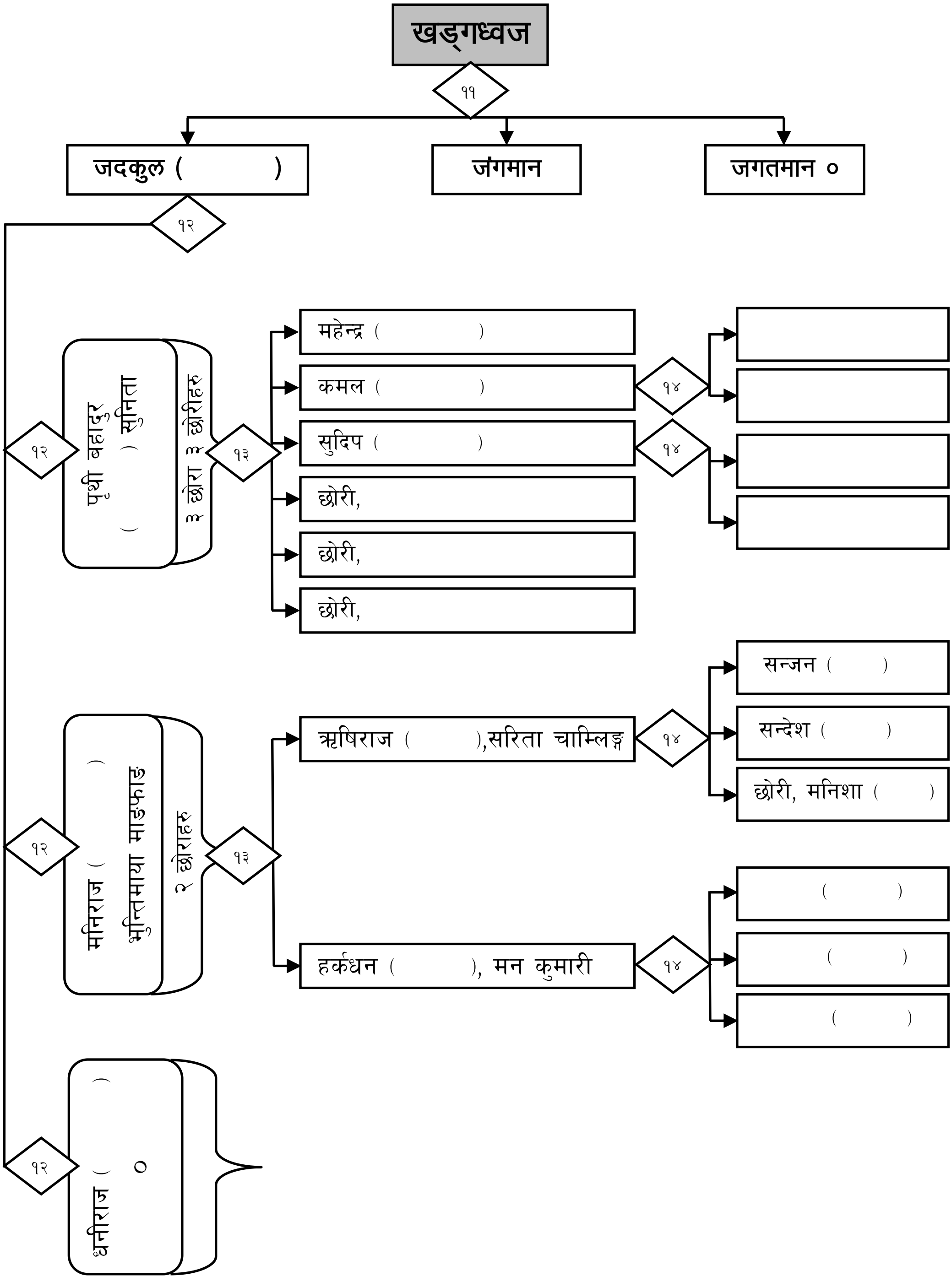
खड्गध्वज
११
जदकुल (   )
जंगमान
जगतमान ०
१२
पृथ्वी बहादुर (   ) सुनिता
३ छोरा ३ छोरीहरु
१३
महेन्द्र (   )
कमल (   )
सुदिप (   )
छोरी,
छोरी,
छोरी,
१४
१४
१२
मनिराज (   )
भुप्तिमाया माङफाङ
२ छोराहरु
१३
ऋषिराज (   ),सरिता चाम्लिङ्ग
१४
सन्जन (   )
सन्देश (   )
छोरी, मनिशा (   )
हर्कधन (   ), मन कुमारी
१४
(   )
(   )
(   )
१२
धनीराज (   ) ०

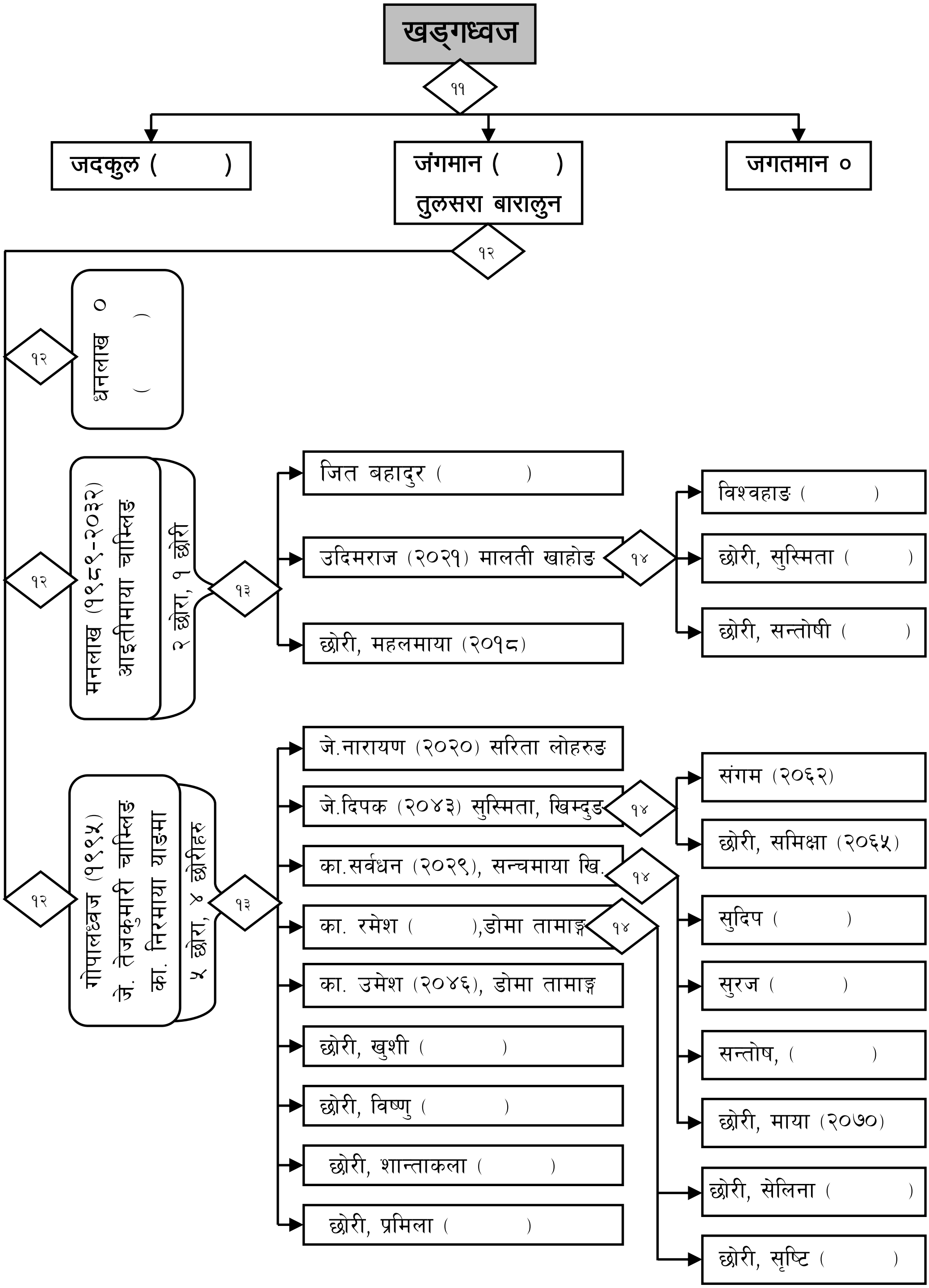

खड्गध्वज
११
जदकुल ( )
जंगमान ( )
तुलसरा बारालुन
जगतमान ०
१२
१२
धनलाख ( ) ०
१२
मनलाख (१९८९-२०३२)
आइतीमाया चाम्लिङ
२ छोरा, १ छोरी
१३
जित बहादुर ( )
उदिमराज (२०२१) मालती खाहोङ
छोरी, महलमाया (२०१८)
१४
विश्वहाङ ( )
छोरी, सुस्मिता ( )
छोरी, सन्तोषी ( )
१२
गोपालध्वज (१९९५)
जे. तेजकुमारी चाम्लिङ
का. निरमाया याडमा
५ छोरा, ४ छोरीहरु
१३
जे.नारायण (२०२०) सरिता लोहरुङ
जे.दिपक (२०४३) सुस्मिता, खिम्दुङ
का.सर्वधन (२०२९), सन्चमाया खि.
का. रमेश ( ),डोमा तामाङ्ग
का. उमेश (२०४६), डोमा तामाङ्ग
छोरी, खुशी ( )
छोरी, विष्णु ( )
छोरी, शान्ताकला ( )
छोरी, प्रमिला ( )
१४
संगम (२०६२)
छोरी, समिक्षा (२०६५)
१४
सुदिप ( )
सुरज ( )
सन्तोष, ( )
छोरी, माया (२०७०)
१४
छोरी, सेलिना ( )
छोरी, सृष्टि ( )

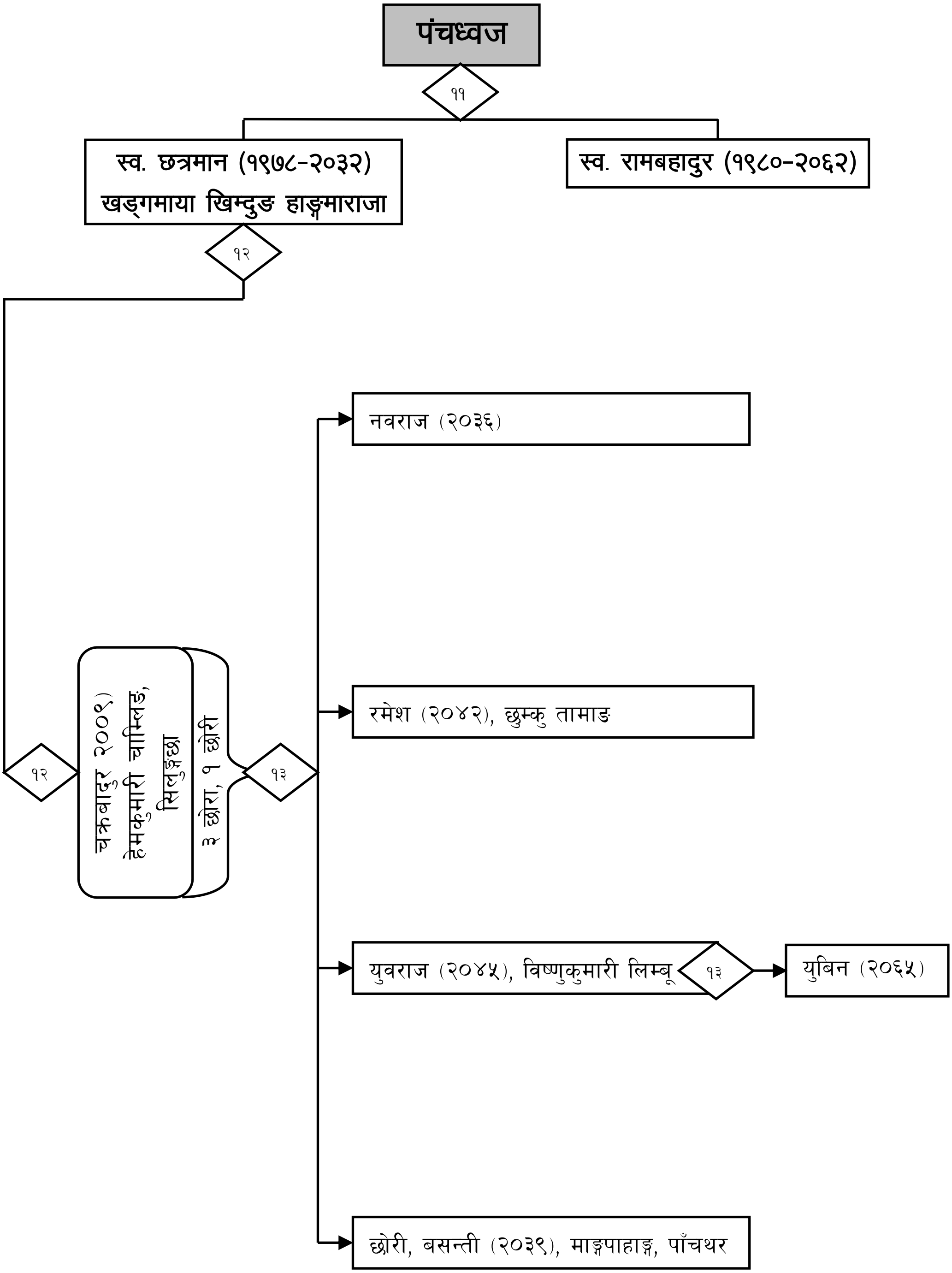
पंचध्वज
११
स्व. छत्रमान (१९७८-२०३२)
खड्गमाया खिम्दुङ हाङ्मारजा
स्व. रामबहादुर (१९८०-२०६२)
१२
१२
चक्रबादुर २००९)
हेमकुमारी चाम्लिङ,
सिलुङ्छा
३ छोरा, १ छोरी
१३
नवराज (२०३६)
रमेश (२०४२), छुम्कु तामाङ
युवराज (२०४५), विष्णुकुमारी लिम्बू
१३
युबिन (२०६५)
छोरी, बसन्ती (२०३९), माङ्गपाहाङ्ग, पाँचथर

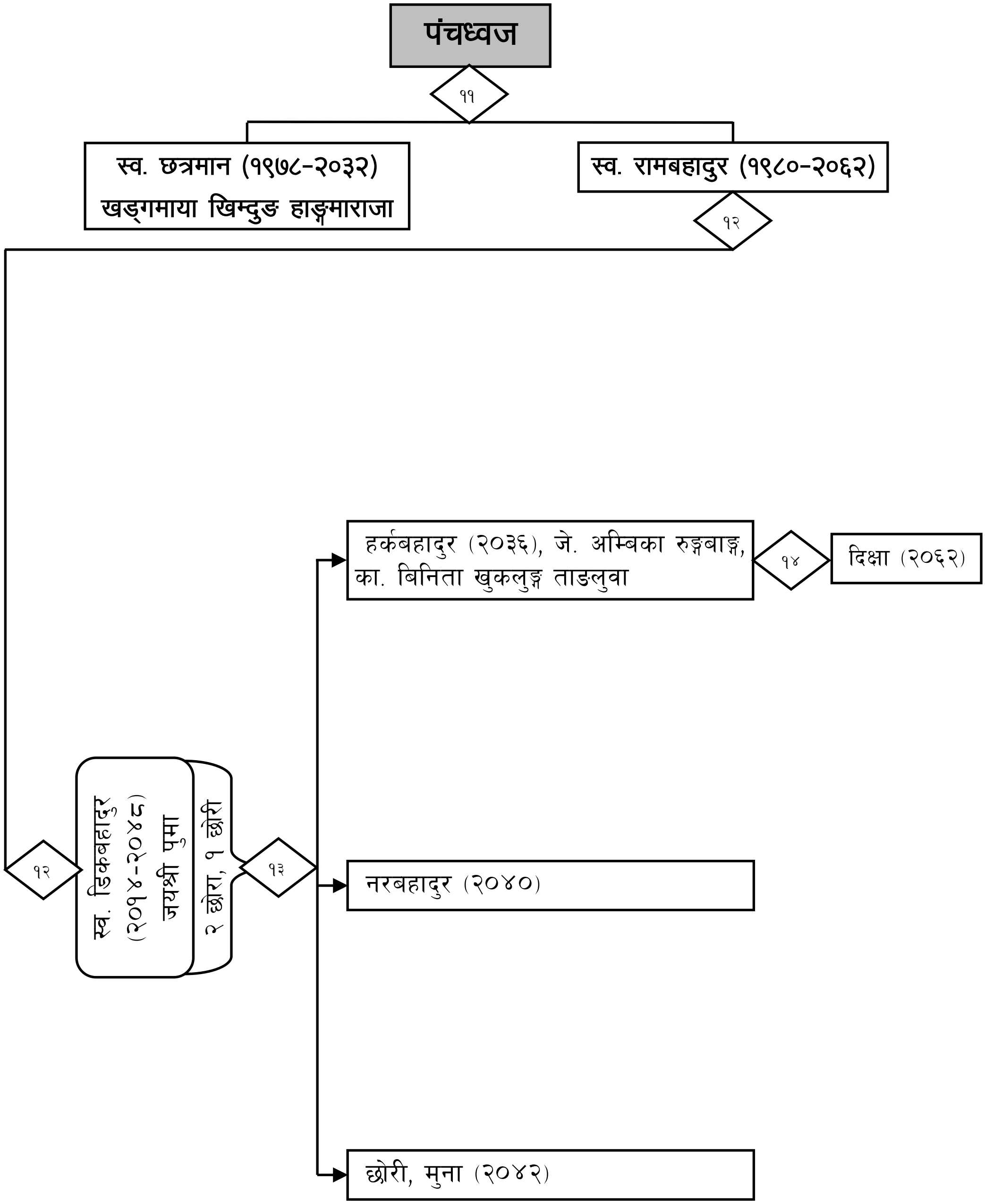
पंचध्वज
११
स्व. छत्रमान (१९७८-२०३२)
खड्गमाया खिम्दुङ हाङ्मारजा
स्व. रामबहादुर (१९८०-२०६२)
१२
१२
स्व. डिकबहादुर (२०१४-२०४८)
जयश्री पुमा
२ छोरा, १ छोरी
१३
हर्कबहादुर (२०३६), जे. अम्बिका रुङ्गबाङ्ग,
का. बिनिता खुकलुङ्ग ताङलुवा
१४
दिक्षा (२०६२)
नरबहादुर (२०४०)
छोरी, मुना (२०४२)

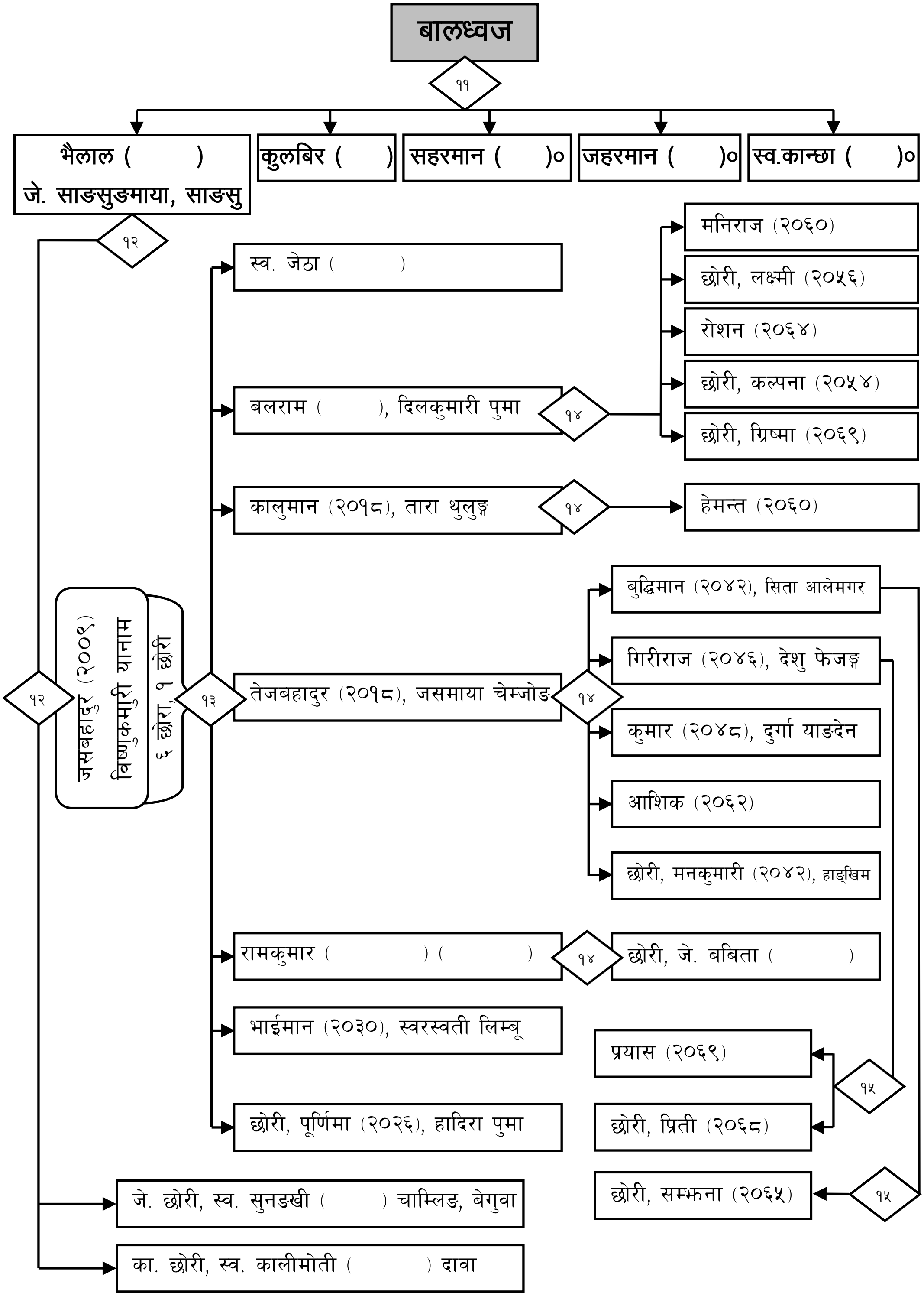
बालध्वज
११
भैलाल (   )
जे. साङसुङमाया, साङसु
कुलबिर (   )
सहरमान (   )०
जहरमान (   )०
स्व.कान्छा (   )०
१२
जसबहादुर (२००९)
विष्णुकुमारी यानाम
८ छोरा, १ छोरी
१३
स्व. जेठा (   )
बलराम (   ), दिलकुमारी पुमा
१४
मनिराज (२०६०)
छोरी, लक्ष्मी (२०५६)
रोशन (२०६४)
छोरी, कल्पना (२०५४)
छोरी, ग्रिष्मा (२०६९)
कालुमान (२०१८), तारा थुलुङ्ग
१४
हेमन्त (२०६०)
तेजबहादुर (२०१८), जसमाया चेम्जोङ
१४
बुद्धिमान (२०४२), सिता आलेमगर
गिरीराज (२०४६), देशु फेजङ्ग
कुमार (२०४८), दुर्गा याङदेन
आशिक (२०६२)
छोरी, मनकुमारी (२०४२), हाङखिम
१५
प्रयास (२०६९)
छोरी, प्रिती (२०६८)
१५
छोरी, सम्झना (२०६५)
रामकुमार (   ) (   )
१४
छोरी, जे. बबिता (   )
भाईमान (२०३०), स्वरस्वती लिम्बू
छोरी, पूर्णिमा (२०२६), हादिरा पुमा
जे. छोरी, स्व. सुनङखी (   ) चाम्लिङ, बेगुवा
का. छोरी, स्व. कालीमोती (   ) दावा

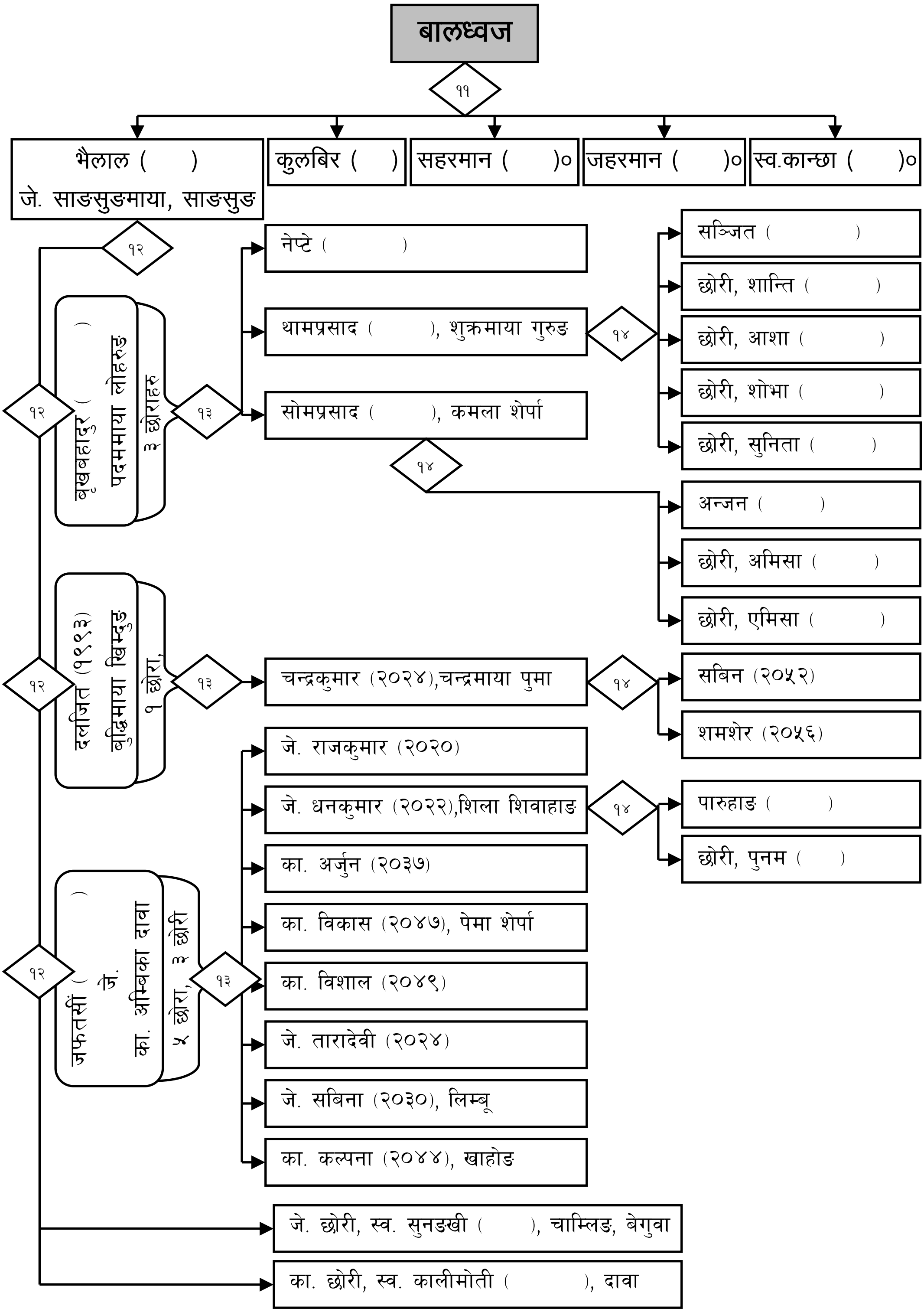
बालध्वज
११
भैलाल (   )
जे. साङसुङमाया, साङसुङ
कुलबिर (   )
सहरमान (   )०
जहरमान (   )०
स्व.कान्छा (   )०
१२
बुद्धबहादुर (   )
पद्ममाया लोहरुङ
३ छोराहरु
१३
नेप्टे (   )
थामप्रसाद (   ), शुक्रमाया गुरुङ
१४
सञ्जित (   )
छोरी, शान्ति (   )
छोरी, आशा (   )
छोरी, शोभा (   )
छोरी, सुनिता (   )
सोमप्रसाद (   ), कमला शेर्पा
१४
अन्जन (   )
छोरी, अमिसा (   )
छोरी, एमिसा (   )
१२
दलजित (१९९३)
बुद्धिमाया खिम्दुङ
१ छोरा,
१३
चन्द्रकुमार (२०२४),चन्द्रमाया पुमा
१४
सबिन (२०५२)
शमशेर (२०५६)
१२
जफतसीं (   )
जे.
का. अम्बिका दावा
५ छोरा, ३ छोरी
१३
जे. राजकुमार (२०२०)
जे. धनकुमार (२०२२),शिला शिवाहाङ
१४
पारुहाङ (   )
छोरी, पुनम (   )
का. अर्जुन (२०३७)
का. विकास (२०४७), पेमा शेर्पा
का. विशाल (२०४९)
जे. तारादेवी (२०२४)
जे. सबिना (२०३०), लिम्बू
का. कल्पना (२०४४), खाहोङ
जे. छोरी, स्व. सुनङखी (   ), चाम्लिङ, बेगुवा
का. छोरी, स्व. कालीमोती (   ), दावा

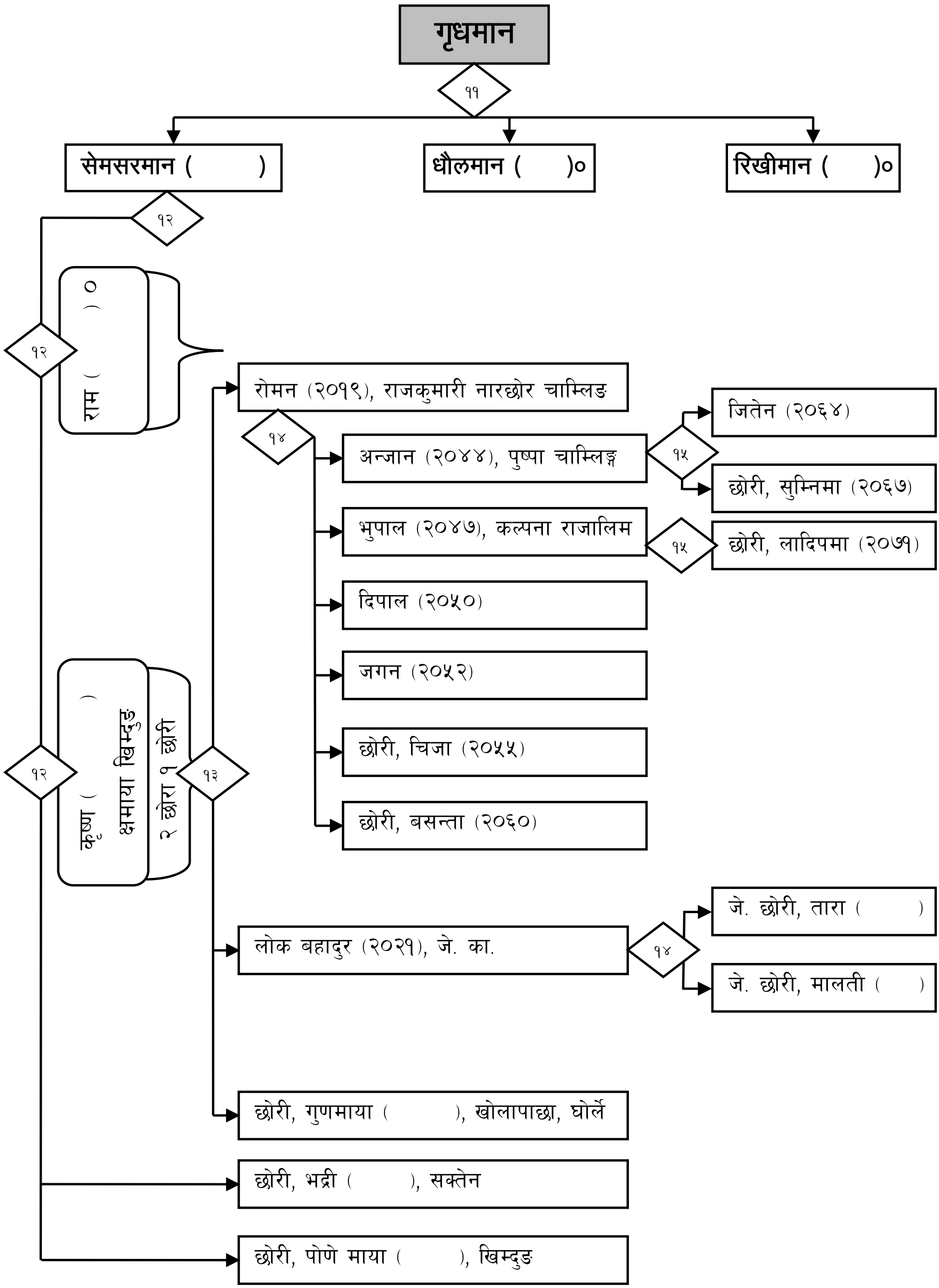
गृधमान
११
सेमसरमान (   )
धौलमान (   )०
रिखीमान (   )०
१२
राम (   )०
१२
रोमन (२०१९), राजकुमारी नारछोर चाम्लिङ
१४
अन्जान (२०४४), पुष्पा चाम्लिङ्ग
१५
जितेन (२०६४)
छोरी, सुम्निमा (२०६७)
भुपाल (२०४७), कल्पना राजालिम
१५
छोरी, लादिपमा (२०७१)
दिपाल (२०५०)
जगन (२०५२)
छोरी, चिजा (२०५५)
छोरी, बसन्ता (२०६०)
कृष्ण (   )
धमाया खिम्दुङ
२ छोरा १ छोरी
१२
१३
लोक बहादुर (२०२१), जे. का.
१४
जे. छोरी, तारा (   )
जे. छोरी, मालती (   )
छोरी, गुणमाया (   ), खोलापाछा, घोर्ले
छोरी, भद्री (   ), सक्तेन
छोरी, पोणे माया (   ), खिम्दुङ

पद्मसुर

११

काले (   ) ०

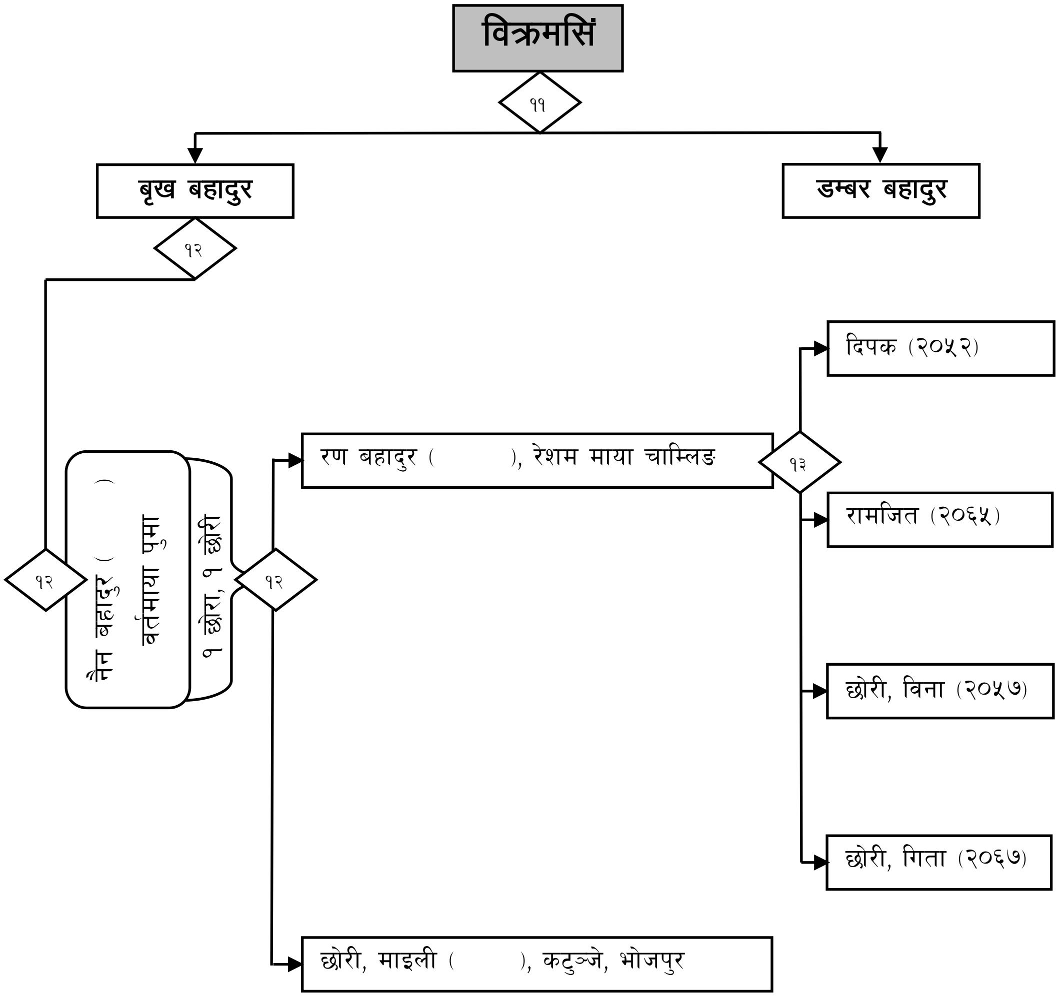
विक्रमसिं
११
बृख बहादुर
डम्बर बहादुर
१२
नैन बहादुर ( )
वर्तमाया पुमा
१ छोरा, १ छोरी
१२
१२
रण बहादुर ( ), रेशम माया चाम्लिङ
१३
दिपक (२०५२)
रामजित (२०६५)
छोरी, विना (२०५७)
छोरी, गिता (२०६७)
छोरी, माइली ( ), कटुञ्जे, भोजपुर

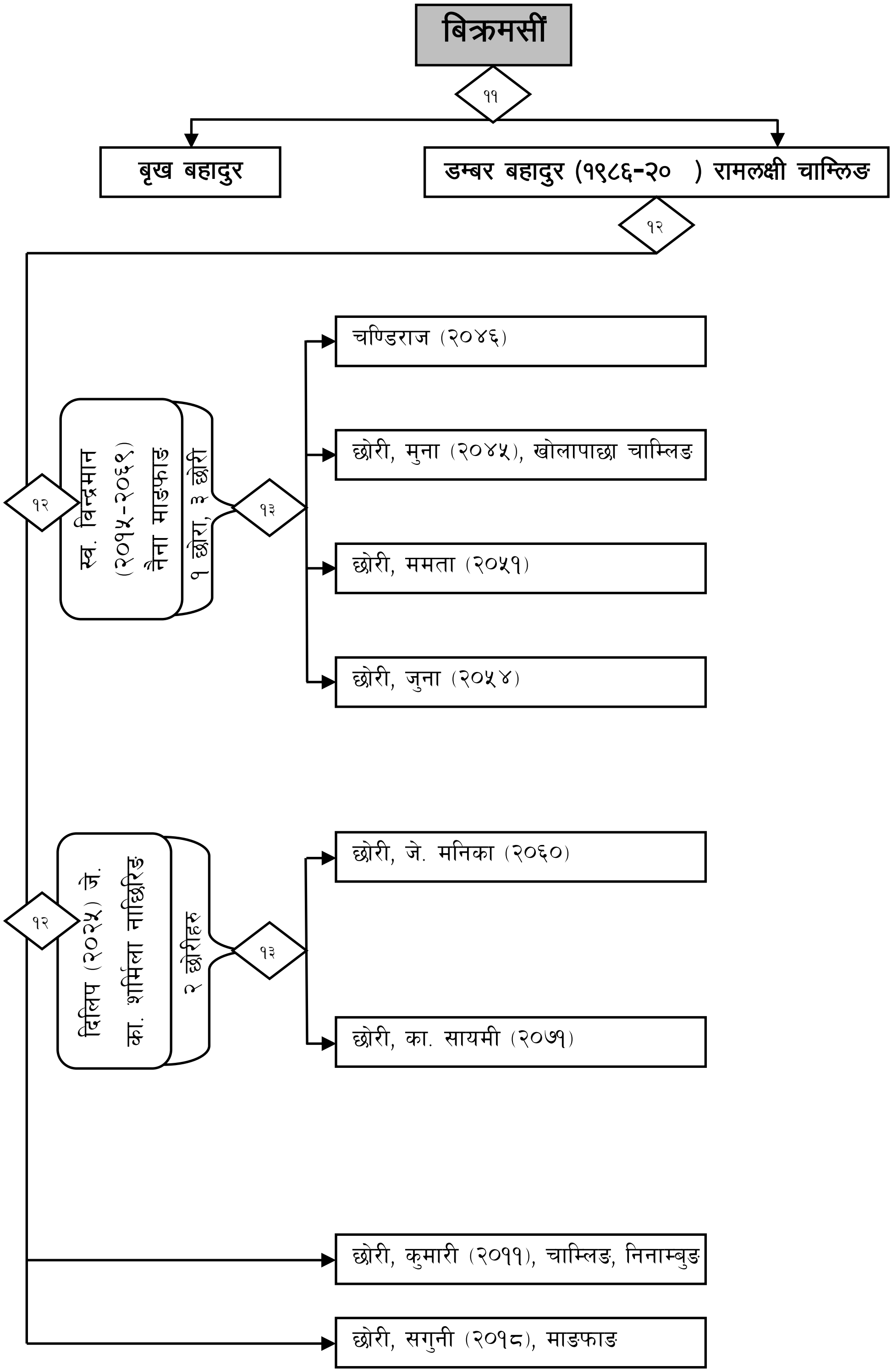
बिक्रमसीं
११
बृख बहादुर
डम्बर बहादुर (१९८६-२०   ) रामलक्षी चाम्लिङ
१२
१२
स्व. बिन्द्रमान (२०१५-२०६९) नैना माङफाङ
१ छोरा, ३ छोरी
१३
चण्डिराज (२०४६)
छोरी, मुना (२०४५), खोलापाछा चाम्लिङ
छोरी, ममता (२०५१)
छोरी, जुना (२०५४)
१२
दिलिप (२०२५) ज्ञ.
का. शर्मिला नाछिरिङ
२ छोरीहरु
१३
छोरी, जे. मनिका (२०६०)
छोरी, का. सायमी (२०७१)
छोरी, कुमारी (२०११), चाम्लिङ, निनाम्बुङ
छोरी, सगुनी (२०१८), माङफाङ

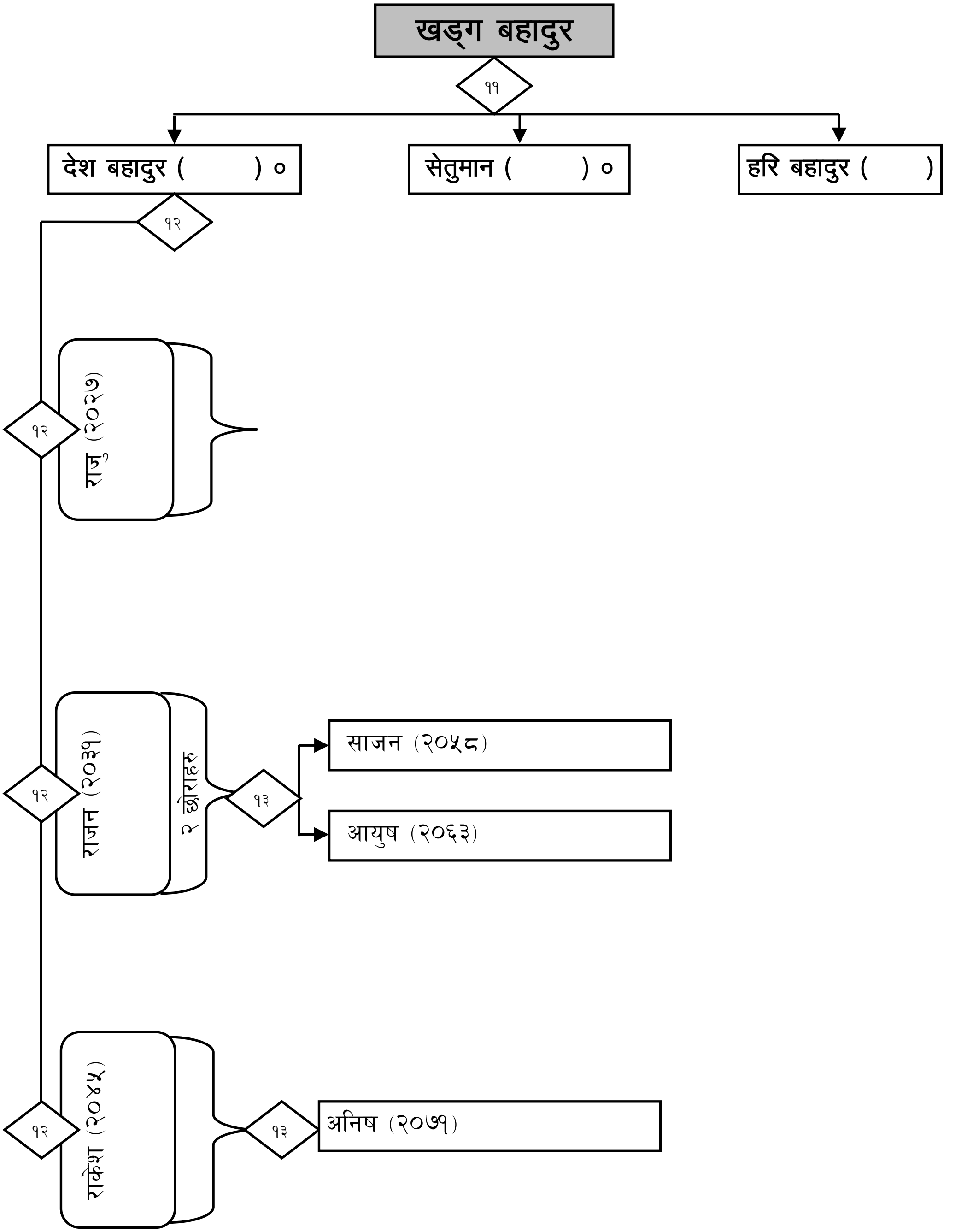
खड्ग बहादुर
११
देश बहादुर (   ) ०
सेतुमान (   ) ०
हरि बहादुर (   )
१२
१२
राजु (२०२७)
१२
राजन (२०३१)
२ छोराहरु
१३
साजन (२०५८)
आयुष (२०६३)
१२
राकेश (२०४५)
१३
अनिष (२०७१)

खड्ग बहादुर

११

- देश बहादुर (   )
- सेतुमान (   ) ०
- हरि बहादुर (१९८६)
  जे. होसिमे चाम्लिङ
  का. रामलक्षी सोम्फामुरे

१२

- जे. मालबहादुर (२०११) रामकुमारी सोम्फामुरे — २ छोरा, २ छोरी
  - १३
    - पुर्ण कुमार (२०३६), तारा खाहोङ
      - १४
        - सुनिल (२०६१)
        - सुशिल (२०७१)
        - छोरी, सुस्मिता (२०७१)
    - राजिन्द्र (२०४१) कमला पुमा
      - १४
        -
    - छोरी, सानुके (२०३४), सिप्तुङखा
    - छोरी, मनिता (२०४०), पुमा
- का. पुर्णप्रसाद (२०२३) धनकुमारी सिप्तुङखा — ४ छोरा, १ छोरी
  - १३
    - शुम्भु (२०४६), मनिला हाङखिम
      - १४
        -
    - चुनाराज (२०४९), टिका थुलुङ
      - १४
        -
    - हिमाल (२०५१),
    - मिलन (२०५६),
    - छोरी, मनिषा (२०५३),
- का. गङ्गलध्वज (२०३१) ममिता सिप्तुङखा — १ छोरा, १ छोरी
  - १३
    - मिक (२०६५),
    - छोरी, टिनु (२०५८),
- छोरी, रुकमणी (   ), पुमा

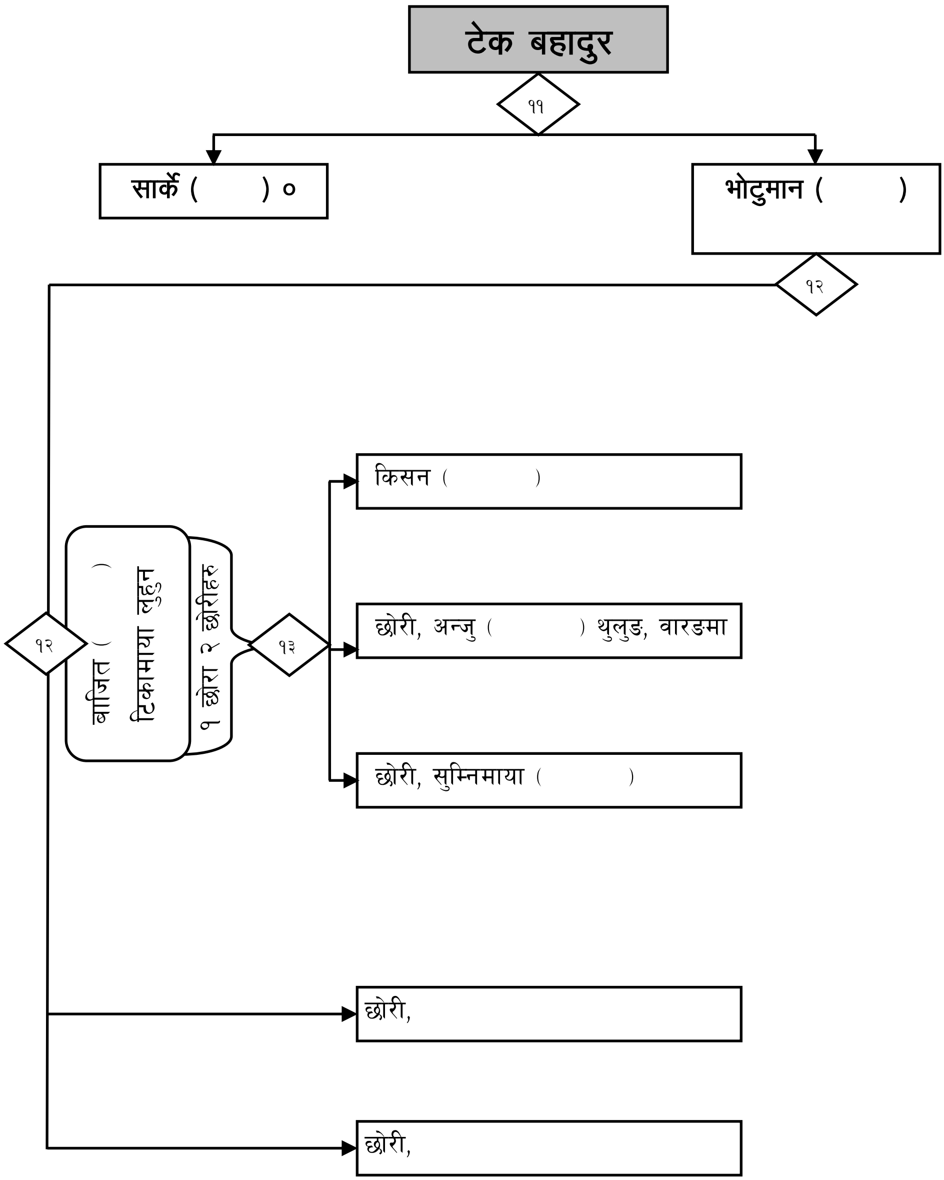
टेक बहादुर
११
सार्के (   ) ०
भोटुमान (   )
१२
१२
बाजित (   )
टिकामाया लुहुङ
१ छोरा २ छोरीहरु
१३
किसन (   )
छोरी, अन्जु (   ) थुलुङ, वारङमा
छोरी, सुम्निमाया (   )
छोरी,
छोरी,

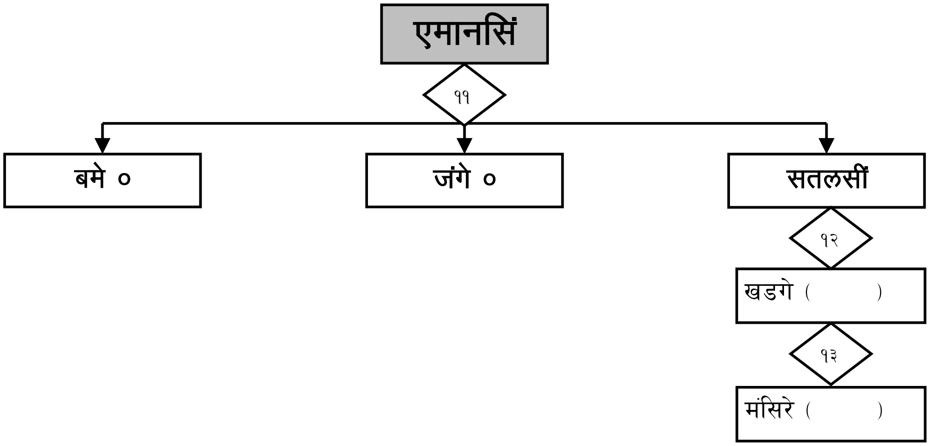
एमानसिं
११
बमे ०
जंगे ०
सतलसीं
१२
खडगे (   )
१३
मंसिरे (   )

धनसुर

लाल शरी सक्तेन, तेनुवा

११

- **मणिराज (   )**
- **खम्बसेर (१९७९),**
  पञ्चमाया लुहुन
- **हस्त बहादुर ०**

१२

छोरी, गोरीमाया (१९९९)
चाम्लिङ, टेम्मा

धनसुर
लाल शरी सक्तेन, तेनुवा

११

- मणिराज (   )
- खम्बसेर (१९७९-२०   ),
  जे. दौलीशोभा (१९८०) याङ्मा कटहरे
  का. पञ्चमाया (१९९०), लुहुन, कटुन्जे भोजपुर
- हस्त बहादुर ०

१२

- १२ टुल्मान (२०१७) मणिका श्रेष्ठ, काठमाण्डौं
- १२ का. कौशिराज (२०१८) तारामाया पुमा (२०१४), चिसापानी — ४ छोरा, ३ छोरी
  - १३
    - ज्ञानिश (२०३८), मञ्जली चाम्लिङ
      - १३
        - साङदेव (२०७१)
        - छोरी, साया (२०६९)
    - महेश (२०४१), सनम छिवात्पाङ
      - १३
        - जोनश (२०६८)
    - स्व. उमेश (२०४४), माओ सहिद घोडेटार
    - दिपक (२०४८),
    - छोरी, निर्मला (२०४२), सिप्तुङ, भोजपुर
    - शर्मिला (२०४५), चाम्लिङ, बड्का, दियाले
    - कोमल (२०४९), सिप्तुङ, सुनसरी
- १२ स्व. नरेश (२०३५) ०
- जे. छोरी, सोममाया (२००१) चाम्लिङ्ग, कटहरे
- छोरी, चन्द्रकला (२०११) सिप्तुङ, काठमाडौं
- छोरी, बबिता (२०२५) यानाम, बेलटार
- छोरी, तारा (२०२७), लिम्बू, काठमाडौं

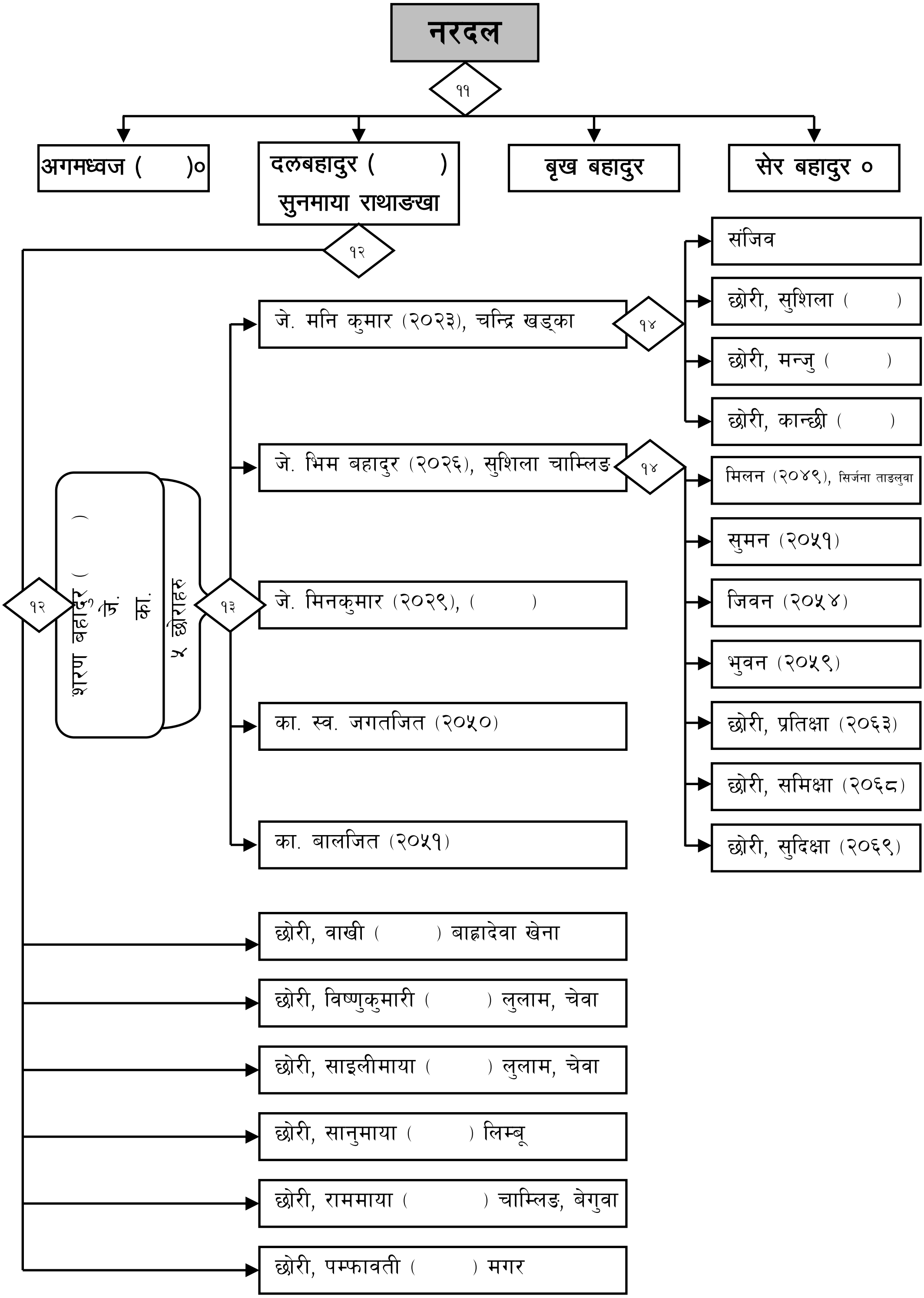
नरदल
११
अगमध्वज (   )०
दलबहादुर (   )
सुनमाया राथाङ्खा
बृख बहादुर
सेर बहादुर ०
१२
शरण बहादुर (   )
जे.
का.
५ छोराहरु
१२
१३
जे. मनि कुमार (२०२३), चन्द्रि खड्का
जे. भिम बहादुर (२०२६), सुशिला चाम्लिङ
जे. मिनकुमार (२०२९), (   )
का. स्व. जगतजित (२०५०)
का. बालजित (२०५१)
१४
संजिव
छोरी, सुशिला (   )
छोरी, मन्जु (   )
छोरी, कान्छी (   )
१४
मिलन (२०४९), सिर्जना ताङलुवा
सुमन (२०५१)
जिवन (२०५४)
भुवन (२०५९)
छोरी, प्रतिक्षा (२०६३)
छोरी, समिक्षा (२०६८)
छोरी, सुदिक्षा (२०६९)
छोरी, वाखी (   ) बाह्रादेवा खेना
छोरी, विष्णुकुमारी (   ) लुलाम, चेवा
छोरी, साइलीमाया (   ) लुलाम, चेवा
छोरी, सानुमाया (   ) लिम्बू
छोरी, राममाया (   ) चाम्लिङ, बेगुवा
छोरी, पम्फावती (   ) मगर

नरदल

- ११
  - अगमध्वज (   )०
  - दलबहादुर (   ) सुनमाया राथाङ्खा
    - १२
      - बाबुराम (   ) दिलमाया सोक्मुरा
        - १३
          - उमेश (२०४६)
          - सुरेश (२०४८)
          - नरेश (२०५२)
          - राजेश (२०५६)
          - छोरी, प्रमिला (२०४३)
          - छोरी, देवीकला (२०५०)
          - छोरी, शर्मिला (२०५४)
      - प्रेम कुमार (   )
      - छोरी, वाखी (   ) बाह्रादेवा खेना
      - छोरी, विष्णुकुमारी (   ) लुलाम, चेवा
      - छोरी, साइलीमाया (   ) लुलाम, चेवा
      - छोरी, सानुमाया (   ) लिम्बू
      - छोरी, राममाया (   ) चाम्लिङ, बेगुवा
      - छोरी, पम्फावती (   ) मगर
  - बृख बहादुर
  - सेर बहादुर ०

नरदल

- ११
  - अगमध्वज (   )०
  - दलबहादुर (   )
  - बृख बहादुर (   ) धनशरी लुहुन
    - १२
      - सुजिन्द्र राज (   ) जे. जीवनकुमारी दिवेत, का. प्रमिला सोझामुरा — ३ छोराहरु
        - १३
          - जे. रामकुरमार (२०२२),मनिका खराई छा
            - १३
              - विशाल (२०५२)
              - छो, सावित्रा (२०४३), चाम्लिङ याहोछा
              - छोरी, एलिना (२०५१)
          - जे. राजकुमार (२०२५), जे. का. सीता सक्तेन
            - १३
              - का. दिपचन्द्र (२०५६)
              - का. दिपेन्द्र (२०६१)
              - छोरी, जे.सविना (२०४६)
          - का. तायाहाङ (२०६६)
      - छोरी, विष्णुकुमारी (   ),दिवेत, बोबुवा
      - छोरी, गोरीमाया (   ), सोझामुरा
      - छोरी, सोरीमाया (   ), सोझामुरा
      - छोरी, फिस्तीमाया (   ), लोङली
      - छोरी, जसमाया (   )
  - सेर बहादुर ०

नरदल

११

- अगमध्वज (   )०
- दलबहादुर (   )
- बृख बहादुर (   )
- सेर बहादुर (   )
  नरमाया खिम्दुङ

१२

- गणेश बहादुर (   )
  रामकुमारी
  ३ छोराहरु
  - १३
    - छोरी, कुमारी (   )
    - छोरी, शुष्मा (   )
- छोरी, झेपीमाया (   ) कटुवाल
- छोरी, जोगमाया (   ) धनकुटा, मुगा

हाम्रा संस्कारहरु

मानब जिवनको बिभिन्न खण्डमा वा समयमा बिभिन्न कर्मकाण्डहरु गर्नुपर्छ । यो क्रमम जन्मेदेखी मृत्युसम्म बिभिन्न रुप तथा तरिकाले गरिन्छ । सबैको आ-आफ्नै संस्कार हुन्छन । त्यहि अनुरुप हामी दिखुक्पाले पनी आफ्नै मौलिक परम्परागत संस्कारहरु छन् ।

जन्म

बच्चा जन्मने बित्तिकै सुडेनीले फलाक्छ (याहात्काउँछ) अनि छोरा भए भाले र छोरी भए पोथी ठट्टाएर मार्छ र त्यसलाई पोलपाल गरेर बनाउँछ र पकाउँछ । यसरी पकाएको मासु, भात, जाँड र रक्सी आदि एउटा दुनामा राखेर देवीदेवतासंग शक्ति माग्ने अन्य भुतप्रेतलाई पन्साउने । त्यसपछि सुत्केरीलाई झानेको जाँड खुवाईन्छ अनि बाकी खाने कुराहरु खना र कुखुराको झोल पनि खुवाईन्छ ।

न्वारन

बच्चा जन्मेपछि नाम दिने गरिन्छ । छोरी भए पाँच दिन (५) दिनमा छोरा भए छ (६) दिनमा नाम राख्ने वा नवारन गर्ने चलन छ । छोरी हो भन पोथी कुटी मारेर पोलपाल गरी नाङलोमा खुर्पा सहित राखेर बृद्ध महिलमले याहात्काउनुपर्छ अनि हातमा धागो दिएर आफ्नो मातृभाषामा “लौ है हान ओको खानालाई सुम्निमा आ त पुवा ओ छ ओ को आम्नु” भनेर बुढापाकाले नाम लगाइदिन्छन् । यदि छोरा हो भने भाले कुटी मारेर पोलपाल गरेर नाङलोमा खुकुरीसंग राखेर बृद्ध महिलाले याहात्काउनुपर्छ अनि हलो, जुवा, अनि धनुकाँड आदि तयार पारेर छोरीलाई जस्तै आफ्नो भाषामा भनिन्छ “लौ है हान ओको आम्नो साप्तङ्ग बिछुबान्छु ओदा छ, मुमाचामालाई हलो जुवा छ, शिकार सेत्मा चामालाई आप्तिरङ्ग छे ओदो ङे छ ।” भन्दै नाम लगाइदिइन्छ ।

पास्नी

छोरी भए पाँच (५) छोरा भए छ (६) महिनामा अन्न खुवाईन्छ । छोरा हो भने एउटा थालमा सुन, पैसा, कागज, कलम राखेर बच्चाको अगाडि राखिन्छ र उसले कुन चिज रोज्छ त्यही नै उसले भविष्यमा आर्जन गर्छ भन्ने मान्यता छ । जन्मेदेखि आजै उसले अन्नको परिकार खान लागेको हुनाले जतिसक्दो मिठो र धेरै परिकार तयार पारिएको हुन्छ । ती सबै परिकारबाट अलि अलि नमुना गरी झिकेर चोखे फालिन्छ । त्यसपछि बच्चाको बाबुआमाले दहीमा मुछेको अछेताको टिका लगाईदिएर आर्शिवाद दिदै चाँदिको मोहर पैसाले

सबै परिकार तिन पटक यताउता मन्साईन्छ र त्यसपछि ती सबै सोही मोहर पैसाले बच्चालाई खुवाईन्छ। यहि क्रममलाई निरन्तरता दिन परिवारको अन्य सदस्यहरु वरिष्टताको आधारमा अघि आउँछन। घरपरिवारको सदस्यहरुको पालो सकिएपछि निम्तालु आफन्त तथा इष्टमित्रले पनि बच्चालाई आर्शिवाद तथा अन्न ग्रहण गराउँछन।

छेवर तथा गुन्युचोलो

छोरा भए छेवर र छोरी भए गुन्युचोली दिएर कर्म चलाउने चलन छ। छोराको छेवरमा कपाल पुरै मुण्डाएर नयाँ कपडाले पहिराएर मिठो भोजनका साथै सेतो टिका लगाएर आर्शिवाद दिईन्छ। त्यसैगरी छोरीलाई गुन्युचोली दिई कर्म चलाउने चलन छ । छेवर प्रायजसो तीन वर्षमा गरिन्छ । तर नजुरेको खण्डमा पाँच, सात, नौ आदि बिजोडी वर्षहरुमा गर्दा पनि हुन्छ। तर यो कर्म नगरी बिवाह गर्न मिल्दैन । बिवाह हुने निश्चित भएपछि पनि यो कर्म यो कर्म गरेर मात्र बिवाह गरिन्छ । छोराको छेवरमा बाउले टोपी लगाइदिएर कर्म चलाउछ अनि बाउआमाको मृत्यु हुदा त्यही टोपी खोलेर क्रियापुत्रीमा बस्नुपर्छ । त्यसैले यो कर्म नगरेको ब्यात्ती अधुरो हुन्छ।

विवाह

अन्य कर्महरु जस्तै विवाह पनि एउटा गर्नै पर्ने कर्म हो । यसको स्वरुप र शैली हेर्ने हो भने हामी विवाह दुई शैलीमा गर्छौं भनेर भन्न सकिन्छ।

मागी विवाह

यो शैलीको विवाह चाँही औपचारिक र पाराम्पारिक हो भन्ने हाम्रो मान्यता छ । मागी विवाहको लागी सर्वप्रथम कलियाको (लमी) बन्दोबस्त गरिन्छ। कलियाको काम मध्यस्तकर्ताको सरह हुन्छ दुवै पक्षलाई सम्बन्ध जोड्नको लागी सहजकर्ताको भुमिका खेल्छन् । उनकै बिस्वासमा सम्पुर्ण वार्तालापहरु अगाडी बढाई दुबै पक्ष राजी भए बैना सरह एक चिण्डो रक्सी राखेर टुङ्गो लागाईन्छ । यसरी चिण्डोमा रक्सी राखेर सम्बन्ध गास्ने कुरा पक्कापक्की गर्ने प्रक्रिमयालाई चुवा लाउनु भनिन्छ अर्थात यसलाई आजकलको भाषामा मगनी पनि भनेर भनिन्छ । चुवा लागाईसकेपछि दुवै पक्षको सरसल्लाह अनुरुप उचित समय मिलाएर दुलाह पक्षले जन्ति सहित आएर दुलही लगी आफ्नो घरमा भित्राउछन् । यदि कुनै कारणबस चुवा लगाएको र दुलही भित्राउने बिच धेरै अन्तराल रहेमा हिउँद लाग्यो, वर्षा लाग्यो भन्दै केटा पक्षले केटि पक्षलाई रित बुझाउदै गर्नुपर्छ । यसको मुल उद्देश्य हाम्रो सम्झौता छदैछ हामीले बिर्सेको छैन भन्ने जनाउनको लागी हो । अन्तिम विवाहको समारोह वा कार्यक्रमको तिथीमिति तयार पार्नको लागी यादेन (छत्रपत्र) को आयोजना हुन्छ ।

चोरी विवाह

यो शैलिको विवाह आधुनिक ढाचाको प्रेम विवाह जस्तो सुनिए पनि उत्तिकै पुरानो र पाराम्परिक हो । हामीले सोझै हेऱ्यौ भने चोरेर अर्थात गुपचुपमा गरिने विवाह नै चोरी विवाह हो । यसको खास कारण के हो भने लोक समाजले थाहा नपाई सुटुक्क गर्ने भन्ने हो । यस क्रमममा परिवार बाहेक अन्यलाई कमै जानकारी हुन्छ । त्यसैले अन्य लोक समाजले थाहा नपाउन भनेर रातको समयमा केटी वा दुलहीलाई केटा पक्षले लिएर जान्छ । अहिले चलेको भागेर जाने वा हाटवजार बाटै मिलेर जाईजाने आदि पनि चोरी विवाह अन्तर्गत पर्न आउछन् । यसरी केटि वा दुलही लिएर वा भगाएर गईसकेपछि दस्तुरस्वरुप केहि रुपिया पैसा (माङ्चेम) उनको माइतिमा पठाई हजुरको छोरी चेली हाम्रो घरमा छे हामीले आफ्नो कुलमा भित्रायौं भन्ने जानकारी गराउनुपर्छ र उनको माइति पक्षले उनलाई चुलाबाट निकाल्छन् । छोरीको हकमा पनि सोही कुरा लागुहुन्छ जतिसक्दो चाडो माङ्चेम मगाएर पुज्नुपर्छ । यता त्यसरी भगाएर वा चोरेर ल्याएको बेहुली वा दुलहीलाई हामीले चाडो भन्दा चाडो चुलामा देखाउने वा पित्रीलाई देखाउने काम गर्नुपर्छ । यदि यसो नगरेमा हकमाङ्क (काचो वायु) देखिने डर हुन्छ । यसरी मुख्य अड्कोहरुलाई पन्साउदै काम चलाउ विवाह त हुन्छ तर अन्त्यमा असली दस्तुर र रित बुझाउदै छिनाफाना लिनु पर्छ । यो छिनाफाना लिने काम दुलाह दुलही आमा बाबु बनेर गर्दा पनि हुन्छ ।

यसरी दुवै तरिकाले विवाह गरिए पनि अन्तिम रित भने एउटै हुन्छ जसले विवाह भएको पुष्टि वा छिनाफानो गर्छ र त्यो महत्वपुर्ण रित हो - बुलु बटुका (कासेँ डबका) बुझाउने । केटा पक्षले कासेँ डबका केटीको माइती घरमा पुराएपछि बागदत्त बोलेरमात्र विवाहलाई पुर्णता दिइन्छ । यो विधि गर्दा पितृमा चल्ने जातहरु, राई लिम्बु धिमाल मगर, बाट आएकोलाई घरभित्र हेनसङ्को फेदमा पुजिन्छ भने अन्य जातका कुटुम्बबाट प्राप्त डबकालाई बलेसीमा पुजिन्छ ।

मृत्यु

मुन्दुमी संस्कारमा मानिसको मृत्यु पश्चात दफन गरिन्छ । कसै-कसैको ब्यक्तिगत ईच्छा अनुरुप चितामा राखेर अग्नि दिने चलन पनि छ । दफन गर्ने ठाउँसम्म पुऱ्याउनलाई हरियो बासको घारो बनाईन्छ । सम्पुर्ण घरपरिवारको सदस्य, दाजुभाई, तथा छरछिमेक भेला भईसकेपछि शवलाई काँचो धागोले बुन बाधिन्छ र दैलोको सिधा तेर्साइन्छ र पालै पालो घरपरिवार आफन्तले चोखो जाँड (चोखोखाचा) देब्रे हातले हरियो (चाछुवा) पातले (भएसम्म वाही बाग्वा) तीन-तीन पटक मुखमा हालिन्छ । त्यसपछि कात्रोमा बेरेर हरिया बासमा राखिन्छ र कात्रो कै टुक्राले तीन ठाउँमा बाधिन्छ र सागरमा लैजानलाई ठिक्क पारिन्छ । घरभित्रबाट

फुटेको अलिकति भातसंग कुखुराको चल्ला हतियार प्रयोग नगरी पछारेर मारी खुट्टाले टेकेर च्यातेर पकाई राखिन्छ । त्यससंगै आगो पनि निकालिन्छ अनि चोयाको सहायताले तयार पारिएको थैली जसमा एक माना चामल र उल्टो ढुङ्ग्रोमा जाँडराखिन्छ । यसरी सम्पुर्ण सामाग्री तयारी अवस्थामा रहेपछि सबैभन्दा अगाडी आगो बोक्ने त्यसपछि अन्य सामाग्रीहरु अघि लगाएर शव पनि हिडाईन्छ । तोकिएको स्थानमा पुगाी उचित भाग छनौट गरी 'मुन्धुम' फलाक्दै एक दुई पैसा राखी खाल्डो खन्न सुरु गरिन्छ खाल्डो खन्दा शिर उत्तर र पाउँ दक्षिणतिर पर्ने गरि खन्नुपर्छ । खाल्डो खनिसके पछि त्यसमा मृतकले प्रयोग गर्ने बिशेषगरी मृतकको प्रिय सामाग्री मुलत, कपडाहरुमा त्यसमा सबै राखिन्छ । यसरी खाल्डोमा मृतकले प्रयोग गरेका सामाग्री त राख्न सकिन्छ तर सुनचाँदी जस्ता बहुमुल्य चिजहरु कहिल्यै पनि राख्नुहुन्न । खाल्डोमा राखिसके पछि मृतकको शरिरमा रहेको कपडा काटिदिनुपर्छ बिशेषगरी तुनाहरु काटिदिनुपर्छ । दुई ओटा नमुना भऱ्याङ्ग (एउटा सुल्टो र उल्टो) बनाई जसमध्ये उल्टो चाहि त्यहि छोडिन्छ । त्यसको अर्थ मलामीहरुको सातो फर्काएको हो । अन्तमाः ढुङ्गाको ढकनी लगाएर कोरा बस्ने लगाएत परिवारको मान्छेले देब्रे हातले तीन पटक मट्टि दिनुपर्छ र त्यसपश्चात क्रममश सबैले मलामीले पनि मट्टि दिनुपर्छ । अनि माटोले पुर्णरुपले पुरेर त्यसमाथि वरिपरी उल्टो भाटाले बारेर घरको नमुना बनाई छोडि जानुपर्छ ।

मलामी फार्से

मलामी फार्से भनेको ब्याक्तिको मृत्यु पश्चात उसलाई काजक्रियामा गर्न मद्दत पुऱ्याउने दर दाजुभाई, आफन्तहरुलाई भारा (बोझ) नपरोस् भनि उहाँहरुको लागी तथा मृतकको नाममा गरिने कार्यक्रममलाई मलामी फार्से भनिन्छ, अथवा मलामीहरुले गरेको सहयोगको कदर गदै घरपरिवारले धन्यवाद स्वरुप खानपिनको ब्याबस्था गरिने कार्यलाई मलामी फार्से भनिन्छ । यदि यसो नगरे घरपरिवार लगाएत मृतकको आत्मालाई पनि बोझ रहिरहन्छ भन्ने मान्यता छ । त्यसैले कुनै एक दिन सबैको सल्लाह र सहज अनुरुप सम्पुर्ण मलामीहरु भेला भएर घरपरिवारले तयार पारेको खानाहरु खाई पिई गरेर उनीहरुलाई उक्त बाधा र भाराबाट छुटकारा दिलाई दिनु पर्छ अर्थात (फार्से) गरीदिनु पर्छ ।

सम्पुर्ण तयारी पुरा भएपछि सबै इष्टमित्र भेला भएर त्यसमध्ये एक जाना बुढ्यौली वा घरकै अघुवाले धन्यवाद स्वरुप मुन्धुमी मन्तव्य राखेर अन्तमा लौ आजबाट सबैलाई फार्से होस् भनेर सबैले एकै स्वरमा फार्से भनेर भनिदिनुपर्छ ।

न्वाङगी

न्वाङगी भन्नाले सुरुको विधि भनेर वा पहिलो अर्पण भनेर पनि बुझ्दा हुन्छ । यस अर्थमा नया बाली नयाँ अन्न खानु अथावा फुकाउनु हो । हामीले हाम्रो सर्वोच्च शक्तिपिठ पितृलाई सबै भन्दा पहिले चढाउनु वा अर्पण गर्नुपर्छ । सोहि अनुरुप हामीले फलाएको उब्जाएको अन्नलाई पनि पितृलाई चढाएर देखाएर मात्र आफुले पनि खानु पर्छ वा खपत गर्नु पर्छ ।

मुन्धुमी संस्कारमा अदुवा सबैभन्दा पवित्र मानिन्छ र हरेक वर्ष नयाँ अदुवा प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तो पवित्र र महत्वपुर्ण चीजलाई पनि पितृलाई देखाउनुपर्छ या भनौँ विधि गर्नुपर्छ । त्यसैले न्वाङगीमा विशेष गरेर नयाँ अदुवा नै मुख्य वस्तु हो भन्दा फरक पर्दैन । अदुवा शुद्ध गरी करेसा बारीमा रोपिएको हुन्छ र यसलाई प्रयोगमा ल्याउनुभन्दा पहिले पितृलाई अर्पण गरेर आशिर्वाद सहित प्रयोग गर्ने अनुमति लिइन्छ । अदुवा नयाँ बाली र अन्नको पनि प्रतिनिधित्व गर्दछ । यो न्वाङगी गरिसकेपछि निधक्क नयाँ अन्न बाली उपयोग गर्नसकिन्छ । यसको अलावा न्वाङ्गीमा दैनिक जिवनमा प्रयोग हुने हातहतियारको पनि पुजा गरिन्छ ।

आवश्यक सामाग्रीहरु:

नयाँ अदुवा
धानको पात
नयाँ धानको चिउरा
कुटो कोदालो
गुलेली
बन्दुक

विधि:

सबै आवश्यक सामाग्रीहरु जम्मा भएपछि घरभित्र एक उपयुक्त ठाउँ रोजेर थान बनाउने । पुज्नुपर्ने सबै हातहतियारहरु पनि थानमा मिलाएर राख्ने । धानको टुप्पी लगाएर छुम्पुमा चिउरा कुट्ने । चाल्नोमा केराको पात राख्ने एक छेउमा नयाँ अदुवा र एक छेउमा चिउरा राख्ने बिचमा चाहि चोखो जाँड लगाएको चिण्डो राख्ने । त्यही चाल्नोमा धानको बोट पनि राख्ने । यसरी तयारको पारेको चाल्नोलाई नै थानको रुपमा रोजिएको ठाउँमा राखी चिण्डोमा रहेको चोखो जाँडले पर्सदै पितृलाई पुकार्दै आजबाट हामी नयाँ अन्नबाली चलाउदैछौँ त्यसभन्दा हजुरहरुलाई चढाएकाछौँ । हजुरहरुले रक्षा गरिदिनुहोला । हामीले प्रयोग गर्ने यी हातहतियारबाट दुर्घट्ना घट्नबाट पनि बचाउनुहोला सधै तन्दुरुस्त रहन मद्दत गर्नुहोला

भन्दै आजबाट नयाँ अन्नबाली चलाउन अनुमति लियौँ है पितृ हो । यसो भन्दै पुजा सकेर प्रसादकोरुपमा चिउरा र अदुवाको टुक्रा बाडिन्छ। न्वाङ्गी भदौ महिनामा गरिन्छ । यदी भदौमा गर्न सकिएन भने दशैमा टिकाको दिनबाट नयाँ अदुवा खान हुन्छ भन्ने भनाइ छ ।

साम्खा

सबै किरात वंशहरुमा झै 'दिखुक्पा' वंशमा पनि आपनो पितृलाई पुज्ने वा सम्झने अथावा भनौ पितृलाई भाग चढाउने परम्परा छ । यसलाई पितृपुजा भन्दा पनि हुन्छ जसमा पित्रमा (चुलामा) गएका आपनो पुर्वजहरुलाई पुकारेर उनिहरुको भाग चढाउने गरिन्छ । हाम्रो समुदायमा के मान्यता छ भने दिवंगत पुर्वजहरु मृत्युपश्चात पनि हाम्रै वरीपरी रहन्छन्, उनिहरुले सधै देखिरहन्छन् र सदैब हाम्रो रक्षा गर्छन् । त्यसैले उनीहरुलाई पनि जिवित सरह नै खान दिनुपर्छ अन्यथा उनीहरु रिसाउछन्, मन दुखाउछन् । त्यसकारण सधै हामीले आपनो पितृलाई अन्तिम शक्तिको रुप मान्दै उनिहरुलाई भाग चढाउदै जानुपर्छ । जसलाई राई बान्तावा भाषामा "साम्खा'' भनिन्छ । साम्खालाई सरलीकरण गर्ने हो भने पितृ पुजा पनि भन्दा हुन्छ । साम्खा बर्षमा दुई पटक गरिन्छ जसलाई "दोङवाङ्मा" उभौली र "दोङदाब्मा'' उधौली भनिन्छ । यी दुबैको उद्देश्य र विधि एउटै हो मात्र फरक भनेको उभौली बर्षे अन्नवाली लगाउनु भन्दा अगाडी र उधौली अन्नबाली उठाईसकेपछि गरिन्छ ।

आवश्यक सामाग्रीहरुः

१. वाबुक (चिण्डो) ।
२. सोलोवा ।
३. बछा-माटोको सानो भाडा ।
४. आरावा (चामल)
५. तोत्ला (टुप्पी भएको केराको पात)
६. याङ्ला (केराको पातको एक पाटा)
७. सिप्खादि (चोखो जाड)
८. अलोङ्दी (ठुलो अदुवा)
९. सुबिदि (सानो अदुवा)
१०. भाङ्माङ्सा (उसिनेको मासु)
११. शाङ्ताङ् (जाड भएको चिण्डो)
१२. वामा (तुप्तुवामा-सानो पोथी, वामा कोक्टाङ्-ठुलो अण्डा पार्ने पोथी)

विधिः

सम्पुर्ण सामानहरु जुटाईसकेपछि घरको मुलाढोकातर्फ फर्काएर थानको स्थापना गरिन्छ । सबैभन्दा पहिले टुप्पीसहितको केराको पात (तोत्ला) बिच्छाईन्छ । उभौलीमा भए तोत्लालालाई घरको निदालबाट उभोतिर टुप्प फर्काईन्छ भने उधौलीमा उधोतिर पारिन्छ । त्यसपछि तोत्लामाथि याङ्ला राखिन्छ अनि दुई छेउमा दईवटा चिण्डो राखिन्छ साथै लगभग मध्यभागमा बछा राखिन्छ । त्यसपछि सोलोवा पुजारीको छेउमा राखिन्छ जसमा चोखो पानि, जाड राखिएको हुन्छ । यसका साथै चामल र अदुवा पनि थानको लगभग माझैमा राखिएको हुन्छ ।

यसरी सम्पुर्ण तयारी सकिएपछि त्यस कार्यक्रममको अघुवा अथवा जान्नेले या भनौ तोकिएको पुजारीले (पाङ्कामी सेलेमी) आपनो विधि थाल्छ पितृलाई पुकार्छ, बोलाउछ अनि सम्झाउँछ कि आज यो दिनमा यहाँ महान पितृहरुलाई सम्झेर मान गरेर हजुरहरुको पाउदर अथावा भाग यो घर बाट दिनको लागी बोलाएका छौ । तपाइँहरु आउनुहोस, बस्नुहोस, हेर्नुहोस् हामी तपाईहरुको भाग दिन्छौ सबै माननिय पितृहरु वाडी-चुडी खानुहोला भन्दै सुरुवात गर्छन् । यसरी गदै जादा पोथी कुखुराको ढाडमा मुङ्ग्रोले हानेर रगत छदाई थानमा चढाईन्छ । त्यसपछि घरको मुल्की अर्थात दाब्बेहाङ्माको बुन काटिन्छ र अगेनामा पोलिन्छ यहि बेला धमाधम पोथीलाई अगेनामा आगो बालेर पोल्ने क्रमम जारी रहन्छ । यसबेला बिचमा बिसाइन्छ वा मध्यन्तर सरह हुन्छ । यसरी हतारमा कुखुरा तयार गर्नुको मुख्य कारण चाहि के हो भने त्यहि पोथीको कलेजो, खुट्टा-पखेटा लगाएत थानमा चढाउनुपर्छ र अन्त्यमा प्रसादको रुपमा बाड्नुपर्छ । यहि क्रममा थानको अछेतालाई पनि पकाईन्छ जसलाई फलाङ् कोक भनिन्छ । त्यसैगरी कुखुरा पनि बनईसकिन्छ र त्यसको टाउको देखि लिएर सरलक्कै करङ्गसम्माको भाग निकालिन्छ जसलाई माङ्जिराटाङ्ग भनिन्छ र थानमा राखिन्छ ।

अब पुनः पाङ्कामी सेलेमीले पितृहरुलाई लौ अब सम्पूर्ण खाने पिउने कुराहरु आयो अथवा निस्कियो तपाईहरुले बाडी-चुडि खानुहोला भनेर फलाकछन् वा आग्रह गर्छन । यसरी पितृहरुको भाग चढाई सकेपछि उनीहरुलाई धन्यवाद दिदै सधै-सधै त्यस घर परिवारको उन्नति प्रगतिमा साथ रहन साथै त्यस घर परिवारमा दुःख कष्ट (सारीमा) नदिन आग्रह गर्छन र आफ्नै यथास्थानमा गई हासी खुसी बस्न अनुरोध गरिन्छ । अब पितृहरुको फिर्ति पछि पुनः घरको मुल्की अर्थात दाब्बेहाङ्गमाको खुट्टाको बुडी औलामा केराको पात राखेर “बुन” काटिन्छ र अगेनामा लगाई पोलिन्छ । यसरी सबै पितृहरुको

फिर्ति पछि सम्पूर्ण विधिहरुको समापन पश्चात थानमा चढाएको सम्पूर्ण चिजहरु प्रसादको रुपमा बाडेर खाइन्छ ।

सायाचोङमा

किरात संस्कारमा सबैभन्दा उच्च स्थान आफ्नो शिरलाई दिईन्छ । सामान्यरुपमा हेर्दा पनि मानव अंगमध्ये टाउको सबैभन्दा माथिनै हुन्छ । सम्भवत सोही कारणले पनि हुनसक्छ मुन्धुमी संस्कारमा साया अर्थात शिर (टाउको) लाई उच्च अनि पवित्र स्थान दिइन्छ । यस्तो पवित्र अनि महत्वपुर्ण अंगको सदैव आफुले पनि मान गर्नुपर्छ राख्नुपर्छ भन्ने टड्कारो मान्यता छ । आफ्नो शिरको मान र ओहदा सधै कायम राख्नुपर्छ सधै ठाडो अनि उच्च राख्नुपर्छ । यसलाई जान वा अन्जानमा पनि ढल्नु दिनुहुदैन । यदि कहीकतै आफ्नो शिरको अपमान भएको महसुस भएमा क्षमायाचना सहित यसलाई उठाउने वा ठडाउने काम गर्नुपर्छ । जसलाई सायाचोङमा भनिन्छ, वान्तावा भाषामा शिरलाई साया र उठाउनुलाई वा ठडाउनुलाई चोङ्मा भनिन्छ । यो साया चोङमा एउटा मुन्धुमी परम्परा हो र यसलाई सम्पन्न गर्न मुन्धुमी ज्ञान आवश्यक पर्छ । त्यसैले मुन्धुमी ज्ञाता वा जानकारहरुले मात्र यो विधि सम्पन्न गर्न सक्छन ।

आवश्यक सामाग्रीहरु:

बेछुक
वापा
हातहतियार
रक्सी
चामल
पैसा
दियो्
खुकुरी

सम्पुर्ण सामाग्रीहरु जम्मा भएपछि कुनै चिजले एक निम्ठो चामल भर्ने अनि त्यसलाई एउटा टपरामा खन्याउने त्यसमाथि दियो बाल्ने । दियोसंगै साया गर्ने ब्याक्तिको साथबाट अथवा उसको नामको केही पैसा पनि राख्ने । साया गर्ने ब्याक्ति अगाडि आएर थान छेउमा बस्ने अथवा उसको कपडा अगाडि राख्ने खुकुरी अनिवार्य भिरेको हुनुपर्छ । दोवाङ्ले कुलपितृलाई पुकार्दै बल माग्दै विधिलाई अगाडि बढाउछन् । हे कुलपितृ हो माङ्छामा हो । यस घरका तिमीहरुको छोरा पौवापरदेश गर्दा बाटोघाटो हिड्दा खोलानाला तर्दा भुलचुकमा उसको शिर ढल्यो होला । साक्षात देख्ने तिमीहरु छौ अनि यो घरको शक्तिको स्रोत नै तिमीहरु हौ । त्यसैले रक्षा गरिदेउ अनि फेरि पनि अस्तिभैँ यो तिम्रो सन्तानको शिर उठाइदेउ भनि बिन्ति बिसाउदैछौँ । हे कुलपितृ हो माङ्छामा हो घरको रखवाला हो यो छोराको शिर ढलेको भए

यो भाले चढाएर यसै भालेको शिरले उसको ढलेको शिर उठाइदेउ अनि सधै शिर ठडाएर हिड्न मद्दत गर सधै हिमाल झैँ अटल र उच्च शिर पारेर हिड्न सकोस् यो छोराले । लौ है बल देउ भन्दै सोलोलो ... सोलोलो .... सोलोलो भन्दै तीन पटक भन्नुपर्छ अनि यतिबेला साया गर्ने ब्याक्तिलाई उभन्दा कान्छो भाइहरुले उचाल्नुपर्छ । यो बेला उसले गुलेली तथा बन्दुक बोक्नुपर्छ साथै रक्सी पनि पिएको जस्तो गर्नुपर्छ ।

त्यसपछि भालेलाई रेटि मारिन्छ अनि पोलेर टाउकोको भाग चाहि थानमा चढाउनुपर्छ उक्त टाउको पछि साया गरेको ब्याक्ति आफूलेमात्र खानुपर्छ । यसरी टाउको थानमा चढाएपछि दोवाङ्गले लौ है यो छोराको ढलेको शिर उठाइयो कुलपितृ हो भुलचुकमा गल्ति भए माफ गरिदेउ अनि सधै यो छोराको रक्षा गर शिर सधै उच्च राख्न मद्दत गर भनी समापन गर्दछन् । समापन पस्चात दियो राखेको टपरीको चामल फेरि अघिकै भाडाले नाप्नुपर्छ र त्यो चामल अघिभन्दा बढेर आउँछ भन्ने मान्यता छ । यदि बढेर आयो भने त्यो कार्य सफल भएको मान्नुपर्छ र उक्त चामल छुट्टै पकाएर साया गरिएको ब्याक्ति एक्कलैले खाइसक्नुपर्छ ।

सारीसाम्खा

यो सारीसाम्खा सिधै हेर्दा साम्खा नै हो तर यो चाहि आवश्यक परेको खण्डमा गरिन्छ । हामी किरात समुदायको आस्थाको केन्द्र भनेकै हाम्रो चुला, माङछामा अनि पितृहरु हुन । यी तिनै एक अर्कामा सम्बन्धित छन र एकमा तलमाथि पर्दा अरुमा पनि त्यसको प्रभाव देखिन्छ भन्ने हाम्रो मान्यता छ । यसरी हाम्रो शक्ति केन्द्रहरु अन्तर्निहित छन् । हामीले आदर सत्कार नगर्दा हामीले बिराउदा कहिलेकाहीँ रिसाउछन् बेखुस हुन्छन् र हामीलाई सताउछन् दुःख दिन्छन् । जसलाई 'सारीमा' भनेर हाम्रो भाषामा भन्ने गर्छौँ । जसै हामीलाई लाग्छ वा जान्ने बुझ्नेले निचोड निकाल्छन् कि उत्पन्न समस्याको कारण सारीमा हो । तब त्यसबाट पार पाउन अथवा समस्याको समाधान गर्न साम्खा गर्नुपर्छ र यस अवस्थामा गरिने साम्खा नै हो तर यसमा बुन काटिदैन साथै यसमा प्रयोग भएका केराका पातहरु सबै बाहिर फालिन्छ ।

आवश्यक सामाग्रीहरुः

वाबुक - चिण्डो
ङाक्सी - केराको पात
सोलोइवा -
आरावा - चामल / अछेता
बेछुक - अदुवा

विधिः

यसको सम्पुर्ण विधि नियमित साम्खा सरह नै हो र यो आवश्यक परेको खण्डमा मात्र गरिन्छ तर बुन काटिदैन ।

माङ्छामा

माङ्छामा हाम्रो मुल देवता अथावा मुलदेवी हुन् । यसलाई कुनामा गोप्य गरी राखिन्छ । यो राखेको ठाउँमा घरको मुलकी बाहेक अरु जानुहुन्न । यसलाई छुन चलाउन पनि हुन्न । घरको सहकाल र समृद्धिको देवी हुन् र यिनलाई सधै खुशी राख्नुपर्छ बाधा पुऱ्याउनुहुन्न चित दुखाउनुहुन्न । यीनलाई जानअन्जानमा पनि बाधा पुगेको, चित दुखाएको लागेमा माफी माग्दै फकाएर राख्नुपर्छ । घरमा बिभिन्न कार्जेहरु गर्दा भोजभतेर गर्दा होहल्ला हुन्छ जसले माङ्छामालाई बाधा पुग्छ तर्सेर वा चित दुखाएर जाईजान सक्छिन् । त्यसैले त्यस्तो कार्जे होहल्ला सकेर सबै साम्य हुनसाथ माङ्छामा राख्नुपर्छ । यदि यसो नगरेमा उनि जाईजान सक्छिन र त्यस घरको सह र समृद्धि पनी लिएर जान्छिन् ।

माङ्गछामा गर्दा चाहिने आवश्यक सामाग्रीहरुः

१. सुबिरा बाग, माग्बाला बाग (भोर्लाको पात)

२. सुबिदी, होङ्लोङदी, बेछुक (अदुवा)

३. आरावा (चामल)

४. चोखो खाचा (चोखो जाड)

५. वापा (भाले)

६. अछेता

७. वाबुक, सोलैवा (चिण्डो)

८. एकमाना चामल माथि बति बाल्ने थालमा दियोमा ढ्याके पैसा राख्ने ।

९. बिदेश बाट पैसा पठाएको भए र आफुसंग भए पनि अर्को थालमा राख्ने ।

विधिः

मुन्धुम गर्न थाले लगतै दोवाङ्ग (धामी) लाई र बुढ्यौली को शिर उभाउने रक्सी उक बोतल र माग्बाला बागमा दक्षिणा-(रुपैया) बेरेर धामी वा बढ्यौलीको टोपीमा सिउरी दिने आफुभन्दा श्रेय भए ढोगी दिने । आवश्यक सामाग्रीहरु जम्मा भईसकेपछि हेन्सङ्गताङ्गको फेदमा

भोर्लाको पात राखेर त्यसमाथि लङ्गवो (चिण्डो) राख्ने । जसमा चोखो खाचा (चाखो जाड) भरिएको हुन्छ । त्यसैको छेउमा अछेता हुन्छ । त्यसपछि दोवाङ्गले तिन चुलालाई बल माग्दै सुरु गर्छन् । उनले माङ्छामालाई फकाउने कोशिस गर्छन् । जसलाई यसरी संक्षेपिकरण गर्न सकिन्छ । यो घरपरिवार यो लालाबाला आजसम्म तिम्रै साहारा तिम्रै आर्शिवादले बाचेका छन् । तिमिलाई आफ्नो शक्तिको स्रोत मानेका छन् तर पनि हिजो यो घरमा कार्जे भयो भोजभतेर भयो होहल्ला भयो तिमि डरायौ होला, तिम्रो मन दुख्यो होला, त्यसैले यहाबाट पर जाने मन गर्दै हौला तर त्यसो नगर, हामी आफ्नो गल्ति मान्छौ अनि माफि माग्छौ तिम्रो सरण पछौ । तिमीलाई भनेर हामी भाले र जाड राखिदिन्छौ । यसो भन्दै भाले रेटी मारेर त्यसको रगत थानमा र तीन चुला साथै चुलाको चौघेरामा वरिपरि चुहाईन्छ । भालेलाई पोलपाल पारेर कलेजो निकाली थानमा चढाईन्छ र दोवाङ्गले पुन फलाक्छन् लौ है तिमिलाई यो भालेको भोग दियौ अव तिम्रो लागी यो खाने पिउने कुराहरु जेङ्कुङमा राखिदिन्छु । त्यहि खानु बस्नु तर यो घर छोडी चाहि नजानु है" । यसो भन्दै दोवाङ्गले भोर्लाको पातमा रहेको सबै चिज सर्लक्कै उठाएर चुलातर्फ फर्केर नाच्दै-नाच्दै, पछाडी-पछाडी सर्दै जेङ्कुङमा पुऱ्याई राखिदिन्छन् । यसरी माङ्छामालाई फकाएर राखिन्छ र प्रसादको रुपमा त्यहि मासु पकाएर बाडिन्छ ।

निम्न अवस्थामा माङ्गछामा राख्नुपर्छ:

१. छोराले बुहारी भित्राएपछि वा छोरी अन्भाएपछि ।
२. बाजागाजा बजाएर कुनै काम गरेमा ।
३. ढोल बजाएर बिजुवा राखेमा ।
४. प्रदेशबाट रुपैया पैसा पठाएर वा लिएर आएमा ।
५. घरपैंचो गर्दामा ।
६. मुन्धुमी इतर अन्य कुनै शैली र विधिबाट पुजापाठ गराएमा ।

अवस्था अनुसार फलाक्ने कुराहरु अर्थात खुलाउनु पर्ने केहि छिटफुट कुराहरु फरक पर्छन् तर पनि समग्रमा बुझ्दा चाहि माङ्गछामा हाम्रो मुलदेवी अथवा कुलदेवी हो । त्यसैले हाम्रो हरेक गतिविधि, उन्नति, प्रगती आदिको जानकारी गराउनुपर्छ भन्ने नै माङ्गछामा पुज्नुको मुल उदेश्य हो भनेर बुझ्न सकिन्छ ।